WILLIAM SHAKESPEARE

JULIUS CAESAR

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:
SABAHATTİN EYÜBOĞLU

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

WILLIAM SHAKESPEARE

JULIUS CAESAR

özgün adı
THE TRAGEDY OF JULIUS CAESAR

shakespeare danışmanı
CEVZA SEVGEN
shakespeare editörü
RANA TEKCAN
görsel yönetmen
BİROL BAYRAM
grafik tasarım ve uygulama
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
ı. baskı remzi kitabevi 1966
türkiye iş bankası kültür yayınları’nda
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
istiklal caddesi, no: 144/4 beyoğlu 34430 istanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

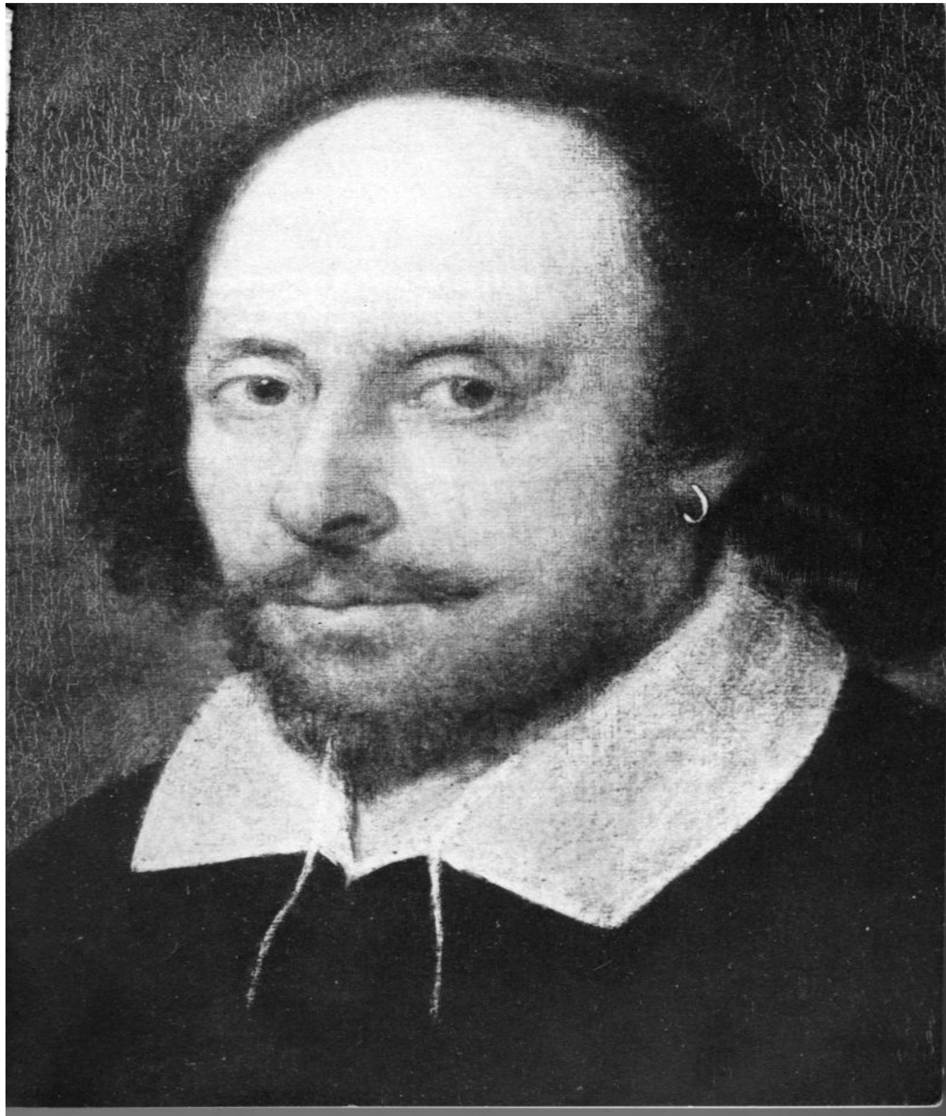
Genel Yayın: 1170

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

Giriş

William Shakespeare

23 Nisan 1564’te Stratford-Upon-Avon’da doğan Shakespeare’in yaşamı hakkında bildiklerimiz kilise, mahkeme ve tapu kayıtları gibi resmi belgelerle çağdaşlarının onun kişiliği ve eserleri hakkında yazdıklarına dayanır. Hali vakti yerinde bir esnaf olan, aynı zamanda yerel yönetimde sulh hakimliği ve belediye başkanlığı gibi önemli görevler üstlenen John Shakespeare’in üçüncü çocuğu ve en büyük oğludur. Babasının maddi durumu daha sonraki yıllarda bozulsa da Shakespeare’in diğer eşraf çocukları gibi ilkokuldan sonra eğitim dili Latince olan King’s New School adlı ortaöğretim okuluna devam ettiğine ve burada Roma edebiyatının klasikleriyle tanıştığına kesin gözüyle bakabiliriz. Üniversiteye gitmeyen Shakespeare’in Latincesinin düzeyini tam olarak bilemediğimizden kaynak olarak kullandığı bazı eserleri asıllarından mı, yoksa çevirilerinden mi okuduğu hakkında bir şey söyleyemiyoruz.

1582’de on sekiz yaşındayken kendisinden sekiz yaş büyük Anne Hathaway ile evlenen Shakespeare’in bu evlilikten üç çocuğu olmuş ancak oğlu Hamnet’i 1596’da kaybetmiştir. 1585 yılı ile 1590’ların başı arasındaki yaşamı hakkında elimizde güvenilir bilgi yok. Ancak Shakespeare’in bu yıllar içinde Londra’ya gelip aktör ve oyun yazarı olarak tiyatroculuk mesleğine başladığını ve kısa zamanda ün kazandığını biliyoruz. Londra’da yaşadığı yıllarda Stratford ve ailesiyle ilişkisini düzenli olarak sürdüren Shakespeare’in profesyonel yaşamı çok yoğun geçmiş. Soneleri (“Sonnets”), konularını klasik mitolojiden alan iki uzun öyküsel şiiri (“Venus and Adonis” ve “The Rape of Lucrece”) ve oyunlarıyla tanınan Shakespeare yazarlık ve aktörlüğün yanı sıra çalıştığı tiyatro kumpanyasının altı ortağından biriydi. Eline geçen paranın önemli bir kısmıyla emlak satın almış ve

bu yatırımlar sayesinde 1610’da Stratford’a oldukça varlıklı bir kişi olarak dönmüştür.

İşleriyle ilgili olarak ara sıra Londra’ya gitse de yaşamının son dönemini Stratford’da geçiren Shakespeare 23 Nisan 1616’da ölür. Stratford’luların bu ünlü hemşehrilerinin onuruna yaptırıp kiliseye koydukları anıtta, adının Sokrates ve Vergilius’la birlikte anılması dikkat çekicidir.

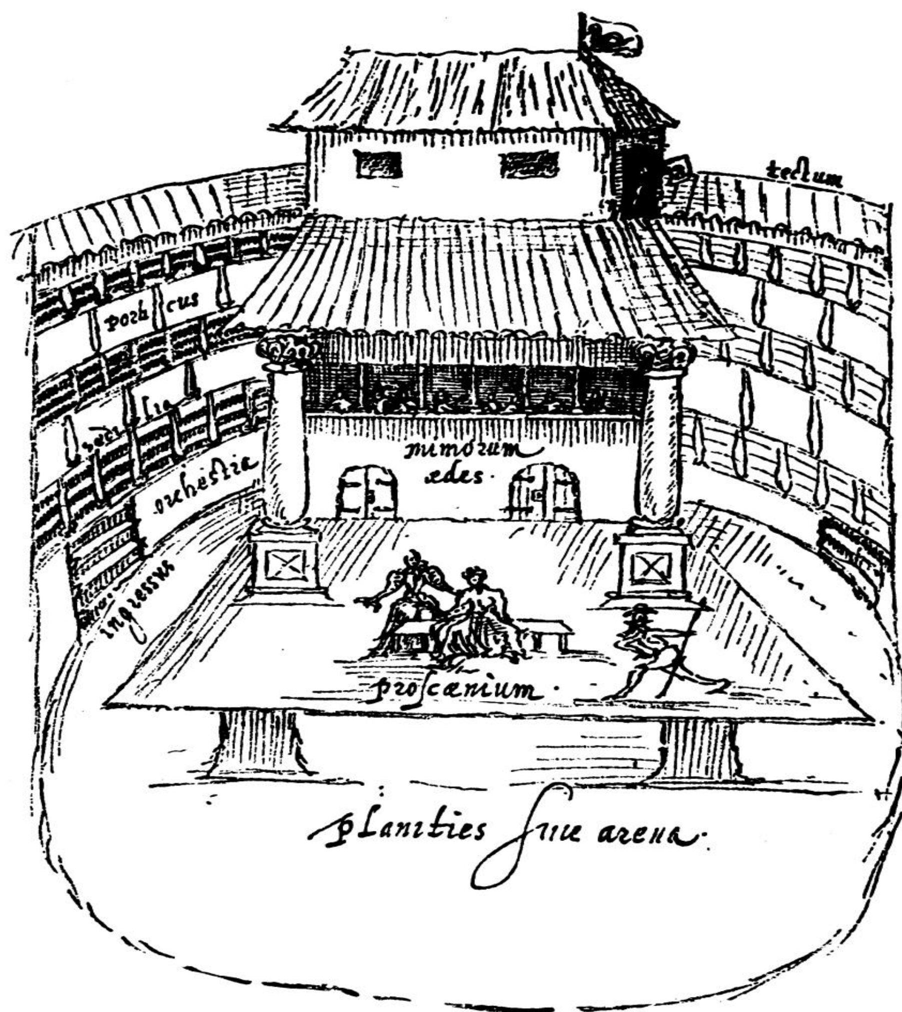
Shakespeare Döneminde Tiyatro

Shakespeare'in Londra'ya gidip meslek yaşamına başladığı yıllarda İngiltere'de oldukça canlı bir tiyatro ortamı yeşermişti bile. Gerek şiir gerek düzyazıyla yazılmış oyunlar gezginci tiyatro kumpanyaları tarafından tiyatro oynamaya elverişli her türlü açık ve kapalı mekânda sergilenmekteydi. Asıl amacı oyun sahnelemek olan ilk yapının 1576 yılında James Burbage tarafından inşa edilen ve "Tiyatro" adını taşıyan bina olduğu sanılıyor. Bu tarihlerde Londra belediyesi şehir merkezinde ve yerleşimin yoğun olduğu mahallelerde tiyatro yapımına izin vermediğinden, tüm tiyatrolar Thames nehrinin diğer kıyısında, şöhreti pek iyi olmayan bir bölgeye toplanmıştı.

Elizabeth döneminin ilk tiyatroları genelde daire izlenimi veren sekizgen biçiminde, ahşap, çatısı kısmen açık mekânlardı. Bugünkünden farklı olarak, izleyicilerin arasına doğru uzanan yüksek bir platform şeklindeki sahne perdesizdi. Üzeri kapalı olan platform-sahnenin tavanı "gökyüzü", altındaki kısım ise "cehennem" işlevi görüyordu. fieytanlar, hayaletler ve kötü ruhların "cehennem"le "dünya" arasında gidiş gelişleri sahne zeminindeki kapak açılarak sağlanırdı. Sahnenin hemen arkasındaki iki veya üç katlı, balkonlu bölüm sahne efektleri için kullanılan malzemeyi, müzisyenlerin bulunduğu mekânı ve aktörlerin bekleme odasını barındırırdı. Aktörler sahneye sağ ve sol taraftaki, üzeri perdeyle örtülü kapılardan girerlerdi.

Açık çatılı tiyatrolarda oyun hiç ara verilmeden, baştan sona kadar oynanırdı. Üç kattan oluşan ve sahneyi çevreleyen izleyici sıraları bugünkü ölçülere göre dar ve rahatsızdı. En ucuz biletlerden alanlar sahnenin etrafında durup oyunu ayakta seyrederler ve yağmur serpiştirdiğinde ıslanırlardı.

Sahne gibi, izleyici sıralarının da üzeri çatıyla örtülüydü. Oyun sırasında izleyiciler arasında dolaşan satıcılardan meyve, fıstık gibi şeyler alıp yemek, oyunculara laf atmak, yergiyi ıslıkla, beğeniyi ise gürültülü alkışlarla ifade etmek âdetti. Tiyatrolarda tütün içilmesi zamanla yasaklandıysa da arkadaki seyircinin sahneyi görmesini engelleyen, devrin modası büyük şapkaların serbest olduğu anlaşılıyor. Bunun nedeni, açık havada izleyicilerin başlarını sıcak tutma ihtiyacı olsa gerek.

tectum
porticus
orchestra
ingressus
mimorum
ædes
proscænium
planities siue arena

Eski Globe ve Rose tiyatrolarının bulunduğu yerde yapılan arkeolojik kazılarda sahnenin etrafındaki zeminin cüruf, kül, çamur ve fındık kabuklarından oluşan bir harçla kaplı olduğu görülmüş. Yağmur suyunu süzüp aşağı geçiren ve sahne çevresinde ayakta duran izleyicilerin daha kuru bir zemine basmasını sağlayan bu harcı yeni Globe'a uygulamak için gerekli 7,5 ton fındık kabuğu 1997 yılında Giresun'dan gönderilmiştir.

Bu devirde açık çatılı tiyatroların yanı sıra daha küçük, kapalı tiyatroların da inşa edildiğini görüyoruz. Pencerelerden giren ışık ve mumlarla aydınlanan bu tiyatrolarda mumların fitilinin kesilip düzeltilmesi için oyuna dört kez ara verilirdi. Daha çok varlıklı kesimin gittiği kapalı tiyatrolarda açık çatılı tiyatrolardan farklı olarak, en pahalı biletler sahneye yakın olanlardı.

Açık ve kapalı tiyatrolar arasındaki mimari farklar akla hep şu soruyu getirmiştir: Acaba oyun yazarları farklı tiyatro mekânları için farklı türde oyunlar mı yazdılar? Bugün artık biliyoruz ki aynı oyunlar hem açık hem kapalı tiyatrolarda sahneye konulmuş; demek ki yazarlar oyunlarını genelde mekân farkı gözetmeden kaleme almışlardır.

Shakespeare'in kumpanyası önceleri kiracı olarak "Tiyatro"da temsiller verirken, daha sonra iki ayrı tiyatro binasına sahip oldu. Bunlardan ilki, yani 1599'da yaptırdıkları yaklaşık 3000 kişilik, açık çatılı ve daire şeklindeki Globe Tiyatrosu, kumpanyanın ana mekânıydı. (Globe'un adı yer küresinden, yani dünyamızdan esinlenmişti; Shakespeare'in karakterlerinden biri dünyanın bir sahne, insanların da bu sahnedeki oyuncular olduğunu söylerken, gerçek yaşamla tiyatroda canlandırılan yaşam arasında kurulan bağı dile getirmiş olur.) 1613'te yanan Globe Tiyatrosu ikinci kez yapıldıktan sonra, 1642'de

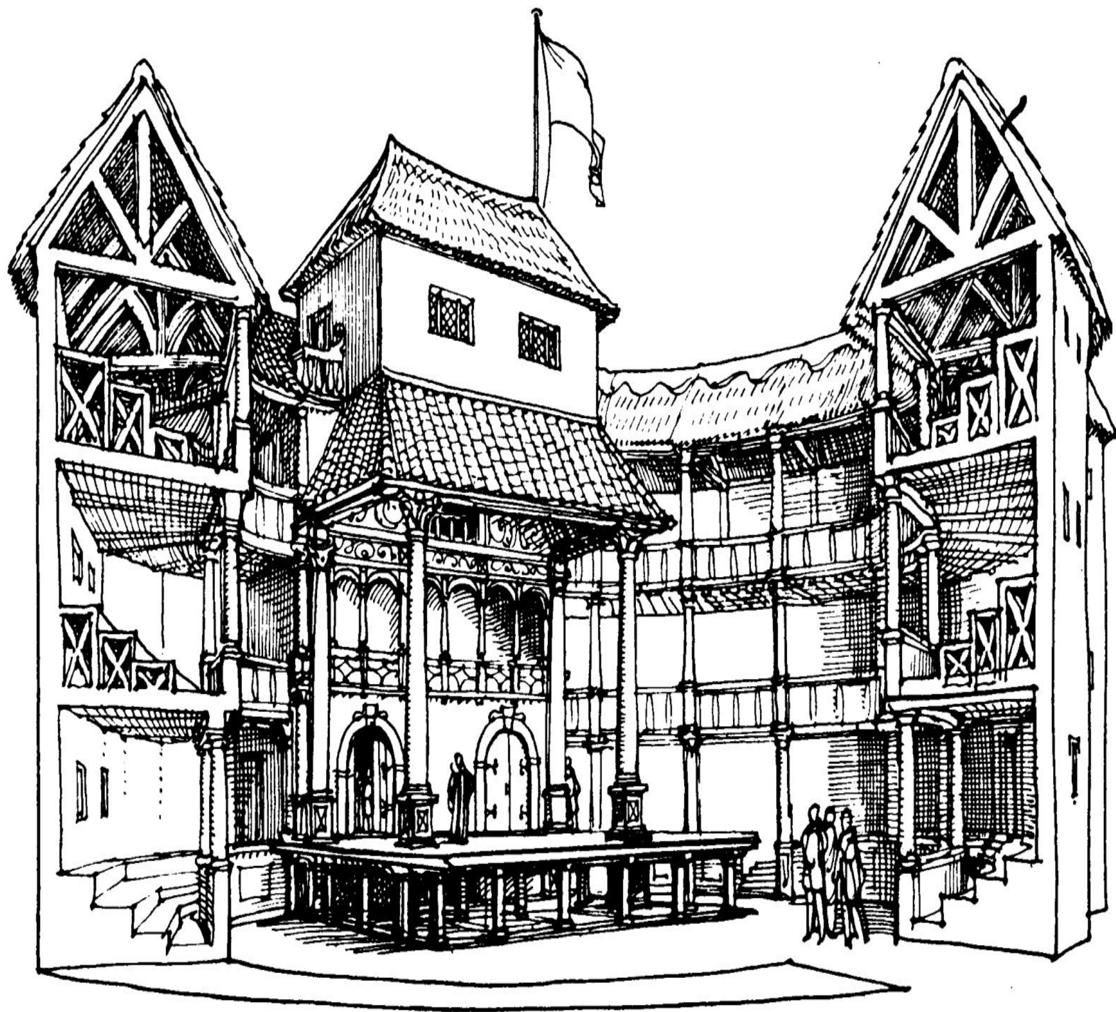
Cromwell’in tiyatroları kapatmasına kadar işlevini sürdürmüştür. Shakespeare’in ortağı olduğu kumpanya 1609’da ikinci bir tiyatro edindi. Blackfriars adlı ve Globe’a oranla daha küçük olan bu kapalı tiyatro kumpanyanın kışlık mekânı işlevini görüyordu.

Bugün Londra’da, Amerikalı oyuncu ve yönetmen Sam Wannamaker’in 1970’lerde başlattığı girişim sayesinde yeni bir Globe Tiyatrosu var. Umutsuz görünen ve uzun yıllar süren çabalar sonucu eski Globe’un durduğu yerin hemen yanında artık gerek mimari gerek malzeme ve uygulanan yapı teknikleri açısından aslına sadık yeni bir Globe yükseliyor. Wannamaker düşlerinin gerçeğe dönüşmesine yaklaşmışken 1993’te yaşamını yitirdi. Onun ölümünden sonra yapımı tamamlanan tiyatro 1997 Haziranında Kraliçe tarafından resmen açıldığında, sahneye konan ilk oyun, tıpkı 1599’da olduğu gibi Shakespeare’in V. Henry adlı oyunuydu.

Shakespeare profesyonel yaşamı boyunca hep aynı tiyatro kumpanyasıyla çalışmıştır. “Lord Chamberlaine’s Men” (Başmabeyincinin Oyuncuları) olarak tanınan grup Kraliçe I. Elizabeth’in ölümü üzerine 1603’te kral olan I. James’in himayesine girdikten sonra “King’s Men” (Kralın Oyuncuları) adını alır.

1590’larda bir endüstri haline gelen ve pazar hariç her gün oyun sahneleyen tiyatrolar toplu olarak haftada on beş bin kadar seyirci çekiyorlardı. Tiyatro temsillerinin en yoğun olduğu aylar eylülden aralık sonundaki Noel’e kadar olan süreydi. Genellikle yaz aylarında başgösteren veba salgınları nedeniyle tiyatrolar zaman zaman kapatılır, böyle zamanlarda kumpanyalar turneye çıkarak ülkeyi dolaşırlardı. Bazen de saraya çağrılarak temsillerini Kraliçe I. Elizabeth’in ve daha sonra Kral I. James’in huzurunda sunarlardı. Shakespeare’in hangi oyunlarının hangi tarihlerde sarayda temsil edildiği belgelerde vardır.

Shakespeare’in yaşadığı dönemde bugün sinemada olduğu gibi “yıldız” sistemi geçerliydi. Ancak oyuncular alkışlanıp övülürken oyunculuk mesleği hor görülmüş, ahlakın bekçiliğinden sorumlu yerel yöneticilerin, din adamlarının ve sansür kurulunun gözü hep tiyatronun üzerinde olmuştur. Shakespeare’in kumpanyasının yıldızı özellikle trajedilerde ünlenen Richard Burbage’dı. Burbage “Tiyatro”yu yaptıran James Burbage’ın oğludur. Will Kempe ve Robert Armin ise kumpanyanın en sevilen komik aktörleriydi. Bu oyuncuların ölümlerinden yıllar sonra bile hatırlanmaya devam ettiklerini görüyoruz. Tiyatrolardaki tüm oyuncular erkekti; kadın rolleri kadrodaki en genç aktörler tarafından canlandırılırdı. İzleyicilerin gerçekçilikle ilgili bu ve buna benzer sorunları düşgüçlerinin yardımıyla aştıkları anlaşılıyor.

Sahnede hemen hiç dekor bulunmadığından belirli bir mekânın canlandırılması sembolik birkaç parça sahne eşyası, metnin içine serpiştirilmiş yer betimleyici sözler ve izleyicinin düşgücünü seferber etmesi sayesinde gerçekleşirdi. Temsiller gündüz yapıldığından bugünkü gibi izleyicilerin oturduğu kısmı karartıp sahneyi aydınlatma veya ışığı azaltıp çoğaltma olanağı yoktu. Bu durumda karanlığı ifade etmek için bazen meşaleler yakılır, bazen oyuncular ellerinde mumla veya gecelik entarisi giyerek sahneye çıkarlardı. Ayrıca oyun yazarının diyaloglara gece veya gündüz, karanlık veya aydınlık olduğunu belirten sözler koyarak ışık sorununu metnin içinde çözdüğü de görülür. Özellikle tarihi oyunlarda iki ordunun savaşmasını gerektiren sahneler borazan ve top sesleri eşliğinde iki veya dört kişinin stilize bir biçimde döğüşmesi ile canlandırılırdı. Bu da yine düşgücünü devreye sokan, aynı zamanda pratik ve (kumpanyadaki aktör sayısının çok büyük olmadığı düşünülürse) ekonomik bir yöntem sayılır.

Dekorsuz sahneye karşın efektler ve kostümler oldukça çarpıcıydı. Sahne efektleri arasında gökgürültüsü, top sesi, havada tel ve makaralar sayesinde uçan doğaüstü, tanrısal yaratıklar ve tabii müzik önemli bir yer tutar. Oyuncuların temsillerde giydikleri kıyafetler de olabildiğince görkemliydi. Bunlardan bazılarının soyluların elden çıkarttıkları giysiler olduğu sanılıyor. Giyimde tarihselliğe bağlı kalmadıklarını, örneğin 14. yüzyılda geçen Richard II adlı oyunun Shakespeare döneminde giyilen kıyafetlerle oynandığını biliyoruz. Shakespeare'in toga giydikleri sanılan Romalı karakterleri tarihe sadık kostümün neredeyse tek örneğini teşkil ederler. Bakireler beyaz giysileri, hortlak ve hayaletler deri kıyafetleri ile sahneye adım attıklarında hemen tanınırlardı. Bir karakterin ıslak elbiselerle sahneye çıkması, deniz kazasından kurtulduğuna işaretti. Oyundaki karakterlerden birinin kişiliğini veya cinsiyetini gizlemesi ya

da başka birinin kişiliğine bürünmesi gerektiğinde ayrıntılı saç ve makyaj değişikliği yerine kıyafet değişikliği veya takma bir sakal yeterliydi.

Dönemin oyunculuk tarzının bugünkünden farklı olduğu bir gerçek ancak bunun nasıl bir tarz olduğu konusunda fikir birliği yok. Konu üzerinde çalışanların bir kısmı bu tarzın mimik ve nüansa olanak verdiğini söylerken büyük bir çoğunluk stilize olduğu, kalıplara, belirli jest ve hareketlere dayandığı görüşünü savunuyor. Bazı izleyicilerin sahne etrafında gezinip aktörlere laf attığı ve herkesin birbirini görebildiği aydınlık bir ortamda oyuncuların güçlü bir ses tonu ve belirgin jestler kullanmak zorunda kalacaklarını düşünmek pek de yanlış sayılmaz. Nüanslı ve ince jestlere dayanan bir oyun tarzı ancak küçük ve kapalı tiyatrolar için söz konusu olabilir. Ancak oyuncuların oyun tarzlarını mekâna göre değiştirdiklerine dair elimizde herhangi bir belge yok.

Dönemin estetik anlayışı sanatın doğayı yansıtması gerektiğini söyler. O dönemde yansıtma kuramı sadece sanat eserleri için değil tiyatro oyunculuğu için de geçerli olmalı ki Hamlet oyunculara insan doğasına sadık kalmalarını öğütler. Ancak doğanın yansıtılması farklı dönemlerde farklı şekillerde anlaşılmıştır. Acaba Shakespeare döneminde “yansıtma”, “canlandırma” ve “natüralizm” oyuncunun kendisini oynadığı rolle bütünleştirmesi anlamına mı geliyordu? Büyük ölçüde kalıplara dayanan bir oyunculuk stili, aktörlerin aynı hafta içinde birkaç farklı rolde sahneye çıkmaları gibi faktörler Stanislavski metoduna benzer yöntemleri dışlıyor gibi görünebilir. Öte yandan bir oyuncunun gelenekselleşmiş jestler kullanmasının, kendini canlandırdığı karakterle psikolojik açıdan bütünleştirmesine engel teşkil edip etmediği de düşünülmeye değer bir konudur.

Provalar hakkında maalesef elimizde çok az belge var. Bugünkü anlamda “yönetmen” sayılmasa da her kumpanyada aktörlere yol gösterici konumunda bir oyun sorumlusunun varlığından söz edebiliriz. Bu kişi bazen oyun yazarının kendisidir. Hem oyun yazarı hem aktör olan Shakespeare de provalarda diğer oyunculara yol göstermiş olabilir. Aktörlere ezberlemeleri için verilen metinler genellikle oyunun tümü değil, sadece canlandıracakları karaktere ait satırları içeren metinlerdi. Diğer karakterlere ait satırlara ancak aktörün söze hangi noktada gireceğini göstermek amacıyla yer verilirdi. Genel prova sayısının yok denecek kadar az olduğu anlaşılıyor. Oyuncular rollerine tek başlarına çalışırlar, şölen, savaş, cenaze gibi törensel sahneler hep belirli bir tarzda oynandığından bunlar için ayrıca prova gerekmezdi. Yılda yaklaşık kırk değişik oyun sahneye koyan bir kumpanyada provalar için ayrılan sürenin epey kısa olduğunu varsayabiliriz. Oyuncuların ezber yetenekleri ve bellekleri çok güçlü olmakla birlikte oynanan oyun ve üstlenilen rol sayısının fazlalığı nedeniyle temsillerde suflöre mutlaka ihtiyaç vardı.

Shakespeare döneminin tiyatro izleyicileri farklı sınıflardan, farklı kültür, refah ve eğitim düzeylerinden gelen kadın ve erkeklerden oluşuyordu. Aristokratlardan tüccarlara, hukuk öğrencilerinden bakkal çıraklarına kadar geniş bir yelpazeyle karşı karşıyayız. Yine de orta ve üst sınıf izleyicilerin sayıca alt sınıf izleyicilerden fazla olduğu tahmin ediliyor. Tiyatroya hiç gitmeyen gruplar ise Püritenler ve Anglikan kilisesinden kopan diğer bazı dini cemaatlerdi.

O dönemin tiyatro izleyicileri şiir dili ile yazılmış ve karmaşık tümce yapıları içeren oyunları algılamaya bizlerden daha yatkındılar. Sözlü edebiyatın bir anlamda devam ediyor olması, insanların tiyatroya gitme alışkanlıkları ve her pazar kilisede dinledikleri, özenli bir dille sunulan vaazların yarattığı kulak dolgunluğu gibi faktörlerin bunda önemli bir

payı vardır. Altıncı sınıfa kadar okuyan herkesin klasik yazarları bir ölçüde tanıdığını göz önüne alırsak, oyunlarda mitolojiye ve klasiklere yapılan göndermelerin önemli bir kısmını algılamakta fazla zorlanmadıkları sonucuna ulaşırız. Ancak sessizliğin hiçbir zaman tam olarak sağlanamadığı tiyatrolarda izleyicilerin bazı sözcük ve dizeleri duyamamaları olasılığını da akıldan çıkarmamak gerekir. Shakespeare'in çağdaşı Ben Jonson'un izleyicilerden oyunları “görmeye” değil “dinlemeye” gelmelerini istemesine karşın, izleyicilerin hiç olmazsa bir bölümü için görselliğin sözcüklere ağır bastığını söyleyebiliriz.

Shakespeare’in Oyunlarının Yayımlanması

Dönemin diğer oyun yazarları gibi yılda ortalama iki oyun ürettiği sanılan Shakespeare’in özgün elyazmalarından maalesef hiçbiri elimizde yok. Uzmanlara göre, Shakespeare bir oyunu tamamladığında elyazması metni bazen temiz kopya bazen de temize çekilmemiş müsvedde halinde hemen oyun sorumlusuna teslim ederdi. O andan itibaren oyun, yazarın değil kumpanyanın malıydı artık. Kolay okunmayan, kenarlarına dizeler sığdırılmış müsveddeler bir başkası tarafından temize çekilirdi. Shakespeare’in kaleme aldığı özgün metinlerde perde ve sahne bölüntüleri olmadığı gibi genelde olayların geçtiği mekân, oyuncuların sahneye giriş çıkışları ve kullanılacak efektler hakkında pek fazla açıklama bulunmadığı sanılıyor. Bu tür notlar ve açıklamalar, oyun sorumlusunun kullanımı için hazırlanan özel kopya üzerinde işaretleniyordu. Kumpanya açısından çok değerli olan bu kopya zaman içinde yıprandığında yenisi hazırlanırdı. Oyuncuların kullandığı ve sadece kendi rollerini içeren kopyalar da yıprandıkça yenilenirdi.

Telif hakkının olmadığı bu dönemde gişe hasılatını düşünen kumpanyalar doğal olarak oyunların basılmasını ve rakip kumpanyaların eline geçmesini istemiyorlardı. Buna karşın Shakespeare’in oyunlarından ondokuzu yani yarısı kendi yaşamı sırasında yayınlanmış. Genel kanı sözkonusu oyunların, birkaç istisna dışında, yazarın ve ortak olduğu kumpanyanın izni olmadan basıldığıdır. Bunların tümü quarto yani sayfa boyutu olarak nispeten küçük baskılardı. İyi ve kötü olarak sınıflandırılan quarto’lardan, iyi quarto denilen basımlar ya Shakespeare’in özgün metinlerinin kopyalarına ya da oyun sorumlusunun açıklamalar ve notlar içeren özel kopyasına dayanır. Bu kopyaların matbaaya

izinsiz olarak nasıl ulaştığı konusunda kesin bir bilgi yok. Kötü quartolar ise basımcıların ele geçirdiği bozuk ve okunaksız müsveddelere veya oyuncuların hafızasına dayanan metinlerdir. Kendi rolünü zaten ezbere bilen bir aktör (ki bazen aynı aktörün bir oyunda iki ayrı rol üstlendiği olurdu) diğer karakterlerin rollerini de oyun sırasında iyi kötü ezberleyebilirse belleğindeki bozuk metni yayımcıya satabilirdi. Gerek Romeo ve Juliet'in gerek Hamlet'in korsan baskıları o denli bozuktu ki kumpanya bu iki oyun kötü bir ün kazanmasın diye eldeki yedek kopyalardan ikisini (belki de Shakespeare'in müsveddelerini) basımcıya göndermek zorunluluğunu hissetmiş, böylece oyunların iyi sayılabilecek ikinci quarto baskılarına olanak sağlamıştır. Ancak Fredson Bowers'ın işaret ettiği gibi, III. Richard'ın ve V. Henry'nin yine çok kötü olan quartoları yayımlandığında kumpanya daha temiz metinlerin basılmasına yardımcı olmamıştır.

Shakespeare'in oyunlarının ilk toplu basımı ölümünden sonra aynı kumpanyadan iki oyuncu, John Heminges ve Henry Condell, tarafından 1623 yılında gerçekleştirildi. Bu baskıda Perikles ve İki Soylu Akraba adlı oyunlara yer verilmemiştir. Yazarın bu iki dostu oyunları folio boyutunda (yani matbaa kâğıdını quarto'lardaki gibi sekiz küçük sayfa yerine dört büyük sayfa halinde katlayarak) yayınladıkları için bu tek ciltlik basım İlk Folio olarak adlandırılır. Heminges ve Condell baskıyı hazırlarken oyun sorumlusu tarafından kullanılan elyazmalarının kopyalarından, bazen de mevcut quarto baskılarından yararlanmışlardır.

İlk Folio ile quarto'ları karşılaştırdığımızda metinler arasında farklılıklar görürüz. Sözcük düzeyindeki ufak tefek farkları açıklamak kolaydır. Gerek elle çoğaltma sırasında gerek dizgide dikkatsizlik sonucu meydana gelen hataların yanı sıra, özgün elyazmasının yer yer okunaksız olmasından doğan hatalar nedeniyle de metinler arasında bazı farklılıklar oluştuğunu biliyoruz. Sağlam ve güvenilir

kaynaklara dayanmasına karşın uzmanlar İlk Folio'da da çok sayıda hata olduğu görüşündedirler. Çoğu sözcük düzeyindeki bu hataların azlığı veya çokluğu kaynak metnin okunaklılığı kadar dizgiyi yapan kişilerin (bu konuda tahminler iki ile dokuz kişi arasında değişiyor) ustalığı ve tecrübesiyle orantılıdır. Aynı oyun metninin değişik bölümleri üzerinde çalışan farklı dizgicilerin farklı kalitede metinler ürettiklerini görüyoruz. Özellikle quarto'lardaki birtakım hataların ise dizgicilerin metne sık sık bakmak yerine birkaç satırı birden okuyup akılda tutmaya çalışmalarından, bazen daha da ileri giderek sözcükleri değiştirmelerinden kaynaklandığı sanılıyor.

A CATALOGVE

of the seuerall Comedies, Histories, and Tragedies contained in this Volume.

COMEDIES.

HISTORIES.

TRAGEDIES.

Ancak bazı oyunların quarto ve İlk Folio metinleri arasında sözcük düzeyinde kalmayan ciddi farklılıklar görmekteyiz. Örneğin Hamlet'in iyi quarto ve İlk Folio metinleri arasında toplam 310 satırlık fark vardır; iyi quarto Folio metninde bulunmayan 230 satır, buna karşın Folio metni quarto'da bulunmayan 80 satır içerir. Metinler arasındaki bu tür farkların yazarın zaman içinde oyunda yapmış olduğu değişikliklerden ya da provalar sırasında veya oyun temsil edilmeye başlandıktan sonra yapılan ekleme ve çıkartmalardan kaynaklandığı sanılmaktadır. Shakespeare'in oyunlarını okurlar için değil sahnede temsil edilmek üzere yazdığını, bu nedenle kendi yaşamı boyunca sabit değil değişken oyun metinlerinin söz konusu olduğunu düşünürsek, iyi metinler arasında bile farklar bulunmasını yadırgamamamız gerekiyor.

İlk Folio'dan sonra Shakespeare'in oyunları 17. yüzyıl boyunca pek çok kez gerek quarto gerek folio olarak yayımlandı. Metinlerin baskıya verilmeden önce editör tarafından ciddi bir biçimde gözden geçirilip yanlışlıkların ayıklanması ise 18. yüzyılda yaygınlaşır. Yine bu yüzyılda Shakespeare'in editörleri arasında kendileri de ünlü yazarlar olan Alexander Pope ve Samuel Johnson da bulunmaktadır. Dönemin editörleri oyunları kendi anlayışlarına göre perde ve sahnelere ayırmışlar, satırları numaralamışlar, sözcüklerin yazılışını modernize etmişler, yine kendi anlayışlarına göre metinlerdeki bozuklukları düzeltmişler, açıklayıcı notlar düşmüşlerdir. Her sahnenin başında mekân/zaman belirtme ve sahneye giriş çıkışları metinde işaretleme geleneği yine 18. yüzyılda oluşur. Bazı editörler ayrıca eleştirmenlik görevi üstlenerek yazdıkları önsözlerde oyunları o dönemin edebiyat kuramı ışığında tartışmışlardır. Yine bu dönemde metinlere ek olarak farklı editörlerin düzenleme ve açıklamalarını bir araya getiren “variorum” baskıları yapılmaya başlanır.

1864’te Cambridge Üniversitesi’nce yayımlanan tek ciltlik Globe metni çok sayıda 20. yüzyıl basımına kaynaklık etmiş, bu metinde kullanılan satır numaralama sistemi uzun süre geçerli olmuştur. 19. yüzyılda toplu basımların yanı sıra oyunları yıllara yayarak dizi şeklinde okurlara sunmak fikri ortaya atıldı. Arden ve Oxford gibi ünlü dizilerin başlangıcı 19. yüzyıl sonuna dayanır. Günümüzde de tek ciltlik toplu yayımların yanı sıra Oxford, Cambridge, Bantam, Arden, Signet ve Penguin gibi birçok Shakespeare serisi zaman içinde yenilenerek okurlara sunulmaktadır.

Shakespeare’in oyunlarının yeni yayımları sadece İngilizce konuşulan ülkelerde değil dünyanın her tarafında, çeşitli okur ve kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde ve artan bir hızla sürmektedir. Metin oluşturma tekniklerindeki ilerlemeler ve Shakespeare’e olan ilgi devam ettikçe yenilenme süreci de devam edecektir kuşkusuz.

Editör ve İşlevi

Editörün bir Shakespeare oyununu İngilizce olarak, özgün dilinde yayına hazırlaması uzun ve zorluklarla dolu bir süreçtir. Önce kaynak veya kaynaklarını seçmesi, yani daha önce yayımlanmış metinlerin hangisinden veya hangilerinden faydalanacağına karar vermesi gerekir.

Kullanılan kaynaklar farklı olunca, aynı oyunun iki ayrı editör tarafından yayına hazırlanan metinlerinin birbirine tıpatıp uymaması doğaldır. Perde ayrımlarında editörler arasında genel bir uzlaşma varsa da sahne sayısı ve bir sahnenin nerede bitip diğerinin nerede başladığı konusunda görüş birliği yoktur. Bir editörün ürettiği metin kullandığı kaynaklara ve bunlar arasında yaptığı seçimlere göre başka bir editörünkinden daha kısa veya uzun olabilir, satırlara verilen numaralar arasında farklar görülebilir. Örneğin Onikinci Gece adlı oyunun III. perdesinin 4. sahnesi Arden serisinde 405, Penguin'de ise 384 satırdır.

Kaynak(lar) belirlendikten sonra, iş hedef kitleyi seçmeye gelir. Editör şayet tiyatroyu seven genel okur kitlesini hedef alıyorsa, açıklama ve dipnotları en az seviyede tutacak, oyunlar üzerinde ileri düzeyde akademik çalışma yapanları hedefliyorsa quarto'ları, İlk Folio'yu ve daha sonraki basımları birbirleriyle karşılaştırıp aralarındaki uyuşmazlıklara dikkat çekecek, açıklamalarında aynı sözcük ve satırların farklı okumalarına yer verecek, kendi tercihlerinin nedenlerini anlatacak, kaynak olarak kullandığı basım(lar)da bozuk olduğuna inandığı bölümleri düzelterek neden böyle düşündüğünü ve yaptığı düzeltmeyi hangi sava dayandırdığını açıklayacaktır. Lisans düzeyindeki öğrenciyi hedef alan editörünse ne çok sade ne çok ayrıntılı bir orta yol bulması gerekir. Editör oyunun kendisi veya başka bir

uzman tarafından yapılmış bir yorumunu metnin başına koyarak ürettiği metne eleştiri boyutu da getirebilir. Hedeflenen okur kitlesinin niteliğine göre ayrıca bir bibliyografya ekleyebilir, oyunda şarkılara yer veriliyorsa, bunlara ait notaları basar veya oyunun sahneye konulmasıyla ilgili tarihsel ve teknik açıklamalar sunar.

Shakespeare’in dili Modern İngilizce kategorisine girse de oyunlarda zamanla anlamı değişen veya artık kullanılmayan pek çok sözcük bulunur. Dört yüzyıllık sürede sözcüklerin vurgulanmasında ve seslendirilişinde meydana gelen değişiklikler, Shakespeare’in kullandığı bazı uyakları ve kelime oyunlarını geçersiz kılarken vezinde de düzensizlik olduğu izlenimini verir.

Belirli bir sözcüğün yazılışı veya anlamı farklı editörlerce farklı biçimlerde yorumlanabilir. Hamlet’teki dizelerden birinde doğru sözcüğün “solid” (ağır, katı) mı yoksa “sullied” (lekeli, kirli) mi olduğu oyunun yazılışından dört yüz yıl sonra hâlâ tartışma konusudur. (Bu örnekteki tartışmanın kaynağı ilk baskıların bazılarında “solid” bazılarında ise “sullied” sözcüğünün yer almasıdır.)

Sonuç olarak 1590’lardan bugüne sahnelerde ve kitaplıklarda birbirlerinden az veya çok farklı, değişik Shakespeare’lerin yer aldığını söyleyebiliriz. Bir mucize gerçekleşip yazarın özgün elyazmaları gün ışığına çıkmadığı takdirde, gelecekte de farklı Shakespeare’lerle birlikte yaşamayı sürdüreceğiz.

Çeviri Metinler ve Shakespeare’in Dili

Çeviri kuramı ve pratiğinin son derece ilginç gelişmeler gösterdiği günümüzde bu gelişmeleri birkaç paragrafta özetleme olanağı yoktur. Bu nedenle Shakespeare çevirileri ile ilgili birkaç saptama ile yetineceğiz.

Editör hazırlayacağı metin için nasıl daha önce yayımlanmış metinler arasından bir seçme yapıyorsa, çevirmen de çeşitli editörlerce üretilen metinleri inceleyerek esas alacağı kaynak metni seçer; ayrıca (varsa) daha önce yapılmış çevirileri gözden geçirir. Her çevirmen aynı zamanda bir okur olarak oyuna kendi yorumunu getirir. İngilizce metne yüklediği anlamlar, editörün açıklamalarını değerlendirme biçimi ve tabii seçtiği sözcükler hep metni nasıl “okuduğuna” bağlıdır.

Çevirmen her şeyden önce Shakespeare’in dili ve üslubu üzerinde düşünmek zorundadır. Bugün kullandığımız çok sayıda sözcüğü bizzat yaratan Shakespeare, oyunlarını şiir ile düzyazıyı karıştırarak yazmıştır. Bir genelleme yapacak olursak tarihsel oyunlarda ve trajedilerde şiir daha hakim konumdadır; komedilerde ise düzyazı oranı diğer oyunlara oranla daha yüksektir. Shakespeare de çağdaşları gibi oyunlarının şiirle yazdığı bölümlerinde “blank verse” denilen beş vurgulu ve on heceden oluşan uyaksız ölçüyü kullanır. Özellikle erken döneme ait oyunlarında şekilci şiir yapılarına ve uyaklara yer vererek bazı dizeleri metnin dil örgüsü üzerine işlenmiş bir desen gibi öne çıkaran yazar, sonraları kalıplardan uzaklaşarak çok daha esnek bir şiir dili geliştirir. Shakespeare’in düzyazısı da ritim, esneklik ve kapsadığı değişik stiller açısından neredeyse şiiri kadar ilginçtir. Yazarın karakter yaratmada kullandığı yöntem, her biri için özgün bir dil ve konuşma tarzı oluşturmaktan geçer. Bu

farklılıklara duyarlı bir çevirmen Shakespeare’in dilini ve kullandığı değişik üslupları kendi dilinde bu işe en uygun bulduğu şiir ve düzyazı üslupları yoluyla sunar. Yazarın kelime oyunlarına düşkünlüğü, klasiklere yaptığı göndermeler, söz sanatlarına ve ironiye sık sık yer vermesi, ses uyumuna dayanan efektler kullanması çevirmenin çözmesi gereken sorunlardan sadece birkaçıdır. Oyunların okunmak için değil tiyatro sahnesi için yazılmış olmaları da çevirmen tarafından dikkate alınması gereken bir olgudur.

Edebiyat metinlerinin yorumu farklı dönem ve kültürlerde nasıl farklılıklar gösteriyorsa, çeviri anlayışı da zaman içinde değişiklik gösterir. Bu nedenle Shakespeare’in 15-20 yıl arayla yapılan çevirileri sadece çevirmenlerin bireysel tarzları ve seçimleri nedeniyle değil, gerek çeviri anlayışında gerek Shakespeare yorumlarındaki gelişmeler nedeniyle birbirlerinden çok farklıdırlar. “Eskiyen” çevirilerin yerine yenilerinin yapılmasıyla her dilde zamanla farklı Shakespeare’lerin ortaya çıkmasına tanık oluruz.

Bazı çeviriler kaynak metindeki sözcüklere sadık kalırken çok daha özgür olan çeviriler de vardır. Hatta metni çevirirken kendi kültürüne uyarlayan çevirmenlere de rastlarız. Deneysel tiyatro yapanlar dışında, çağdaş yönetmenlerin tercih ettikleri çeviriler genellikle özgün metne gerektiğince sadık ancak akademik nitelikli olmayan, tiyatroya uygun bir dille üretilmiş, zaman, kültür ve dil açısından izleyici ile oyun ve yazar arasında köprü işlevi görebilecek türde çevirilerdir.

Ülkemizde Shakespeare’e karşı 19. yüzyıl sonlarında başlayan ilgi 20. yüzyılda önce en ünlü oyunların, son yıllarda ise daha az tanınan oyunlardan bazılarının çevrilmesi ve sahneye konulmasıyla sürmektedir.

Oyunların yeni çevirileri ile birlikte Türkiye’de Shakespeare çevirilerinin tarihi ve eleştirisi üzerine yapılan çalışmalar da artmaktadır.

Shakespeare’in Yorumlanması

Eserleri her çağda yeni yorumlara olanak veren Shakespeare dörtyüz yıl boyunca gündemde kalabilmiş bir yazar. Ona duyulan bu ilgiyi sürekli kılan nedir acaba? Bu sorunun cevabı yarattığı karakterler, tartıştığı temalar ve dil kullanımındaki ustalığı kadar insanı ve olayları ele alış biçiminde yatar. Hemen bütün oyunlarında yaşamı olanca karmaşıklığı, muğlaklık ve gizemiyle sergilemiş, sorunları ortaya koyarken siyah beyaz yargılardan bilinçli olarak kaçınmıştır. İnsan deneyimini basite indirgeyen kesin çözümler yerine bizlere soru sorma ve kendi çözümlerimizi üretme olanağını sunan Shakespeare böylece eskimeden, demode olmadan günümüze gelmeyi başarmış ender yazarlardan biri. Shakespeare’in sürekli yeni yorumları davet etmesi, çağdaşımız olmasa da güncelliğini koruduğunun en güçlü kanıtıdır kuşkusuz.

Sahnedeki Yorumlar

Shakespeare’in oyunlarının sahnedeki yorumu zaman içinde büyük farklılıklar göstermiştir. Yazarın ölümünden yirmi altı yıl sonra, Püritenlerin ahlaksızlık yuvası olarak algıladıkları tiyatrolar Cromwell’in emri ile kapatıldı ve 1642’den krallığın yeniden tesis edildiği 1660’a kadar on sekiz yıl kapalı kaldı. Tiyatroları yeniden açan Kral II. Charles döneminde kumpanya sayısı ikiye indirilerek tiyatrolar denetim altında tutulmak istendi. Bu dönemin tiyatro tarihi açısından en önemli yanı kadınların da oyuncu olarak sahnede yer almalarıdır.

17. yüzyılın son kırk yılında Shakespeare’in oyunlarından bazıları özgün biçimleriyle sahnelenirken bazıları büyük değişikliğe uğradı. Bu dönemde Shakespeare’in oyunlarına yeni bölümler yazıp eklemek, iki farklı oyundan bölümleri bir araya getirip ortaya yeni bir oyun çıkarmak, Kral Lear, Romeo ve Juliet gibi trajedileri mutlu sonla bitirmek, Fırtına gibi oyunları opera benzeri bir biçimde sahneye koymak moda oldu. Devrin en önemli Shakespeare oyuncusu Thomas Betterton’dur.

18. yüzyılda uyarlamalar sürmekle birlikte, oyunları sözünü ettiğimiz değişiklikler ve eklemelerden arındırarak Shakespeare’in özgün metinlerine dönme girişimleri de yapıldı. Bu dönemin en ünlü Shakespeare oyuncusu hem trajik hem komik rollerdeki başarısı ile tanınan David Garrick’tir. 18. yüzyıl sonu ile 19. yüzyılın başlangıcını kapsayan dönemdeki ünlü oyuncular arasında ise neo-klasik oyun tarzını temsil eden John Philip Kemble ve kız kardeşi Sarah Siddon ile onlardan daha gerçekçi bir oyun tarzını benimseyen Edmund Kean’i sayabiliriz.

Viktorya dönemine geldiğimizde oyunları özgün hallerinde sahneye koyma çabası (tiyatrodan çok görkemli ve pahalı gösteriler olarak nitelendirebileceğimiz temsillerin devam etmesine karşın) giderek güçlenir. Oyunculukta romantik hatta melodramatik bir tarzın popüler olduğu bu yıllarda doğallıktan ve gerçekçilikten de söz edildiğine rastlarız. Kostüm ve dekorda tarihe sadakat ön plana çıkar. Henry Irving ve Ellen Terry'nin 1882'de başrolleri üstlendikleri Romeo ve Juliet dönemin tiyatro tarihine geçen en ünlü Shakespeare prodüksiyonlarından biridir.

20. yüzyılda özgün metinlere dönüş tamamlanmış, buna karşın oyunların daha önce denenmemiş yaklaşımlarla sahnelendiği heyecan verici bir dönem başlamıştır. Bugün de modern giysilerle Shakespeare'in "çağdaş"laştırıldığı, metinlerin farklı bir gözle okunarak yeniden yorumlandığı, yepyeni oyunculuk ve sahneye koyma tarzlarının denendiği bir çağı yaşıyoruz.

1940 ve 50'lerin yıldız oyuncuları lirik tarzın temsilcisi John Gielguld ile gerçekçilik akımını temsil eden Laurence Olivier'dir. Aynı dönemin kadın oyuncuları arasında Edith Evans, Peggy Ashcroft ve Sybil Thorndike gibi isimleri sayabiliriz. Bugün ise yıldız sisteminden çok ekip oyunu düzeninin revaçta olduğunu görüyoruz.

Yönetmen kavramı da 20. yüzyılın ürünüdür. Shakespeare dönemindeki oyun sorumlusundan, 18. yüzyılda oyunun yorumuna damgasını vuran aktörden, 19. yüzyılı karakterize eden prodüktörden sonra 20. yüzyılda karşımıza çıkan yönetmen, izleyici olarak oyunu nasıl algıladığımızı büyük ölçüde belirleyen kişidir. Yaratıcılığı ve dramatik sezgileriyle öne çıkan günümüz yönetmeni aynı zamanda oyunların en dikkatli okuyucularındandır. Shakespeare'in temalarını, kullandığı dili ve üslupları, yarattığı karakterleri çağdaş eleştirinin ve bazen de ideolojilerin ışığında irdeleyen

yönetmenler özgün yorumlarıyla bize sürekli yeni Shakespeare’ler sunmaktadırlar.

Shakespeare eleştirisi

Shakespeare hakkında 17. yüzyılda yazılanların çoğu eleştiri kapsamına girmeyen övgü ve yergilerden ibaret kaldı. 17. yüzyıldan 19. yüzyıl başlarına kadar oyunlar üzerine yazılan en önemli eleştirilerin, kendileri de ünlü birer yazar olan John Dryden, Samuel Johnson ve Samuel Taylor Coleridge tarafından kaleme alındığını görüyoruz. Eleştirmenlerin Shakespeare’e bakışı zaman içinde önemli değişiklikler geçirmiş, önceki yüzyıllarda bazı eleştirmenlerin Shakespeare’de kusur olarak gördüklerinin büyük bir bölümü (kelime oyunlarına düşkünlüğü, trajedilere komedi unsurları katması gibi) daha sonraları yazarın erdemleri arasında sayılmaya başlamıştır.

17. yüzyılda İngiltere’nin “iyi” oyun yazarlarından biri sayılan Shakespeare’in “bütün zamanların en iyisi” konumuna gelişi 1750’den sonradır. Ünü Avrupa’da da yayılan Shakespeare’i Almanlar kolayca benimserken neo-klasik kuralların güçlü olduğu Fransa’da kendini tartışmasız bir biçimde kabul ettirmesi 19. yüzyılı bulur.

20. yüzyıl boyunca Shakespeare’in oyunları karakter analizi ve tarihsel yaklaşımdan başlayarak biyografik, tematik, Marksist, formalist, yapısalcı, psikoanalitik ve feminist eleştiriye kadar pek çok farklı yöntemle irdelenmiş, yazarın kullandığı dil ve imgeler yeni eleştiri akımından postyapısalcılığa kadar çeşitli yaklaşımların ışığında tartışılmıştır. Kültür çalışmaları, yeni tarihselcilik ve postkolonializm ile son yıllarda Shakespeare eleştirisine yeni bir boyut eklendiğine tanık oluyoruz. 20. yüzyılda yapılan bibliyografi ve metin çalışmaları ise bize oyunların daha güvenilir metinlerini sunmaktadır. 16. yüzyıl sonu - 17. yüzyıl başı İngiliz tiyatrosunun ayrıntılarıyla incelenmesi ve

Shakespeare’in oyunlarının tiyatro sahnesindeki dört yüz yıllık tarihçesinin ortaya konulması da 20. yüzyılda Shakespeare araştırmalarına yapılan önemli katkılar arasındadır.

Frank Kermode’un “Shakespeare Hakkında Yazmak” (LRB, Aralık 1999) adlı makalesinde haklı olarak yakındığı gibi Shakespeare’in oyunlarını kendi önyargılarını payandalamak için çarpıtan, kendi kuramsal gündemlerini öne çıkarmak için araç olarak kullananların sayısı son zamanlarda epey artmış ve kurumsal akademik destek bulmuş da olsa, günümüzde Shakespeare eleştirisine kalıcı katkılar yapacak çalışmaların varlığı yadsınamaz. Okur ile Shakespeare’in oyunları arasında hem köprü hem engel işlevi görebilen eleştirmenler, görüşlerine katılalım veya katılmayalım, metinlere bambaşka açılardan bakmamızı sağlayarak bizi çok daha duyarlı okurlar olmaya zorlarlar.

Oyunların Kronolojisi

Shakespeare’in oyunlarını hangi sırada ve hangi tarihlerde yazdığı konusunda elimizde kesin bilgi yok. Bu nedenle aynı oyun için farklı editörlerin farklı tarihler önerdiğine tanık oluyoruz. Bir oyununun ne zaman yazıldığına dair tahminler genellikle tek bir yıl üzerine odaklanmak yerine, belirli bir yıldan önce veya sonra şeklinde ifade edilir. Oyunun şu gün ve tarihte temsil edildiğine ilişkin bir belge, o oyuna başka bir yazar tarafından yapılan gönderme veya Shakespeare’in oyun içinde başka bir esere yaptığı atıf, kullandığı kaynaklardan bazılarının ilk yayın tarihi, oyunun yayın siciline kaydı, quarto baskısının tarihi gibi somut veriler söz konusu oyunun yazılmış olabileceği en erken ve en geç tarih hakkında önemli ipuçlarıdır. Örneğin Venedik Taciri 1598’den daha geç yazılmış olamaz çünkü Francis Mere adlı yazar o yıl söz konusu oyuna bir gönderme yapmıştır; Thomas Platter’ın Julius Caesar’ı 21 Eylül 1599’da izlemiş olması ise bu oyunun en geç 1599 ortalarında yazıldığını gösterir bize. Öte yandan Shakespeare’in yazar olarak gelişimi, dil ve üslubundaki farklı evreler de uzmanlar tarafından oyunların tarihlendirilmesinde ölçüt olarak kullanılmaktadır.

Günümüzde Shakespeare’e ait oyunların sayısı 38 olarak kabul edilir. İlk sekiz oyunu isimsiz yayımlanırken 1598’den itibaren kendisine ait olmayan bazı oyunların da Shakespeare’in eseri olarak okurlara sunulması, o yıllarda ününü pekiştirmiş olan yazarın adını kullanarak satışları artırma çabasının ürünüdür. İlk Folio’da Shakespeare’e ait 36 oyun yer alırken Perikles ve İki Soylu Akraba’nın dışarda bırakıldığına dikkat çekmiştik. Bugün ise her iki oyun da Shakespeare’in eserleri arasında sayılmaktadır. Oyunlardan son ikisinin yazımında Shakespeare başka bir oyun yazarı ile

birlikte çalışmış. Böylece Fırtına Shakespeare’in tek başına yazdığı son oyun olarak kabul edilir. 1588-90 yılları civarında Londra’ya giderek tiyatro dünyasına atıldığı varsayılan, 1592’de tanınmış bir tiyatrocu olduğu rakiplerinden birinin kıskançlıkla yazdığı yergiden anlaşılan, 1611’den sonra ise Stratford’a çekildiği bilinen Shakespeare’in oyun yazarı olarak ürün verdiği süre yaklaşık yirmi yılı kapsar.

Aşağıda oyunların özgün İngilizce adlarıyla sunulan liste, bazı itirazlara rağmen Shakespeare uzmanlarının görüşbirliğine yakın bir çoğunlukla üzerinde uzlaştıkları sıralamadır. Shakespeare’in ilk ürünlerini vermeye başladığı tarih en erken 1588 olabilir; daha ihtiyatlı bir tahmin ise 1590 yılıdır.

1588–1594 (1591?) The Comedy of Errors

1588–1594 (1591?) Love’s Labor’s Lost

1589–1592 1 Henry VI

1589–1592 2 Henry VI

1589–1592 3 Henry VI

1593 Richard III

1589–1594 Titus Andronicus

1590–1594 King John

1592–1594 The Taming of the Shrew

1592–1594 The Two Gentlemen of Verona

1594–1596 (1595?) Romeo and Juliet

1595 Richard II

1594–1595 A Midsummer Night’s Dream

1594–1596 The Merchant of Venice

1596–1597 1 Henry IV

1597–1598 2 Henry IV

1597–1599 The Merry Wives of Windsor

1598–1599 Henry V

1598–1599 Much Ado About Nothing

1599 Julius Caesar

1599–1600 As You Like It

1599–1601 Twelfth Night

1600–1601 Hamlet

1601–1602 Troilus and Cressida

1602–1604 All’s Well That Ends Well

1602–1604 Othello

1604 Measure for Measure

1605–1606 King Lear

1606 Macbeth

1606–1607 Antony and Cleopatra

1606–1608 Timon of Athens

1607–1608 Coriolanus

1608 Pericles

1609–1610 Cymbeline

1610–1611 The Winter’s Tale

1611 The Tempest

1612–1613 Henry VIII

(John Fletcher ile)

1613 The Two Noble Kinsmen

(John Fletcher ile)

Cevza Sevgen

Julius Caesar

THE TRAGEDIE OF IVLIVS CÆSAR.

Actus Primus. Scœna Prima.

Enter Flauius, Murellus, and certaine Commoners ouer the Stage.

Flauius.

HEnce: home you idle Creatures, get you home:
Is this a Holiday? What, know you not
(Being Mechanicall) you ought not walke
Vpon a labouring day, without the signe
Of your Profession? Speake, what Trade art thou?

Car. Why Sir, a Carpenter.

Mur. Where is thy Leather Apron, and thy Rule?
What dost thou with thy best Apparrell on?
You sir, what Trade are you?

Cobl. Truely Sir, in respect of a fine Workman, I am but as you would say, a Cobler.

Mur. But what Trade art thou? Answer me directly.

Cob. A Trade Sir, that I hope I may vse, with a safe Conscience, which is indeed Sir, a Mender of bad soules.

Fla. What Trade thou knaue? Thou naughty knaue, what Trade?

Cobl. Nay I beseech you Sir, be not out with me: yet if you be out Sir, I can mend you.

Mur. What mean'st thou by that? Mend mee, thou sawcy Fellow?

Cob. Why sir, Cobble you.

Fla. Thou art a Cobler, art thou?

Cob. Truly sir, all that I liue by, is with the Aule: I meddle with no Tradesmans matters, nor womens matters; but withal I am indeed Sir, a Surgeon to old shooes: when they are in great danger, I recouer them. As proper men as euer trod vpon Neats Leather, haue gone vpon my handy-worke.

Fla. But wherefore art not in thy Shop to day? Why do'st thou leade these men about the streets?

Cob. Truly sir, to weare out their shooes, to get my selfe into more worke. But indeede sir, we make Holyday to see *Cæsar*, and to reioyce in his Triumph.

Mur. Wherefore reioyce?
What Conquest brings he home?
What Tributaries follow him to Rome,
To grace in Captiue bonds his Chariot Wheeles?
You Blockes, you stones, you worse then senslesse things:
O you hard hearts, you cruell men of Rome,
Knew you not *Pompey* many a time and oft?
Haue you climb'd vp to Walles and Battlements,
To Towres and Windowes? Yea, to Chimney tops,
Your Infants in your Armes, and there haue sate
The liue-long day, with patient expectation,
To see great *Pompey* passe the streets of Rome:
And when you saw his Chariot but appeare,
Haue you not made an Vniuersall shout,
That Tyber trembled vnderneath her bankes
To heare the replication of your sounds,
Made in her Concaue Shores?
And do you now put on your best attyre?
And do you now cull out a Holyday?
And do you now strew Flowers in his way,
That comes in Triumph ouer *Pompeyes* blood?
Be gone,
Runne to your houses, fall vpon your knees,
Pray to the Gods to intermit the plague
That needs must light on this Ingratitude.

Fla. Go, go, good Countrymen, and for this fault
Assemble all the poore men of your sort;
Draw them to Tyber bankes, and weepe your teares
Into the Channell, till the lowest streame
Do kisse the most exalted Shores of all.

Exeunt all the Commoners.

See where their basest mettle be not mou'd,
They vanish tongue-tyed in their guiltinesse:
Go you downe that way towards the Capitoll,
This way will I: Disrobe the Images,
If you do finde them deckt with Ceremonies.

Mur. May we do so?
You know it is the Feast of Lupercall.

Fla. It is no matter, let no Images
Be hung with *Cæsars* Trophees: Ile about,
And driue away the Vulgar from the streets;
So do you too, where you perceiue them thicke.
These growing Feathers, pluckt from *Cæsars* wing,
Will make him flye an ordinary pitch,
Who else would soare aboue the view of men,
And keepe vs all in seruile fearefulnesse.

Exeunt

Enter Cæsar, Antony for the Course, Calphurnia, Portia, Decius, Cicero, Brutus, Cassius, Caska, a Soothsayer: after them Murellus and Flauius.

Cæs. Calphurnia.

Cask. Peace ho, *Cæsar* speakes.

Cæs. Calphurnia.

Calp. Heere my Lord.

Cæs. Stand you directly in *Antonio's* way,
When he doth run his course. *Antonio.*

Ant. Cæsar, my Lord.

Cæs. Forget not in your speed *Antonio*,
To touch *Calphurnia*: for our Elders say,

Önsöz

Julius Caesar adlı trajedi genel hatlarıyla herkesçe bilinen, tarihin en ünlü suikastını ele alır. Ancak olayın kahramanlarını pek de aşina olmadığımız yönleriyle buluruz karşımızda. Sezar ve Brutus gibi iki tarihsel kişiliği sadece kamusal platformdaki davranışlarıyla değil özel yaşamlarından kesitler vererek, düşüncelerinin içine girerek yeniden kurgulayan Shakespeare olayları ve kişileri önceden bilmemizden kaynaklanan beklentileri sorgulamamıza neden olur. Oyun ilerledikçe bir yandan Brutus'un kişisel trajedisinin, diğer yandan politik güç, siyasal düzen, adalet, bireysel ve toplumsal ahlaka dair bir tartışmanın ortasında buluruz kendimizi. Hâlâ geçerliliğini koruyan bu tartışmada sadece Kraliçe I. Elizabeth döneminin politik kaygıları değil, bugünün sorunları da yankı bulur.

I. Elizabeth'in kırk beş yıl süren yönetiminin sonlarında, giderek sorunlu bir İngiltere'de kaleme alınan oyunun arka planında yaşlı hükümdarın veliaht tayin etmemesinden kaynaklanan belirsizlik, bunun yanı sıra Essex kontunun kraliçeye karşı düzenlediği başarısız suikast girişiminin yarattığı tedirgin hava vardır. Bu atmosfer içinde, Shakespeare'in dikkati Thomas North tarafından İngilizceye aktarılan Plutarkos'un Soylu Yunanlı ve Romalıların Yaşamöyküleri'ne yönelir. Bu yönelişin ürünü, politika sahnesindeki kişilerin gerek kendi kaderleri gerek tarihin akışı ve toplumun kaderi üzerindeki etkilerine odaklanan Julius Caesar adlı oyundur.

Globe Tiyatrosu'nun tamamlandığı 1599 yılında yazılan Julius Caesar, yeni tiyatro binasında sahneye konan ilk oyunlar arasındadır. O yıl içinde gerçekleşen temsillerden birini günü ve saatiyle biliyoruz: İsviçreli doktor Thomas

Platter Londra ziyareti sırasında tuttuğu gezi notlarında 21 Eylül 1599 günü öğleden sonra saat ikide arkadaşlarıyla birlikte Globe Tiyatrosu'na gidip Julius Caesar adlı oyunu büyük bir beğeniyle izlediğini kaydeder. Quarto baskısı bulunmayan oyunun ilk basımı ise yazılışından 24 yıl sonra, 1623 tarihli Folio baskısıyla gerçekleşir.

Shakespeare her ne kadar oyundaki kişiler ve çatışan görüşler arasında yan tutmamaya özen göstermiş gibiyse de

Julius Caesar'ın izleyicileri ve okurları çoğu kez taraflardan birinin ateşli savunucusu olmuşlardır. Oyun özellikle 18. yüzyıl sonundan itibaren meşru otoriteye başkaldırmanın kötü sonuçlarından çok cumhuriyetçilerle dikta eğilimleri giderek güçlenen, imparatorluk tacı giymek isteyen Jül Sezar ve yandaşlarının mücadelesi olarak yorumlanmıştır. Bu çerçevede Brutus soylu, vatansever bir idealist olarak değerlendirilmiş, Sezar'a yapılan suikast düzene karşı haklı bir başkaldırı şeklinde nitelenirken, Brutus'un dostu Sezar'a ihaneti de ailesinin cumhuriyetçi geleneğini sürdüren bu soylu kahramanın Roma'yı her şeyden ve herkesten üstün tutmasının doğal sonucu olarak görülmüştür. İkinci Dünya Savaşı yıllarında ve sonrasındaysa pek çok yönetmen, oyunu, başkişileri demokrasi yanlısı Brutus ile faşist diktatör Mussolini'yi çağrıştıran bir Jül Sezar şeklinde yorumlamışlardır. Bu tür yorumların en ünlü örneklerinden biri, Sylvan Barnet'in işaret ettiği gibi, yirmi iki yaşındaki Orson Welles'in 1937'de Bir Diktatörün Ölümü altbaşlığıyla sahneye koyduğu ve Brutus rolünü üstlendiği yapımdır. Son zamanlardaki sahne yorumlarında ise karşımıza çoğu kez iyi niyetli ama kafası epeyce karışık, çelişkiler içinde, ne yaptığını tam da bilmeyen

Brutus’lar çıkmaktadır.

Sahnedeki yorumlar gibi eleştirmelerin yorumları da dönem dönem farklılıklar göstermiştir. Aynı zamanda ünlü bir şair olan Coleridge’in 1812’deki yorumuna göre Brutus bir kahramandır; Coleridge Shakespeare’in Brutus’u neden daha kararlı bir olumlulukla çizmediğini sorgular, yazarın Brutus’a söylettiği bazı sözlerin arkasındaki amacın ne olduğunu anlamakta güçlük çektiğinden yakınır. Çağdaş yorumcular ise, Brutus’u idealize eden görüşten uzaklaşmışlardır. Karakterleri siyah/beyaz olarak görmenin, karmaşık olayları ve kişilikleri basite indirgemenin Shakespeare’e haksızlık olacağı varsayımının artık yaygın bir kabul gördüğünü söylemek mümkün.

Shakespeare’in tiyatro yazarı olarak gelişimi üzerinde duran eleştirmenlerden bazıları değişik yıllarda yazılmış oyunlar arasındaki bağlantıları, paralellikleri araştırırken Julius Caesar’ı Hamlet ve Macbeth’le ilişkilendirirler. Bu eleştirmenlere göre Brutus, Shakespeare’in yarattığı ilk entelektüel ve Hamlet için bir önçalışmadır. Harold Bloom ise bu görüşe karşı çıkar: Hamlet’in çekiciliğine sahip olmaması bir yana, kendi kendini kandıran, sözleriyle davranışları arasında ciddi bir tutarsızlık bulunan, politikaya ve savaşa aktif olarak katılan Brutus’la Hamlet arasında paralellik kurmak yanıltıcıdır. Yine Bloom’a göre, “hükümdarı öldürme” temasından yola çıkıp Brutus’la Macbeth’in, düşünce ve eylem arasında yaşanan süreçle ilgili benzer söylemlerine bakarak Julius Caesar ile Macbeth arasında sıkı bir bağ kurmak doğru olmaz.

The Tragedy of Julius Caesar aslında Brutus’un ve Roma’nın trajedisi olsa da Sezar baştan sona her şeye hâkim gibidir. Üçüncü perdenin ilk sahnesinde gerçekleşen ölümünden sonra bile tıpkı yaşamında olduğu gibi güçlüdür sanki.

Sezar’ın gölgesi oyunun sonuna dek olayları etkilemeye, Roma’nın ve Romalıların kaderini yönlendirmeye devam eder. Öyle ki Brutus en sonunda her şeyi kaybetmesini Sezar’a bağlayacaktır:

Ah Julius Caesar, hâlâ ayaktasın sen;

Ruhun dolaşıyor aramızda; kılıçlarımızı

Kendi ciğerimize saplatıyor bize!

(V. iii. 106-108)

Shakespeare'in Jül Sezar'ı hem tanrısal ölçekte görkemli, hem de insani zaafları olan bir kişidir. Büyüklüğü, gücü, kazandığı zaferler, dost düşman herkes tarafından kabul görür. Roma'nın güçlü adamı buyurgan ve kibirlidir:

Bunca kıvılcımlar donatıyor gökyüzünü,

Hepsi ateş alev, hepsi pırıl pırıl,

Ama bir teki var yalnız hep yerinde duran.

Dünyamız da böyle: İnsan dolu dünyamız da;

Hepsinin eti kemiği var, kanı var, canı var.

Ama bir tek insan var benim bildiğim,

Sarsılmaz, yerinden oynatılamaz,

İşte o insan da benim.

(III. i. 73-80)

Cesur ve güçlü imajının üstüne titreyen Sezar, bu imaj zedelenmesin diye karısı Calpurnia'nın, falcıların ve kâhinin uyarılarına aldırmayarak Kapitol'e, dolayısıyla ölüme gitmekte ısrar eder:

Beni kuşatan tehlikeler

Arkamdan bakmışlardır bana yalnız:

Yüz yüze gelince Caesar’la

Dağılıp gider hepsi.

(II. ii. 12-15)

Belanın ta kendisi

Bilir, çok iyi bilir ki Caesar

Daha belalıdır kendisinden!

Onunla ben aynı gün doğmuş iki aslanız:

İlk doğan benim, daha yamanım ondan!

Çıkacak evinden Caesar.

(II. ii. 52-57)

Kibirli söylemine karşın dost saydığı kişilere, özellikle de Brutus ile Antonius'a sevecenlikle yaklaştığına tanık oluruz Sezar'ın. Dostluğu sıcak, güler yüzlü ve cömerttir. Son kez Kapitol'e doğru yola çıkmadan önce, kendisine refaket etmek için evine gelenlere (aralarında suikastçılar da vardır) gösterdiği nezaket ve misafirperverlik öyle içtendir ki Brutus'un son anda yüreği burkulur. (II. ii. 145)

Sezar'ın Plutarkos'ta yer almayan, bütünüyle Shakespeare tarafından kurgulanan özel yaşamı ise politik arenadaki görkemine taban tabana zıt bir biçimde, oldukça sıradandır: Decius çıkıp gelmese, karısının ısrarına dayanamayan pek çok koca gibi, o da Calpurnia'nın sözünü dinleyip evde kalmaya razı olacaktır. Çocukları olmamasına üzülür. Sezar'a göre kusur kendisinde değil, eşi Calpurnia'dadır. Karısının kısırlığına çare bulmak için batıl inançlardan medet umarken onu herkesin önünde mahcup ettiğinin farkına bile varmaz. (I. ii. 10) Nihayet, kendisini sabit Kuzey Yıldızı'yla kıyaslayan ve üçüncü tekil şahısla ifade eden güçlü Sezar'ın aslında sağlık sorunları vardır: Hepimizin bildiği sara hastalığına ek olarak, bir kulağı da sağırdır. Shakespeare oyuna tüm bu ayrıntıları katarak ölümsüz Sezar'la fani Sezar'ı bütünleştirir. Ortaya çıkan sonuç, Jül Sezar'ın "insan" olarak portresidir.

Yazar, Brutus'u da hem kamusal platformda hem özel yaşamında tanıma fırsatı verir bize. İyi bir eş olan Brutus, Portia ile karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı bir evlilik sürdürmektedir. Portia sıradan bir eş değil, gerek ailesi ve yetişme tarzı gerekse entelektüel kapasitesi ve Romalılık erdemleri açısından seçkin bir kadındır. Brutus'un yumuşak

ve nazik yönü eşiyle ilişkisinde olduğu gibi genç hizmetkârı Lucius'a davranışında da kendini belli eder.

Soylu bir aileye mensup olan Brutus cumhuriyeti kuran atalarından miras kalan saygın bir ad taşımasının yanı sıra, kendi kişiliğiyle de senatör meslektaşlarının saygısını kazanmıştır. Romalılara has erdemlere (romanitas) sahip olmaktan gurur duyar. Cumhuriyet ilkeleri arasında eşitliğin yer almadığı Roma'da, romanitas, yüksek sınıfa özgü, Roma halkını kapsamayan bir değerler sistemidir. Ve Brutus'un Romalılık bilinci öyle bir düzeydedir ki, A.R. Humphreys'in de vurguladığı gibi, kendini Roma'yla adeta özdeş sayar. Sezar'ı öldürmek için bir araya gelen komplocular onun bu yönüne seslenip vatanseverlik adına kendilerine katılmasını isterler. Brutus da (Maynard Mack ve bazı başka eleştirmenlerin yorumlarının aksine) fazla tereddüt etmeden Roma'nın iyiliği için Sezar'ın ölmesi gerektiğine ikna eder kendini. Cassius'un Sezar'ı devirme fikrini üstü kapalı bir biçimde gündeme getirmesiyle Brutus'un, "Ölmesi gerekir, başka yolu yok" demesi arasında geçen süre dikkati çekecek kadar kısadır.

Ancak Sezar Brutus'un en yakın dostlarından biridir ve ikisi arasında karşılıklı sevgi söz konusudur. Üstelik komplonun gerektirdiği gizlilik ve riyakârlık Romalılık erdemlerine ters düşer. Komplocular gecenin geç bir saatinde yüzlerini gizleyerek kapısını çaldıklarında Brutus bu nedenle fevkalade huzursuzdur:

Başkaldıranlar geldi. Ey kanlı tasarı!

Gece, bütün kötülükler kol gezerken bile,

Göstermekten utanıyor musun

Ölüm yüklü kaşını gözünü? Ya gündüz,

Gündüz nerde bulacaksın öyleyse

Canavar suratını

Saklayacak kadar karanlık bir mağara?

Boşuna arama ey İhanet! sakla kendini

Güler yüz, tatlı sözler arkasına;

Yoksa en derin gayya kuyuları bile

Saklayamaz seni kuşkunun gözlerinden.

(II. i. 83-93)

Romalılara özgü erdemler onur, cesaret, itidal, adalet ve metanetin yanı sıra tabii dürüstlüğü de kapsar. Oysa Brutus göründüğü gibi olmamak ve olduğu gibi görünmemek durumuna düşmüştür. Cinayeti gerçekleştirmenin yolu rol yapmaktan geçer:

Değerli dostlarım, rahat, güler yüzlü olun;

Gözlerinizden okunmasın kurduklarınız.

Tiyatro oyuncuları gibi Roma’mızın

Sürçmeden, renk vermeden oynayalım rolümüzü.

(II. i. 250-254)

Shakespeare'in vazgeçilmez temalarından görüntü ile gerçek arasındaki ilişki bu oyunda da önemli bir yer tutar. Roma kültüründe onurlu bir imaj ve başkalarının kişiyi nasıl gördüğü son derece önemli sayıldığından, Brutus, suikastı halkın gözünde meşru kılmak için katil değil kurtarıcı görüntüsü vermelerinin şart olduğunu düşünmektedir. Stanley Wells'e göre, olayın somut gerçeğini kavramlara vurgu yapan soyut sözcüklerle örtmeye çalışması da imajla ilgili kaygılarının ürünüdür. Brutus amacının Sezar'ın kanını akıtmak değil, Sezar'ın kişiliğinde somutlaşan Sezarlık ruhunu ortadan kaldırmak olduğunu söyler. Bunda da samimidir. Ne yazık ki Sezar'ın ruhunu öldürmek için Sezar'ın kendisini öldürmekten başka çare yoktur:

Ah ne olurdu, Caesar'ın canına kıymadan

Caesar’ın düşüncesini alaşağı edebilseydik!

Ama ne yazık ki,

Kanı akması gerek Caesar'ın.

(II. i. 185-188)

Roma'yı monarşi hevesine kapılmış bir diktatörden kurtarmak için de olsa Sezar'ı öldürmek yakın bir dosta ihanet anlamına geldiğinden, Brutus suikastı kavramsal düzeyde tutmaya çaba gösterir. Onun tanıdığı Sezar adil, Roma'nın iyiliğini düşünen, elindeki gücü o güne dek kötüye kullanmamış bir kişidir. Ceutonius tarafından kendisine sunulan tacı (Casca'nın dediği gibi gönülsüzce de olsa) tam üç kez reddetmiştir. Sezar'ı öldürmek için somut bir neden görünmediğini söyleyen Brutus suikastı gerekçelendirirken soyut kavramlardan, imge ve benzetmelerden yola çıkar. Sonuçtan başlayıp nedene varan bu mantık, benimsediği ahlaki ilkelerden vazgeçmeden cinayet işlemesine olanak sağlayan bir mantıktır. Sezar ölmek zorundadır çünkü gücünü o güne kadar zorbaca kullanmamasına, hatta ilerde zorbalaşacağına dair somut bir işaret bulunmamasına karşın, günün birinde taç giyebilir ve işte o zaman davranışını değiştirebilir. Böyle bir olasılık göz önüne alındığında yapılması gereken şey, önleyici bir darbeyle yılanı henüz yumurtadan çıkmadan ezmektir. (II. i. 37) Brutus Sezar'ı geçmişte veya bugün yaptıklarından dolayı değil, gelecekte yapabileceği şeyler için mahkûm eder. Brutus'un sözlerinin, Sezar aleyhine somut bir suçlama değil, politik hırs ve gücün kötüye kullanılma olasılığı hakkında genellemelerden ibaret olması dikkat çekicidir.

Brutus komploya katılmakla kalmaz, işin liderliğini de üstlenir. Cassius'un onu lider olarak öne çıkarmasının nedeni Brutus'un başını çektiği bir suikast eyleminin halk tarafından siyasi bir cinayet değil de cumhuriyetçiliği koruma mücadelesi olarak algılanacağını düşünmesidir. Komploculardan Casca'nın sözleri aynı görüşü yansıtır:

Bütün halk onu candan sayar, doğrusu;

Bizde suç gibi görülecek şeyi,

Onun varlığı, en etkili bir simya gibi,

Dürüstlüğe, yiğitliğe çeviriverir.

(I. iii. 169-172)

Cassius aslında Brutus'un liderlik vasfına sahip olmadığını bilir; onu bu kadar kolaylıkla yönlendirebildiği için kendi kendini kutlarken Brutus'a lider olarak saygı beslemediği ortadadır. (I. ii. 330)

Brutus'un insanları tanıma yeteneğinin kıt olduğu da eleştirmenlerin gözünden kaçmamıştır. Sezar, Cassius'un adeta içini okur ve tehlikeli bir adam olduğunu görür. Oysa aynı Cassius, Brutus'un gözünde soylu bir Romalıdır. Cassius'un suikastı düzenlemesinin asıl nedeninin kıskançlık olduğunu, Sezar'ın eşitleri arasından sıyrılıp bu denli sivrilmesini hazmedemediğini anlayamaz. Aynı şekilde, Antonius'un ne kadar tehlikeli bir düşman olduğunu (Cassius'un bütün uyarılarına karşın) görmekten âcizdir.

Stanley Wells başta olmak üzere bazı eleştirmenlerin dikkatimizi çektikleri diğer bir nokta ise Brutus'un cinayet pratiğine ısrarla soyut düzeyde bakmasıdır. Bunun sonucunda üst üste hatalı kararlar alması bir yana, ortak olduğu somut eylemle bu eylemi haklı kılmak için geliştirdiği soyut söylem arasındaki ironik tutarsızlığı bile fark edemeyecek hale gelir:

Eğilin, Romalılar, eğilin,

Caesar’ın kanına batıralım ellerimizi

Dirseklerimize kadar.

Kılıçlarımızı da bulayıp kanına,

Yürüyelim dışarıya, meydan yerine;

Başımızda sallayarak kızıl bileklerimizi

Bağıralım, “Barış, kurtuluş, özgürlük” diye.

(III. i. 127-133)

Cassius ise Sezar’ı ortadan kaldırdıktan sonra politik gücü ele geçirmek için neler yapmaları gerektiğini çok iyi bilir ve Brutus’u bu konuda sık sık uyarır. Ancak Brutus kendi görüşlerinin doğruluğundan ve soylu dürüstlüğünden öylesine emindir ki ilkelerinden ödün vermek anlamına gelebilecek her türlü pragmatik öneriyi inatla reddeder. Cassius’un itirazlarına karşın, Antonius’u öldürmek yerine onun Sezar’ın cenaze töreninde konuşmasına izin verir. Bu karar Roma’nın iç savaşa sürüklenmesinde katalizör işlevi görecektir. Kararlarının politik sonuçlarını kestiremeyen, suikastın yarattığı otorite boşluğunu dolduramayan, savaşta ciddi taktik hatalar yapan Brutus, kendisi kadar erdemli davranmadığı için Cassius’la en kritik anda kavga eder.

Sonunda kavga tatlıya bağlanır ama Brutus’un liderliğinde cumhuriyet değerleri adına yürütülen mücadele suikastçıların yenilgisiyle son bulur. Politik güç Sezar’ın dostu Antonius ile yeğeni Octavius’a geçecektir. Octavius’un ilk Roma İmparatoru olarak taç giyeceğini bilmemiz, Brutus’un trajedisine ironik bir boyut ekler; Roma’yı monarşiden koruma girişimi, sonuçta monarşinin gelmesine neden olacaktır.

Brutus, soylu bir Romalıdan bekleneni yaparak aslında fikren karşı olduğu intiharı seçer. Cassius ile Brutus’un ölümü ve suikastçıların dağılmasıyla Sezar intikamını almış olur.

Brutus’un son sözleri, bu dünyadan içi rahat olarak ayrıldığını vurgulayan sözlerdir:

Kardeşler, ne mutlu bana ki bütün ömrümce

Dostlarım hep gerçek dost çıktı benim.

Her şeyi yitirdiğim bugün kazanacağım şerefi

Octavius’la Antonius kazanamayacaklar

Bu aşağılık zaferleriyle.

(Vv. 41-45)

En yakın dostlarından birini öldürmüş ve ardında kuşkulu bir ün bırakmış olan Brutus'un ağzından çıkan bu sözlerin ironik bir yanı olduğu yadsınamaz. Belki de Brutus farkında olmadan kendini kandırmaktadır yine.

Diğer yandan Shakespeare'in gerek Cassius'u gerek Brutus'u ölmelerine yakın Romalılık erdemleriyle donattığı da bir gerçektir; cesaretleri, birbirlerine bağlılıkları ve onurlu davranışlarıyla sempatimizi kazanmaları için özel bir çaba harcamış olduğu gözden kaçmaz. Sonuçta, daha önce üzerimizde bıraktıkları her türlü olumsuz izlenimi unutturacak biçimde noktalanır Cassius'la Brutus'un yaşamları. Kişiler hakkında nihai bir yargıya varmanın zorluğunu bir kez daha anımsamış oluruz böylece.

Brutus'un ardından söylev vermek Antonius'a düşer. Her anlamda "soylu" bir Romalının göçtüğünü ifade eden bu övgü dolu söylevi nasıl yorumlamalıyız? Shakespeare'in Antonius'a söylettiği sözler, Brutus'u düşmanlarının bile değerini teslim ettiği bir kişi olarak gözümüzde yüceltmeyi mi amaçlamaktadır? Yoksa, Antonius'un övgülerinde ne derece samimi olduğunu sorgulayan Stanley Wells gibi, biz de kuşkuyla mı yaklaşmalıyız bu sözlere? Antonius'un sözlerindeki doğruluk payını hesaplamak ve içtenlikle mi yoksa âdet yerini bulsun diye mi söylendiklerine karar vermek okur ve izleyicilere düşüyor.

Kibirliliğe varan erdemli duruşu ve abartılı Romalılık bilinciyle bize zaman zaman itici gelen Brutus'a yine de insanca bir yakınlık duymamızı sağlayan şey nedir acaba? Bu sorunun yanıtı, Brutus'un karmaşık kişiliğinde saklı gibi

görünüyor: Kitaplara düşkün, sade ve sakin bir hayatı yeğleyen, politik hırsı olmayan, özel yaşamında yumuşak ve nazik biridir o. Durumu ve gelişen olayları yanlış analiz eden Brutus'u eleştirebiliriz ama çelebi kişiliği sempatik gelir bize. Doğruyu yaptığına kendini inandırmak için sarf ettiği çaba insanın içini burkar. Eşi Portia'nın ölümüyle sözcüklere dökülemeyecek kadar derin acılarla sarsılan bir Brutus'a yakınlık duymamak mümkün müdür?

Yaşam gibi ölümü de stoik bir filozof gibi serinkanlılıkla karşılayan Brutus'un trajedisi hem politik idealizm adına elini dost kanına bulamasında, hem de Roma'nın iyiliği için giriştiği mücadelenin onu değer verdiği etik ilkelerden uzaklaştırmasında yatar. Suikasttan sonra iç savaşa sürüklenen Roma'da yaşanan kaos, üstelik savaşın galiplerinin ahlaki kaygıları hiçe sayan Octavius'la Antonius olması da sadece Roma'nın değil kendini Roma ile bir tutan Brutus'un trajedisi sayılır aslında.

Büyük çoğunluğu tarihe geçmiş ünlü isimlerden oluşan karakterlerin yanı sıra, isimsiz Romalıların oluşturduğu halkı da bir karakter olarak kurgulamıştır Shakespeare. Tüm üst sınıf Romalıların gözünde halk bilinçsiz bir sürüden ibarettir. Görevleri pleblerin haklarını patrisyenlere karşı korumak olan halk yargıçları bile aynı yukarıdan bakan tavır içindedirler. Üst sınıf mensuplarının, zaman zaman halk dalkavukluğu yapmak zorunda kalsalar da, aslında "ayak takımı"nı hor gördükleri her fırsatta vurgulanır. Bunun da en önemli nedeni halkı kaypak bulmalarıdır. Bir gün Pompeius'u şakşaklayan kalabalıklar ertesi gün onu öldüren Sezar'ın dönüşünü kutlamaya koşarlar.

Sezar'ın cenaze töreninde de benzer bir duruma tanık oluruz: İlk konuşmacı Brutus'tur. Sözlerini bitirdiğinde Brutus'a alkış tutanlar ikinci konuşmacı Antonius'u dinledikten sonra, birkaç dakika önce alkışladıkları kişileri

öldürmeye hazırdırlar. Oyun boyunca hemen her zaman şiir diliyle konuşan Brutus, halkın mantığına seslenen konuşmasını düzyazıyla yapar, Sezar'a karşı düzenlenen suikastın özgürlük, yurtseverlik ve vatandaşlık bilinci adına yapıldığını izah eder. Halk bu açıklamayı, "yaşa, var ol" nidalarıyla onaylar. Ancak içlerinden bazılarının, "Sezarımız bundan böyle Brutus olsun" diye bağırmaları, suikasta Sezarlık fikrini öldürmek için katıldığını söyleyen Brutus'un sözlerini hiç mi hiç anlamadıklarını gösterir bize. Antonius ise, Brutus'un aksine, şiir diliyle konuşur. Sezar'ın arkasından döktüğü gözyaşları samimidir, ama intikam almak ve gücü ele geçirmek için halkı yönlendirmekten geri durmaz. Demagojinin en çarpıcı örneklerinden birini oluşturan konuşmasında Sezar'ın kanlı cesedini göstererek halkın önce acıma duygularına, sonra da açgözlülüğüne seslenir. Jül Sezar'ın vasiyetnamesinde her Romalıya yetmiş beş drahmi ile bağlarını bahçelerini bıraktığını öğrenen kalabalık bir anda Brutus ve arkadaşlarının aleyhine döner. (Sezar'ın vasiyeti, onun, Roma halkına diğer üst sınıf Romalılardan farklı baktığına işaret ediyor.)

Söz oyunlarında üstleriyle yarışacak kadar zeki, ama ne yöne gideceği belli olmayan, kolayca etki altına alınan ve sürekli kendi çıkarını kollayan bu kalabalık şiddete, yakıp yıkmaya, hatta öldürmeye de yatkındır. İsim benzerliği yüzünden linç edilen şair Cinna bu şiddetin ilk kurbanı olur. Sözünü ettiğimiz linç olayı Roma'da iç savaş sırasında yaşanacakların bir göstergesidir.

Sezar'ı ve Roma'yı felaketin beklediği, oyunun daha ilk perdesinde doğaüstü birtakım işaretlerle belli eder kendini. Suikasttan bir gece önce Roma'da görülmemiş bir fırtına kopar. Gökten ateşlerin yağdığı, sokaklarda aslanların gezindiği bu fırtınalı geceyi uğursuz sayar Romalılar. Aynı gece Calpurnia rüyasında kocasının öldürüleceğini görmüştür. fiair Cinna'ya da öleceği düşünde malum olur.

Ertesi sabah iki kez yoluna çıkan kâhin, Sezar'ı o gün olacaklara dair uyarır. Oyunun sonlarına geldiğimizde ise Sezar'ın hayaleti Brutus'a görünüp seninle savaş alanında hesaplaşacağız der. Böylece Brutus'un ertesi gün yenileceği önceden belli olur.

Shakespeare oyuna bütün bu motifleri yerleştirirken, Sezar'dan sokaktaki adama kadar, birkaç istisna dışında, tüm Romalıları doğaüstü işaretleri, falları, kehanetleri ciddiye alan ve bunlardan anlam çıkarıp etkilenen kişiler olarak betimlemeye özen göstermiştir. Ama işaretler her seferinde olacakları önceden haber verse de gün ışığı ve akılcılık gecenin korkularını yendiğinde tarihin akışı felakete doğru yol alır. Böylece Sezar karısına ve kâhine kulak vermeyi kişiliğine yedirememesinin bedelini canıyla öder. Diğerlerinin durumu da Sezar'ınkinden farksızdır.

Roma tarihinin en ünlü kesitini yorumlayan Shakespeare doğaüstü motiflere neden böyle çarpıcı bir rol vermiştir oyunda? Bu durumu, eleştirmenlerin çoğunun yaptığı gibi, ortaçağlardan miras kalan mikrokozmos/makrokozmos kavramlarıyla, yani insan dünyası ve evren arasında paralellik kurma alışkanlığıyla açıklamak yeterli midir acaba? Doğal dengelerin bozulduğunu simgeleyen fırtına ile suikastın devlet düzeninde meydana getirdiği kargaşa arasındaki bağ yadsınamaz kuşkusuz. Ancak başlıca karakterleri tarih kitaplarından tanıdığımız, "gerçek" kişiler olan bu oyunda, felaketleri önceden haber veren doğaüstü işaretlere böyle güçlü bir vurgu yapılmasının başlı başına ironik bir işlevi olsa gerek.

Oyunun vurgu yaptığı diğer bir nokta ise görüntü ile gerçek arasındaki olası karşıtlıktır. Shakespeare'in Romalıları, dünyaya yansıttıkları imaj konusunda son derece duyarlıdırlar. Bu da beraberinde rol yapmayı getirir; insanların karşısına uygun bir yüz takınarak çıkmayı gerekli

kılar. Oyundaki karakterler birer “oyuncu” olduklarının bilinciyle hareket etmektedirler. Brutus’la Cassius oynadıkları rollerle tarihe geçeceklerine, gerçekleştirdikleri eylemin adlarını ve ünlerini ilelebet yaşatacağına inanırlar. Dahası, kendilerinin Roma tarihinde oynadıkları dramatik rolün gelecekte aktörler tarafından tiyatro sahnelerinde canlandırılacağından emindirler:

cassius

Gelecek nice çağlarda,

Daha doğmamış devletler, bilinmedik dillerde

Oynanacak yaşadığımız bu yüce oyun!

brutus

Kaç kez akacak dünya sahnelerinde kanı

fiimdi Pompeius heykelinin ayakucunda,

Bir toz yığınından farksız yatan Caesar'ın!

(III. i. 134-139)

Oyundaki karakterlerin bu öngörüsü geçerliliğini hâlâ korumaktadır. Sezar, Brutus ve diğerleri hem tarih sayfalarında, hem de Shakespeare'in oyununda ünlerini yaşatmaya devam ederken, bizler de onları çözümleme çabamızı sürdürüyoruz. Sezar'ın katli her yeni okur ve izleyiciyle birlikte yeniden görülen bir davadır. Sezar öldürülmeyi hak eden bir zorba mıydı? Brutus bir kurtarıcı mıdır, yoksa çelişkiler içinde bir entelektüel, Romalılık erdemlerinin parlak ışığından körleşip yanılgıya düşen biri mi? Bugüne dek yapılan yorumlara baktığımızda, Shakespeare'in oyunu kurgularken birbirinden çok farklı değerlendirmelere açık kapı bıraktığını fark ederiz. Belki de en doğrusu karakterleri yargılamaktan kaçınıp onları insan kişiliğinin ne denli karmaşık olabileceğinin göstergesi saymak.

Cevza Sevgen

5 perde - KİŞİLER

Julıus Caesar

Octavıus Caesar

Marcus Antonıus Caesar'dan sonra başa geçen üçler

M. Aemılıus Lepıdus

Cıcero

Publıus Senatörler

Popılıus Lena

Marcus Brutus

Cassıus

Casca

Trebonıus

Lıgarıus Caesar'a karşı birleşenler

Decıus Brutus

Metellus Cımber

Cınna

Flavıus

Marullus Halk yargıçları

Artemıdorus, Knidoslu bir filozof

Bir kâhin

Cınna, Bir şair

Messala

Lucılıus

Tıtınıus

Cato, Genç Brutus’la Cassius’un dostları

Volumnıus

Bir başka şair

Varro

Clıtus

Claudıus

Strato Brutus’un adamları

Lucıus

Dardanıus

Pındarus, Cassius’un adamı

Calpurnıa, Caesar’ın karısı

Portıa, Brutus’un karısı

Yurttaşlar, senatörler, askerler

Perde I

SAHNE I

Roma'da bir sokak. Flavius, Marullus ve bir sürü yurttaş girerler.

flavıus

Savulun burdan, aylaklar! Haydi işinize!

Bayram mı var? Ne oluyor? Bilmiyor musunuz ki siz,

Bir iş günü, işçi kılığınıza girmeden

Dolaşamazsınız ortada? Sen söyle, işin ne senin?

birinci yurttaş

Ben mi? Marangozum.

marullus

Hani meşin önlüğün? Hani cetvelin öyleyse?

Nedir bu kılığın? Ya sen? Senin işin ne?

ikinci yurttaş

Doğrusu, bayım, güzel iştir benimki,

İnsanları ben yürütürüm diyebilirsiniz.

marullus

Zanaatın nedir? Doğru dürüst karşılık ver.

ikinci yurttaş

Benim zanaatımda kimseye kötülük etmeden herkese pençe vurabilir insan.

marullus

İşin ne senin, aşağılık herif, işin ne senin?

ikinci yurttaş

Aman yırtınmayın böyle, sayın bay.

Hoş, bir yeriniz yırtılırsa dikebilirim ya!

marullus

Bu da ne demek oluyor? Neyimi dikermişin, edepsiz

herif?

ikinci yurttaş

Pabuçlarınızı canım.

marullus

Ha, eskicisin demek?

ikinci yurttaş

Doğrusu, bayım, benim bütün hayatım bizim demektir. Benim işim şununla bununla değil hep bizimledir. Ben pabuçların cerrahıyım açıkçası, ölümlerden kurtarırım onları. Öküz derisi üstünde yürüyenlerin hepsi benim elime düşer.

flavius

Anladık, ama niçin dükkânında değilsin bugün?

Ne diye dolaştırıyorsun bu adamları sokaklarda?

ikinci yurttaş

Pabuçları eskisin de bizim dükkânın işi artsın diye. Ama, daha doğrusunu isterseniz, Caesar'ı görmek ve şerefine bayram etmek için bıraktık işleri bugün.

marullus

Niçin bayram edecekmişsiniz?

Hangi zaferle yurda dönüyor bugün?

Hangi kralları vergiye bağlamış da

Getiriyor Roma'ya arabasının ardı sıra?

Sizi gidi katı yürekli herifler sizi,

Sizi gidi kaya parçaları, taş yığınları,

Cansız kütüklerden daha duygusuz yaratıklar,

Zalim çocukları Roma'nın,

Pompeius'u hiç tanımadınız, görmediniz mi siz?

Siz değil miydiniz surlara, mazgallara üşüşen,

Kulelere, damlara, bacalara tırmanan,

Çocuklarınız kucağınızda

Akşamlara dek sabırla bekleyenler görmek için

Koca Pompeius'un Roma sokaklarından geçtiğini?

Siz değil miydiniz, daha arabası görünür görünmez

Hep bir ağızdan bağrışarak

Tiber nehrinin derin oyuklu kıyılarını

Yankılara boğup zangır zangır titretenler?

Öyleyken bugün yine siz giyinmiş kuşanmış

Düğün bayram ediyorsunuz öyle mi?

Çiçekler saçıyorsunuz yollarına

Pompeius’un kanı üstünde zafer yürüyüşü yapanın!

Dağılın!

Koşun evlerinize, diz çöküp yalvarın tanrılara

Durdursunlar diye bir an önce

Bu nankörlüğünüz üstüne yağdı yağacak belayı.

flavıus

Gidin, gidin, sevgili yurttaşlarım,

Bu suçunuzu yıkamak için gidin, toplayın

Bütün fakir fukara kader ortaklarınızı;

Getirin, hepsini Tiber kıyılarına

Ağlayın, gözyaşlarınız taşırsın suları

En yüksek yamaçların başına dek.

Halk çıkar.

Bak nasıl gevşiyor aşağılık mayaları;

Sıvışıp gidiyor hepsi süklüm püklüm.

Sen bu yoldan Kapitol’e doğru in,

Ben şurdan gideyim.

Heykeller üzerinde çelenkler görürsen

Kaldır at hepsini.

marullus

Yapabilir miyiz bunu?

Luperkus bayramı da var bugün, biliyorsun.

flavıus

Ne bayramı olursa olsun;

Caesar’ın astığı hiçbir çelenk

Kalmasın heykellerin üstünde.

Ben sokaklara girip halkı dağıtacağım.

Sen de kalabalık gördüğün yerde öyle yap.

Caesar’ın kanatlarında büyüyen tüyleri

Yolalım ki böyle yolabildiğimiz kadar

Fazla yükseklere uçamasın alabildiğine:

Yoksa insanüstü yüceliklere ulaşıp

Bir köle korkaklığı içinde yaşatır bizi.

SAHNE II

Caesar, Antonius, Calpurnia, Portia, Decius, Cicero, Brutus, Cassius, Casca girerler. Arkalarında halk, halk arasında bir kâhin vardır. Tören müziği duyulur.

caesar

Calpurnia!

casca

Hey, susun! Caesar konuşuyor!

caesar

Calpurnia!

Müzik kesilir.

calpurnıa

Burdayım, efendimiz.

caesar

Antonius koşuya girdiği zaman

Yolu üstünde dur. Antonius!

antonıus

Buyur, yüce Caesar.

caesar

Koşarken Calpurnia’ya çarpmayı unutma.

Atalarımızın dediğine göre, kutsal yarışta
Kısır bir kadına sürtünmek
Verimsizlik büyülerini bozarmış.

antonıus

Unutmam, Caesar "Şunu yap" dedi mi
Yapılmış demektir o.

caesar

Haydi, törenin hiçbir eksiği kalmamalı.

Müzik yeniden başlar.

kâhin

Caesar!

caesar

Ha! Kim çağırıyor beni?

casca

Kesin bütün gürültüyü. Susalım yine.

Müzik durur.

caesar

Kim o beni çağıran kalabalığın içinden?
Biri bağırdı bütün müziği bastırıp
Caesar diye. Konuş. Caesar durdu dinliyor seni.

kâhin

Ayın on beşlerinden sakın.[1]

caesar

Kim oluyor bu adam?

brutus

Bir kâhin ayın on beşlerinden sakının diyor.

caesar

Getirin önüme şunu; yüzünü göreyim.

casca

Hey ahbap! Çık kalabalıktan;

Kaldır gözlerini Caesar'a.

caesar

Ne diyorsun bana? Söyle bir daha.

kâhin

Ayın on beşlerinden sakın.

caesar

Ne sayıklıyor bu adam! Bırakın gidelim. Yürüyün.

Hepsi çıkar. Yalnız Brutus'la Cassius kalır.

cassius

Koşuyu görmeye gidecek misin?

brutus

Hayır, ben gelmeyeceğim.

cassıus

Ne olur, gel.

brutus

Eğlence istemiyor canım. Bende pek arama

Antonius'un o kabına sığmayan coşkunluğunu.

Ama senin isteğine engel olmayayım, Cassius;

Bırakayım seni.

cassıus

Brutus, bu son günlerde bakıyorum da sana

Gözlerinde eski tatlılığı, dostluğu

Göremiyorum bana karşı.

Bir hayli soğuk, bir tuhaf davranıyorsun

Seni seven dostuna.

brutus

Beni yanlış anlama, Cassius:

Eğer yüzüm daha asık göründüyse sana,

Bu değişiklik yalnız kendi içimle ilgilidir.

Birkaç zamandır birbiriyle çatışan

Duygular, düşünceler içindeyim;

Kendi kendimle uğraşıyorum yalnız.

Bu yüzden görünüşüm değişmiş olabilir az çok,

Ama yakın dostlarım alınmamalı bundan,

Ki seni de onlar arasında biliyorum, Cassius.

İlgisizliğime başka anlam verme:

Zavallı Brutus kendi kendisiyle savaşıyor,

Başkalarına sevgisini gösteremiyor, de.

cassius

Demek, Brutus, yanlış anlamışım duygularını,

Bu aldanış yüzünden de içime gömdüm

Nice büyük düşüncelerimi, önemli tasarılarımı…

Sevgili Brutus, sen kendi yüzünü görebiliyor musun?

brutus

Hayır Cassius; insan kendi yüzünü

Yansıma yoluyla görebilir yalnız.

Yansıtan da bizden başka bir şeydir ister istemez.

cassius

Çok doğru; işte onun için de Brutus

Size gizli değerlerinizi gösterecek,

Kendi görüntünüzü yansıtacak
Aynalar olmayışından yakınıyor herkes.
Ben Roma'da, ölümsüz Caesar'dan başka,
En ileri gelenlerden çoğunun
Brutus sözünü ettiklerini duydum.
Boyunduruk altında geçirdikleri
Bu kötü günlerden yakınarak,
Soylu Brutus gözlerini açsa dediler bana.

brutus

Kendimde olmayan şeyleri bana aratarak
Hangi belalara sürüklemek istiyorsun beni?

cassius

Canım Brutus, beni dinleyeceksin öyleyse:
Madem bir başka yerde yansımadan
Göremiyorsun kendi kendini,
Ben bir ayna olup sana, övmeden seni,
Koyacağım gözlerinin önüne
Kendinin henüz bilmediğin yanlarını.
Benden kuşkulanma sakın, Brutus;
İkiyüzlü soytarının biri olup da

Önüme gelene dostluk yeminleri edersem,

Şunu bunu kucaklayıp, pohpohlayıp

Arkasından ağzıma geleni söylersem,

El âlemi tavlamaya çalıştığımı görürsen,

Kork o zaman benden.

Davul, borazan ve alkış sesleri gelir.

brutus

Ne oluyor? Nedir bu bağrışmalar?

Korkarım halk kral olmasını istiyor Caesar'ın!

cassius

Ya, korkuyorsun demek bundan?

Demek istemiyorsun böyle bir şey olmasını?

brutus

İstemiyorum elbet, Cassius;

Oysa candan seviyorum da onu.

Ama niçin tuttun bu kadar burda beni?

Nedir bana söylemek istediğin önemli söz?

Eğer halkın yararıyla ilgili bir şeyse

Bir yana şerefi koy, bir yana ölümü;

Ben aynı gözle bakarım ikisine de:

Tanrılar önünde şunu da söyleyebilirim ki,

Şeref sevgisi ölüm korkusunu bastırır bende.

cassius

İçindeki bu yiğitliği görüyorum, Brutus,

Yüzünün çizgilerini gördüğüm kadar.

Benim söyleyeceklerim de şerefle ilgili zaten.

Yaşamak üstüne sen ve başkaları

Ne düşünürsünüz bilmem;

Ama, ben kendi hesabıma diyebilirim ki

Bana benzer birinden korkarak yaşamaktansa

Ölüp gitmek bin kat daha iyidir.

Ben Caesar gibi özgür doğdum, sen de öyle;

Aynı besi ile beslendik ikimiz de;

Birlikte göğüs geriyoruz kışın soğuğuna.

Hiç unutmam, berbat, rüzgârlı bir gün,

Hırçın Tiber kıyılarını döverken,

Caesar dedi ki bana: Cassius,

Var mısın benimle şu azgın sulara atılıp

Ta karşıya kadar yüzmeye?

Bunu duymamla, hiç soyunmadan

Suya atlamam bir oldu,

Ve gel ardımdan, diye bağırdım Caesar'a.

O da atladı hemen, doğrusu.

Sel gibi akıyordu su şarıl şarıl;

Bizse hiç aldırmayıp azgın akıntıya,

Sağlam pençelerle yarıyorduk suları.

Ama karşı kıyıya ulaşmadan,

Yetiş Cassius, boğuluyorum, diye bağırdı Caesar;

Büyük atamız Aeneas nasıl

İhtiyar Ankhises'i sırtına alıp

Yanan Troya'nın alevlerinden kurtardıysa

Ben de sırtlayıp çıkardım Caesar'ı

Azgın Tiber'in sularından.

Bu adam bir tanrı şimdi,

Cassius'sa zavallı bir insan.

Yerlere yatacak nerdeyse yüzükoyun

Caesar, şöyle bir başını eğse ona geçerken.

Bir sıtmaya tutulmuştu İspanya'da;

Tir tir titrerken bakıyordum ona;

Evet, titriyordu bu tanrı;

Korkudan solmuş dudaklarında renk,
Dünyaya korku salan gözlerinde fer kalmamıştı.
İnleyip duruyordu yanı başımda;
Romalılara buyruk veren,
Sözlerini kitaplara yazdırtan o ağız,
“Bir yudum su, Titinius, bir yudum su”
Diye bağırıyordu hasta bir kız gibi.
Hey tanrılar! Aklım duracak şaşkınlıktan:
Öylesine zayıf yürekli bir insan
Nasıl oluyor da koca dünyanın başına geçip
Zafer çelenkleri takıyor başına!

Alkışlar, bağrışmalar duyulur.

brutus

Bağrışıyorlar yine. Bu alkışlarla herhalde
Yeni şan şeref taçları giydiriyorlar
Caesar’a.

cassius

Ne sandın ya, dostum: Adam bir Kolossus gibi
Almış altına ufacık dünyamızı.
Bizse, minnacık yaratıklar gibi

Koskoca bacakları arasında dolaşıp

Bakınıyoruz ürkek ürkek,

Şerefsiz bir kubur arayarak kendimize.

Gün gelir, insan kaderini avcuna alabilir:

Birer uşak gibi yaşıyorsak, sevgili Brutus,

Kabahat yıldızlarımızda değil, kendimizde.

Brutus ve Caesar: Ne var sanki bu Caesar'da?

Neden onun adı daha çok duyulsun seninkinden?

Bu iki adı yazsınlar yan yana:

Seninki de güzel görünür onunki kadar.

Söylesinler, seninki de ağza hoş geliyor

Tartsınlar, seninki de ağır onunki kadar.

İkisiyle ayaklanmaya çağırın halkı,

Brutus adı da coşturur ruhları

Caesar'ınki kadar.

Şimdi sorarım bütün tanrılar adına:

Bu Caesar hangi yemekle beslendi de

Büyüdü bu kadar? Utan, ey çağ!

Ey Roma, soylu insan yetiştirmez oldun!

Tufandan beri hangi çağ geçti de

Bir tek insanın kazandığı ünle kaldı?
Roma'nın geçmişinde ne zaman görülmüş
Geniş surlarının bir tek insanı kucakladığı?
O koca Roma bu Roma mı oldu şimdi gerçekten:
Bir tek insana mı yer var içinde yalnız?
Ah, sen de ben de babalarımızdan duymuşuzdur:
Bir zamanlar öyle bir Brutus varmış ki
Roma'da bir kral olacağına, dermiş,
Şeytan devlet kurup otursun başına!

brutus

Beni sevdiğinden kuşkum yok,
Benden istediğini de sezinliyorum az çok.
Bu konuda ve olup bitenler üstüne
Ne düşündüğümü sonra söylerim sana.
Şimdilik, dostluğumuza güvenerek söylüyorum,
Daha fazla kışkırtılmak istemem.
Söylediklerin üstünde düşüneceğim;
Daha söyleyeceklerin varsa
Onları da sabırla dinlerim; sonra bir gün,
İkimiz oturur tartışırız bu büyük işleri.

O zamana kadar, yiğit dostum, şunu aklına koy:

Zamanın sırtımıza yükleyecek göründüğü

Bu ağır baskılar altında Brutus

Kendini Roma'nın bir oğlu saymaktansa

Bir köylü olmayı yeğ görür.

cassius

Sevindim buna; benim cılız sözlerim,

Brutus'ta bir kıvılcım olsun tutuşturdu demek.

Caesar ardından gelenlerle girer.

brutus

Yarışlar bitmiş, Caesar dönüyor.

cassius

Casca yanından geçerken kolundan çek de

Gelsin anlatsın olup biten önemli şeyleri

O tuzlu biberli diliyle.

brutus

Olur. Ama, görüyor musun Cassius?

Caesar'ın kaşları çatılmış öfkeden;

Ötekilerin de azarlanmış bir hali var.

Calpurnia'nın beti benzi uçmuş;

Cicero’nun gözleri de nasıl ateş, alev saçıyor

Kapitol’de gördüğümüz gibi tıpkı,

Senatörlerle tartışıp çatıştığı zaman.

cassıus

Casca anlatır bize ne olduğunu.

caesar

Antonius.

antonıus

Caesar?

caesar

Çevremde kanlı canlı adamlar bulundur,

Geceleri uyuyan rahat yüzlü insanlar.

Şu Cassius’un kupkuru, kansız suratına bak:

Çok düşünüyor, korkulur böylelerinden.

antonıus

Ondan korkma Caesar, tehlikeli değildir;

Soylu, dürüst kafalı bir Romalıdır o.

caesar

Daha etli butlu olmalıydı! Korktuğum yok ondan,

Ama Caesar korku nedir bilseydi,

İlk korkacağım adam kim olurdu bilmem
Bu sıska Cassius’tan başka.
Çok okuyor, çok gözlüyor her şeyi,
İçyüzünü araştırıyor insan işlerinin.
Oyunlarda gözü yok, Antonius, senin gibi;
Çalgı dinlemiyor hiç; binde bir gülümsüyor;
Gülümseyince de öyle gülümsüyor ki
Alay ediyor sanki kendisiyle,
Şaşıyormuş gibi kendi aklına
Gülümsenecek bir şey bulabildiği için.
Onun gibilerin içi rahat değildir hiçbir zaman
Kendilerinden üstün kişiler karşısında;
Onun için de korkulur böylelerinden.
Ben sana neden korktuğumu değil
Neden korkulması gerektiğini söylüyorum.
Çünkü Caesar hep o Caesar’dır hâlâ.
Şöyle sağ yanıma gel, bu kulağım işitmez;
Geç de söyle ne düşündüğünü onun üstüne.

Caesar arkasındakilerle çıkar.

casca

Kolumdan çektin; konuşmak mı istedin benimle?

brutus

Evet Casca. Anlat bize ne oldu bugün,

Neden yüzü asık Caesar’ın?

casca

Ne soruyorsun, sen de yanında değil miydin?

brutus

Olsaydım sana sormazdım ne oldu diye.

casca

Ne bileyim, bir krallık tacı verdiler kendisine; verilince o da elinin tersiyle itti tacı geriye şöyle: O zaman halk bir bağrışmadır kopardı.

brutus

İkinci kopan gürültü ne içindi?

casca

Ne için olacak, aynı şey için yine.

brutus

Üç kez bağrıştılar; sonuncu ne içindi?

casca

Ne için olacak, o da aynı şey için.

brutus

Taç üç kez mi sunuldu kendisine?

casca

Üç kez, ya, ne sandın; üçünde de almadı, her seferinde biraz daha yumuşayarak; her reddedişinde de benim kibar komşular bastı yaygarayı.

brutus

Tacı veren kimdi?

casca

Kim olacak, Antonius.

brutus

Anlat bize nasıl oldu, kuzum Casca.

casca

Kellem kopsun anlatamam nasıl oldu: Olur maskaralık değildi. Ben işi kavramadım önce. Baktım Marcus Antonius bir taç uzatıyor kendisine; tam taç da değildi ya, çelengimsi bir şey işte. Dediğim gibi almak istemedi Caesar; ama ne derseniz deyin, almaya can atıyordu bence. Bir sefer daha uzattı, yine almadı; bana sorarsanız parmaklarını zor çekti geri. Bunun üzerine Antonius üçüncü defa uzattı, Caesar yine istemedi. Bu sefer almayışında da kalabalık bastı yine yaygarayı, elleri yarılasıya alkışladı; yağlı gece takkeleri havaya fırladı; Caesar tacı istemiyor diye öyle soluk tüketti ki halk, az kalsın kokusundan boğulacaktı Caesar; evet ya, bayılıp düştü bile yere. Ben kendi hesabıma, ağzımı açıp o kötü havayı solumak korkusuyla gülmekten tuttum kendimi.

cassius

Dur biraz, ne olur; ne dedin? Caesar bayıldı ha?

casca

Çarşının ortasına yığılıverdi; ağzı köpükler içinde, ses çıkaramaz oldu.

brutus

Olabilir; bu düşme hastalığı vardır Caesar'ın.

cassius

Hayır, yoktur öyle şey Caesar'da; olsa olsa sende, bende, Casca kardeşte, bizde vardır o düşme hastalığı.

casca

Ne demek istediğini anlamıyorum, ama Caesar bal gibi düştü yere. O paçavralı halk sürüsü de, tiyatro oyuncularına yaptığı gibi, beğenip beğenmediğine göre alkışlayıp ıslıkladı onu. Tıpatıp böyle olmadıysa adam demeyin bana.

brutus

Kendine geldiği zaman ne dedi?

casca

Dahası var, yere düşmeden önce, tacı almayışına halkın sevindiğini anlayınca seninki çekip açtı bağrını, kesin gırtlağımı der gibi yaptı. Biraz kasaplıktan anlasaydım, yemin edeyim lanetlilerle birlikte cehenneme gideyim ki ciddiye alır yapardım dediğini. Uzatmayalım, düştü yere. Kendine gelince dedi ki, uygunsuz bir şey yapmış ya da söylemişsem sayın halk hastalığıma versin, dedi. Yanımdan üç beş kaldırım yosması bağırdı: "Ah, ah! Ne iyi insan!" Ve candan, yürekten bağışladılar bütün kusurlarını. Ama onlara

ne bakarsın sen: Caesar analarını öldürmüş de olsa bağışlarlardı yine de.

brutus

Demek bunun üzerine öyle asıldı yüzü?

casca

Evet.

cassıus

Cicero bir şey söylemedi mi?

casca

Söyledi: Yunanca konuştu.[2]

cassıus

Ne üstüne?

casca

Yoo bak, onu söyleyebilirsem kör olup bir daha görmeyeyim sizi! Ama ne dediğini anlayanlar birbirine bakıp gülümsediler, başlarını salladılar. Bana gelince, dedim ya, Yunanca konuşur gibi geldi bana. Ha, başka haberler de verebilirim size: Marullus'la Flavius, Caesar'ın heykellerinden çelenk kaldırdıkları için suspus edildiler. Hadi hoşça kalın. Daha bir sürü maskaralık oldu, ama aklımda kalmadı ki anlatayım.

cassıus

Benimle yemeğe gelir misin bu akşam, Casca?

casca

Hayır, başkasına sözlüyüm.

cassius

Yarın akşam yemeğine var mısın?

casca

Varım, ben sağ kalırsam, sen caymazsan ve yemeğin yenmeye değer olursa.

cassius

Peki. Beklerim.

casca

Tamam. Hadi uğurlar olsun ikinize de.

Çıkar.

brutus

Ne kaba saba bir adam oldu bu zamanla!

Ateş gibi bir delikanlıydı okulda.

cassius

Yine de öyledir işbaşında,

Zorlu ve soylu bir işse yapılacak şey,

Vurdumduymaz hallerine bakmayın siz.

Kaba sabalığı bir salçası gibidir zekâsının,

İnsanların midesi daha büyük bir istekle

Sindirsin diye söylediklerini.

brutus

Öyle olacak. Haydi, şimdi bırakıyorum seni.

Yarın, benimle konuşmak istersen,

Ben gelirim sana; ya da sen gel istersen.

Evime gel, beklerim.

cassius

Gelirim. O zamana kadar sen de düşün her şeyi.

Brutus çıkar.

Evet, Brutus, soylu bir insansın sen;

Ama görüyorum ki sendeki değerli öz

İşlenip başka yöne çevrilebilir.

Onun için soylu kişiler

Yalnız kendi benzerleriyle düşüp kalkmalılar.

Hangi göz sağlamdır boyanmayacak kadar?

Caesar sevmiyor beni, ama Brutus'u seviyor;

Ben Brutus olsaydım, o da Cassius olaydı

Böylesine hor görebilir miydi beni Caesar?

Bu gece değişik mektuplar atacağım evine,

Başka başka yurttaşlardan geliyormuş gibi.

Hepsinde Roma’nın neler beklediği

Belirtilecek onun ünlü adından.

Bu arada gizliden gizliye

Yükselme tutkularına da değinilecek Caesar’ın.

O zaman Caesar rahat otursun bakalım tahtında.

Ya biz alaşağı ederiz onu,

Ya da o gelir bizim hakkımızdan.

SAHNE III

Roma'da bir sokak. Casca elinde yalın bir kılıçla sağdan ve Cicero soldan girerler.

cıcero

Merhaba Casca: Caesar'ı götürdün mü evine?

Neden soluk soluğasın? Ne bakıyorsun öyle?

casca

Sen ne duruyorsun öyle put gibi

Dünya sarsılırken temelinden?

Bak bana Cicero, ben çok fırtınalar gördüm;

Meşeleri söktüğünü gördüm hırçın rüzgârların;

Azgın okyanusları gördüm köpükler içinde

Gemi azıya almış bulutlara karşı;

Ama bu geceye kadar, hiçbir zaman,

Ateş yağdıran bir boraya rastlamamıştım.

Ya bir iç savaş var göklerde

Ya da göklere karşı geldiği için

Tanrılar yıkmak istiyor dünyamızı.

cıcero

Ne var? Görülmedik bir şey mi gördün?

casca

Bir köle, senin de tanıdığın bir köle,

Sol elini kaldırıp başladı ateş alev yanmaya,

Yirmi çıra bir araya gelmiş gibi.

Eli havada kaldı öyle, ateşten yanmaz gibi;

Üstelik, bak hâlâ kılıcımı sokmadım kınına,

Kapitol'ün yanında bir aslan çıktı karşıma.

Dik dik baktı bana, geçti kılıma dokunmadan.

İşte o sırada bir sürü kadın gördüm,

Korkudan heykellere dönmüştü suratları;

Bu kadınlar yeminler ederek,

Yollarda bir aşağı bir yukarı dolaşan

Alevler içinde insanlar gördük dediler.

Dün de gece kuşu, güpegündüz, öğle vakti,

Ötüp durmuş çarşının ortasında, çığlık çığlığa.

Bunca olmayacak şey bir araya gelince

Kimse kalkıp diyemez artık size ki:

“Olağandır bunlar, nedenleri şudur, budur.”

Bence bunlar görüldükleri yere

Uğursuzluk getirecek şeyler.

cıcero

Garip günler yaşıyoruz gerçekten;

Ama insanlar kendilerince kurarlar dünyayı.

Tam tersine gördükleri olur her şeyi.

Caesar Kapitol'e gelecek mi yarın?

casca

Gelecek; çünkü Antonius'la haber yolladı size

Yarın orda bulunmanız için.

cıcero

İyi geceler öyleyse Casca;

Dışarda dolaşmaya gelmez bu belalı gecede.

casca

İyi geceler Cicero.

Cicero çıkar.

Cassius girer.

cassıus

Kim o?

casca

Bir Romalı.

cassius

Casca, sesine bakılırsa.

casca

Kulağın yaman, Cassius. Bu nasıl gece böyle!

cassius

Namuslu insanlar için pek hoş bir gece.

casca

Kim görmüş böylesine korkunç bir gökyüzü?

cassius

Böylesine suç dolu bir yeryüzü görenler.

Bak, ben böyle bağrım açık,

Göğsümü yıldırımlara karşı gerip

Dolaştım sokaklarda, Casca.

Masmavi, çatal çatal şimşekler

Göklerin bağrını yardığı zaman,

Tam önlerine, alevlerine attım kendimi.

casca

Göklere böyle meydan okumak da ne oluyor?

En güçlü tanrılar, uyarmak için bizi

En belalı habercilerini yollarken

Korkup titremek düşer insanlara.

cassius

Senin yüreğin uyuşmuş, Casca;

Bir Romalıda olması gereken hayat kıvılcımı

Yok sende, ya var da kullanmıyorsun.

Betin benzin uçmuş, kendinden geçmişsin,

Korkulara düşüp, afallayıp kalmışsın

Göklerin bu garip taşkınlığı karşısında.

Ama asıl kaynağına gidersen işin,

Nedir dersen bu ateşler, gezen hortlaklar;

Niçin çığrından çıkıyor kurtlar, kuşlar;

Niçin düşünür oldu yaşlılar, deliler, çocuklar;

Niçin düzeni, yapısı, ilk kalıbı

Değişip de bunların,

Olmayacak şeyler çıkıyor ortaya, niçin?

Bunu sorunca anlarsın ki tanrılar,

Yeni ruhlar üfleyerek hepsine

Birer korku ve uyarma aracı yapıyorlar onları

Korkunç bir devrim oluşurken.

Şimdi, Casca, bu belalı geceye çok benzeyen

Yıldırımlar, şimşekler saçan, mezarları deşen,
Kapitol’ün aslanı gibi kükreyen,
Bir adamın adını söyleyeyim mi sana?
Kendisi senden benden güçlü olmayan bir adam,
Ama büyüdükçe büyüyüp dev kesilmiş,
Bu esrarlı gök parlamaları gibi
Korku salar olmuş insanlara.

casca

Caesar’ı kastediyorsun, değil mi Cassius?

cassius

Bırak, kim olursa olsun: Çünkü Romalıların
Ataları gibi kolları bacakları var bugün,
Ama ne yazık ki babalarımızın ruhları ölmüş,
Analarımızın ruhlarıyla büyümüşüz;
Kadınlaşmışız baskı ve boyunduruk altında.

casca

Öyle doğrusu; baksana ne diyorlar:
Yarın Senato Caesar’ı kral seçecekmiş.
Karada, denizde, İtalya’dan başka her yerde
Taç giyecekmiş başına.

cassius

O zaman ben de bilirim
Bu hançeri nereye giydireceğimi.
Cassius kurtarır Cassius'u kölelikten.
Bununla, tanrılara şükür, güçsüz güçlenir;
Bununla, tanrılara şükür, zorbalar devrilir.
Ne taş kuleler, ne tunç duvarlar,
Ne havasız zindanlar, ne zincirler
Bağlayabilir insan kafasındaki gücü.
Ama can usandı mı dünya nimetlerinden
Kendi kendini azat edebilir her zaman.
Ben bildiğim gibi herkes de bilir ki
İnsan kendi payına düşen zorbalık yükünü
Kaldırıp atabilir dilediği zaman.

Gök gürültüleri duyulur.

casca

Atabilirim ben de;
Her köle avcunun içinde taşır
Kendi köleliğinden kurtulma gücünü.

cassius

Öyleyse ne diye zorba olur bu Caesar?

Zavallı adam! Biliyorum niçin kurt olduğunu:

Romalıları birer koyun görüyor da ondan.

Aslan kesilmezdi, Romalılar ceylan kesilmese.

Çarçabuk büyük bir ateş yakmak isteyenler

Saman çöplerini tutuştururlar ilk önce.

Nasıl bir çöplük, bir çirkef, bir gübre yığını

Olmalı ki bu Roma, işi gücü parlatmak olsun

Caesar kadar aşağılık bir şeyi!

Ey dertli yüreğim! Ne sözler ettirdin bana!

Belki bu konuştuğum insan

Kölelikten hoşlanan biridir, olur ya.

Ama bıçağım elimde benim:

Hiçbir tehlike umurumda değil.

casca

Senin konuştuğun insan, Cassius,

Kalleş gammazın biri değil.

Ver elini, bir olalım

Bütün bu yolsuzluklara karşı.

En ileri gidenlerin bastığı yer olsun

Benim ayaklarımın bastığı yer de.

cassıus

Oldu, anlaştık. Öyleyse bil ki Casca,

Sağlam yürekli birkaç Romalıyı daha

Dürtükledim, benimle birlikte girişmeye

Şerefli tehlikelerle dolu bir işe.

Şu anda beni bekliyorlardır, biliyorum

Pompeius tiyatrosunun girişinde.

Çünkü bu korkunç gece, bizden başka

Kimse çıkıp dolaşmaz sokaklarda.

Yer gök bizimle işbirliği yapar gibi

Kanlı, ateşli, belalı.

Cinna girer.

casca

Saklanın biraz; biri geliyor koşa koşa.

cassıus

Cinna geliyor, yürüyüşünden tanırım.

Bizdendir. Cinna, nereye böyle acele?

cınna

Seni arıyordum. Kim bu? Metellus Cimber mi?

cassius

Hayır, Casca; bizim işe katılanlardan.

Beni bekliyorlar mı Cinna?

cınna

Sevindim katıldığına. Ne korkunç bir gece!

Olmayacak şeyler görenlerimiz olmuş.

cassius

Beni bekliyorlar mı diye sordum.

cınna

Evet bekliyorlar. Ah Cassius!

Soylu Brutus'u da aramıza bir katabilsen…

cassius

Olmuş say bunu, canım Cinna. Al şu kâğıdı,

Pretörlükte,[3] yalnız Brutus'un

Bulabileceği bir yere koy.

Şunu da penceresinden içeri atıver.

Bir de şunu Brutus'un babasının

Heykeline balmumuyla yapıştır.

Bunları yapınca, Pompeius kapısında bizi bul.

Decius Brutus'la Trebonius ordalar mı?

cınna

Hepsi ordalar, Metellus Cimber'den başka.

O da seni evinde aramaya gitti.

Hadi, ben hemen gidip

Koyayım kâğıtları dediğin yerlere.

cassıus

Koyar koymaz da gel Pompeius tiyatrosuna.

Cinna çıkar.

Gel Casca, biz de seninle gün ağarmadan

Brutus'u bir daha görelim evinde.

Ruhunun dörtte üçü bizimle şimdiden,

Bir daha görüştük mü bizdendir artık.

casca

Bütün halk onu candan sayar, doğrusu;

Bizde suç gibi görülecek şeyi,

Onun varlığı, en etkili bir simya gibi,

Dürüstlüğe, yiğitliğe çeviriverir.

cassıus

Onu, değerini ve bizim için büyük önemini

Çok iyi kavramışsın. Haydi gidelim.

Gece yarısı çoktan geçti. Gün doğmadan
Uyandırıp sağlama bağlayalım bu işi.

Çıkarlar.

Perde II

SAHNE I

Roma. Brutus evinin bahçesine girer.

brutus

Hey Lucius, kalk!

Yıldız yok ki gökte bakıp kestireyim

Sabaha ne kadar kaldığını. Hey, Lucius!

Bu kadar derin uyuma hastalığına

Ben de tutulabilsem keşke.

Hadi Lucius, hadi! Uyan be Lucius!

Lucius girer.

lucıus

Beni mi çağırdınız, efendimiz?

brutus

Bir ışık götür okuma odama;

Yanınca gel beni çağır.

lucıus

Baş üstüne, efendimiz.

brutus

Ölmesi gerekiyor, başka yolu yok.

Benim hiçbir çıkarım yok ona saldırmakta
Halkın yararından başka. Taç giymek istiyor;
Ne değişiklik yapar onda bu, kestirmek mesele.
Karayılanı parlak günler çıkarır ortaya;
Adımını sakınarak atar insan o günlerde.
Taç giydirmek ne demek? Zehirli bir ok
Vermiş oluyoruz eline: Dilediği zaman
Bela kesilebilir başımıza bununla.
Büyüklük ne zaman kötüye kullandırır kendini:
Vicdanı devlet gücünden ayırdığı zaman.
Doğrusu, bugüne dek görmedim Caesar'ın
Aklından çok tutkularından yana gittiğini.
Ama herkesin bildiği denenmiş bir şeydir:
Aşağıda olanların yükseklerdedir gözü;
Merdiven çıkanın yukarıya çevriktir yüzü;
Ama son basamağa ulaştı mı bir kez
Merdivene çevirir sırtını, bulutlara bakar,
Hor görüp birer birer basıp çıktığı basamakları.
Caesar da böyle yapabilir:
Yapar korkusuyla durmalıyız önüne.

Bugünkü Caesar'la cenkleşmenin

Haklı bir anlamı yok denirse, şöyle düşünmeli:

Şimdiki Caesar, daha güçlü bir Caesar olursa

Şu ya da bu taşkınlıklara düşebilir.

Onun için bir yılan yumurtası saymalı onu:

Cinsi gereği yarın zehirli olacak bir yumurta,

Ve daha kabuğundayken öldürmeli.

Lucius girer.

lucıus

Işık yanıyor odanızda, efendimiz;

Pencerenizde çakmaktaşı ararken

Şu kâğıdı buldum, böyle mühürlü.

Ben yatmadan yoktu orda, eminim.

Mektubu verir.

brutus

Sen yine git yat. Sabaha daha var.

Ha baksana; yarın on beşi mi ayın?

lucıus

Bilmiyorum efendim.

brutus

Git takvime bak da gel.

Lucius çıkar.

Havayı saran şimşek pırıltıları

Öyle ışık salıyor ki yazı okunuyor nerdeyse.

Mektubu okur.

Brutus, sen uykudasın, uyan; kendine gel.

Roma katlanacak mı… Konuş, vur, kurtar Roma'yı!

Brutus, sen uykudasın, uyan. Böyle kışkırtmalar

Serpilir çok kez benim önüme.

Roma katlanacak mı… ne gelir ardından:

Roma katlanacak mı bir tek adamın baskısına.

Hey gidi Roma! Tarquin kral dedirtince kendine

Benim atalarım sürüp çıkarmışlardı onu

Roma sokaklarından.

"Konuş, vur, kurtar!"

Benden mi isteniyor konuşmak, vurmak?

Ey Roma, böyle kurtulacaksan, sana söz:

Brutus her dileğini getirecek yerine!

Lucius girer.

lucius

Efendimiz, Martın on beşine giriyoruz.

Kapı vurulur.

brutus

Peki. Kapıya bak, biri vuruyor.

Lucius çıkar.

Uyku girmedi gözüme, Cassius'un beni
Caesar'a karşı kışkırttığı günden beri.
Korkunç bir şeyin yapılmasıyla
İlk adımın atılması arasında geçen zaman
Bir kâbus, bir korkulu rüya gibi bir şey.
Düşünce bedenin ölümlü organlarıyla
Danışıp tartışıyor sanki bu arada,
Ve tek başına insan, küçük bir krallık gibi,
İç savaş buhranları geçiriyor.

Lucius girer.

lucıus

Kayın kardeşiniz Cassius kapıda, efendimiz.
Görüşmek istiyor sizinle.

brutus

Yalnız mı?

lucıus

Hayır, başkaları da var.

brutus

Kimler, tanıdın mı?

lucıus

Hayır; başlıkları kulaklarına geçmiş,

Yüzleri yarı kapalı harmaniyeleriyle.

Hiçbir şey görünmüyor

Kim olduklarını belli edecek.

brutus

Söyle gelsinler.

Lucius çıkar.

Başkaldıranlar geldi. Ey kanlı tasarı!

Gece, bütün kötülükler kol gezerken bile,

Göstermekten utanıyor musun

Ölüm yüklü kaşını gözünü? Ya gündüz,

Gündüz nerde bulacaksın öyleyse

Canavar suratını

Saklayacak kadar karanlık bir mağara?

Boşuna arama, ey İhanet! Sakla kendini

Güler yüz, tatlı sözler arkasında;

Yoksa en derin gayya kuyuları bile

Saklayamaz seni kuşkunun gözlerinden.

Cassius, Casca, Decius, Cinna, Metellus, Trebonius girerler.

cassius

Korkarım fazla saygısızca rahatsız ettik,

Günaydın Brutus. Uykudan mı uyandırdık?

brutus

Ayaktaydım hep; uyumadım bütün gece.

Tanıyor muyum bu seninle gelenleri?

cassius

Evet, tanırsın hepsini; kimse yok aramızda

Sana saygıyla bağlı olmayan.

Hepsinin dilediği de sizin kendinizi

Bütün Romalıların sizi bildiği gibi bilmeniz.

Bu dostumuz, Trebonius.

brutus

Hoş geldiniz.

cassius

Bu Decius Brutus.

brutus

Siz de hoş geldiniz.

cassıus

Bu Casca; bu Cinna; bu da Metellus Cimber.

brutus

Hep hoş geldiniz. Hangi uyumaz kaygılar girdi

Gözlerinizle gecenin arasına?

cassıus

Bir şey söyleyebilir miyim?

Brutus'la Cassius fısıldaşırlar.

decıus

Doğu şurası: Gün şurdan doğacak değil mi?

cınna

Hayır.

decıus

Yoo, ordan doğacak müsaadenle:

Şu bulutları menevişleyen boz çizgiler de

Günün müjdecileri.

casca

İkiniz de anlarsınız şimdi aldandığınızı:

Şurdan, kılıcımın ucundan doğacak güneş;

Baharda bir hayli güneyden yanadır,

Sonra kuzeye doğru kayar tanyeri:

En ileri gittiği yer de tam şurda,

Kapitol’ün yanı başlarıdır.

brutus

Uzatın ellerinizi bana birer birer.

cassius

Yemin edelim verdiğimiz söze.

brutus

Hayır, yemin istemez. Eğer insanlık şerefi,

Çektiğimiz acı, gördüğümüz kötülükler

Yetmiyorsa bize yapacağımızı yaptırmaya,

Bırakalım bu işi şimdiden,

Gidip yatalım rahat döşeklerimize.

Başı göklerde zorbalık alsın yürüsün

Her birimizin ölüm sırası gelinceye kadar.

Yok eğer, bütün bunlarda

Korkak yürekleri tutuşturmaya,

Yumuşak kadın ruhlarını çeliğe çevirmeye

Yetecek kadar ateş varsa, ki var bence,

Kurtulmaya can atmak için, yurttaşlarım,

Haklı davamızdan başka mahmuza ne lüzum var?

Nemize gerek daha sağlam senet, bir Romalının

Gizlice de verse dönmeyeceği sözden başka?

Hangi yemin daha güçlüdür;

Namusun namusla anlaşıp da

Ya bunu yapar, ya bu uğurda ölürüz demesinden?

Bırakın rahipler, korkaklar, kalleşler,

Çerden çöpten yaratıklar, kötülüklere

Taparcasına katlanan zavallılar yemin etsin;

Kötülük peşinde olup da

İnsanda kuşku uyandıranlar yemin etsin;

Ama biz, giriştiğimiz işin öz değerini,

Yüreklerimizin söndürülmez ateşini düşürmeyelim,

Ülkümüzü ve zaferimizi yeminlere bağlayarak.

Her Romalının damarlarında taşıdığı,

Taşımakla övündüğü kanın her damlası

Piçoğlu piç olmakla suçlanmayı hak eder

Ağzından çıkan sözün tek hecesinden cayarsa.

cassius

Cicero için ne dersiniz? Başvurayım mı ona?

Var gücüyle tutar sanırım bizi.

casca

Evet, dışarda bırakmayalım onu.

cınna

Hiç bırakmaya gelmez, doğru.

metellus

Aman, kazanalım onu; ak saçlarıyla

Bir hayli destek olur bize;

Bu saçların gümüşüyle, bizi övecek

Çok ağızlar satın alınabilir.

Onun düşüncesiyle bu işe girdik sanırlar;

Bizi fazla genç ve taşkın bulacak olanları

Onun ağırbaşlı kişiliği susturur.

brutus

Hayır, bırakın; ona açmayalım bu işi:

Çünkü o, kendinden başka birisinin

Başladığı hiçbir işin ardından gitmez.

cassius

Peki, bırakalım.

casca

Bu işin adamı değildir, doğru.

decıus

Caesar’dan başkasına dokunulmayacak mı?

cassıus

Decius, yerinde bu sözün. Bence doğru olmaz
Caesar’ın bunca sevdiği Marcus Antonius’un
Caesar’dan sonra yaşaması.
Yaman bir bozguncu olarak çıkar karşımıza.
Türlü imkânları da var, biliyorsunuz:
Bunları geliştirecek olursa
Hepimizin başını derde sokabilir.
İyisi mi, Antonius da ölsün Caesar’la.

brutus

Yolumuzu fazla kanlı görebilirler, Cassius,
Başla birlikte kolu, bacağı da kesersek,
Öldürünce kan sarhoşluğuna tutulanlar gibi.
Antonius Caesar’ın kolu, bacağıdır sadece.
Kurban kesmekle kalalım, kasap olmayalım, Cassius;

Bizler Caesar’ın düşüncesine karşı ayaklandık,

İnsan düşüncesindeyse kan yoktur.

Ah ne olurdu, Caesar’ın canına kıymadan

Caesar’ın düşüncesini alaşağı edebilseydik!

Ama ne yazık ki,

Kanı akması gerek Caesar’ın. Bari, dostlarım,

Yüreğimiz sarsılmadan öldürelim onu,

Yüreğimiz kinle dolu olarak değil.

Tanrılara kurban keser gibi vuralım onu,

Köpeklere atılacak et doğrar gibi değil.

Kullarını kanlı bir işe kışkırtıp

Sonra nerdeyse azarlayan

Akıllı efendiler gibi davransın yüreklerimiz.

Böylece hınç değil, ödev duygusu

Yöneltmiş olur gördüğümüz işi.

Halk o zaman birer katil değil

Hakkı yerine getiren insanlar sayar bizi.

Antonius’a gelince, düşünmeyin üstünde:

Caesar’ın kolu ne yapabilir artık

Başı yok olunca Caesar’ın.

cassıus

Ben yine de korkulur derim ondan;

Çünkü Caesar'a öyle köklü bir sevgiyle…

brutus

Yok canım Cassius, durma üstünde:

Caesar'ı seviyorsa,

Ancak kendine karşı olur yapabileceği şey:

Dertlere düşüp ölmek Caesar için.

Bunu da yapabilse keşke, yapamaz:

Eğlenceye, cümbüşlere, şölenlere düşkündür.

trebonıus

Korkulacak bir yanı yok, öldürmeyelim;

Sonradan güler bütün bunlara, yaşarsa.

Saat çalar.

brutus

Susun, saat çalıyor, sayalım.

cassıus

Üçü vurdu.

trebonıus

Ayrılmalıyız artık.

cassius

Ama daha pek belli değil

Caesar’ın bugün evden çıkıp çıkmayacağı.

Kuruntulara, düşlere, fallara

Hiç aldırmazken eskiden,

Kör inançlara düştü son günlerde.

Bu gecenin görülmedik korkunçluğu,

Olmayacak belirtileri, görüntüleri,

Falcılarının inandırıcı sözleri

Alıkoyabilir onu bugün Kapitol’e gitmekten.

decius

Hiç korkmayın bundan: Ne kadar gitmem de dese,

Ben kandırmasını bilirim onu.

Bayılır dinlemeye gergedanın nasıl

Avlandığını ağaçlarla, ayının aynayla,

Fillerin hendekle, aslanların ağlarla,

Ve insanların dalkavuklarla.

Hiç sevmezsin dalkavukları, değil mi Caesar, derim;

Hiç sevmem, der ve işte o zaman tavlanır asıl.

Siz bana bırakın bu işi;

Nabzına göre şerbet verip ne yapar yapar

Kapitol'e getiririm ben onu.

cassıus

Yok, hep birlikte gideriz onu almaya.

brutus

Saat sekizde en geç, iyi mi?

cınna

En geç sekizde olsun: Gecikmeyelim sakın.

metellus

Caius Ligarius da pek kızgın Caesar'a,

Pompeius'u övdü diye hırpalamıştı onu.

Bilmem onu düşünen oldu mu içinizde.

brutus

Kuzum Metellus, sen uğrayıver ona;

Beni sever, sebepsiz de değildir sevgisi.

Sen bana gönder onu, yola sokarım.

cassıus

Gün üstümüze doğacak nerdeyse:

Bırakalım artık seni, Brutus.

Haydi, dostlar, dağılalım ve hiçbirimiz

Unutmasın verdiği sözü. Gösterelim

Gerçek birer Romalı olduğumuzu.

brutus

Değerli dostlarım, rahat, güler yüzlü olun;

Gözlerinizden okunmasın kurduklarınız.

Tiyatro oyuncuları gibi Roma’mızın

Sürçmeden, renk vermeden oynayalım rolümüzü.

İyi sabahlar hepinize.

Hepsi çıkar. Brutus kalır.

Hey delikanlı! Lucius! Nasıl da uyumuş hemen!

Hadi, neyse, uyu; çıkar bal tadını

Sabah çiylerinden taze, temiz uykunun.

Bitmeyen kaygıların insan kafasına yığdığı

Türlü korkunç görüntüler kuruntular yok sende:

Derin derin uyursun elbet böyle.

Portia girer.

portıa

Brutus! Brutus!

brutus

Portia, ne var? Ne diye kalktın böyle erken?

Sabahın serini hiç de iyi gelmez

Senin nazlı bedenine.

portıa

Seninkine de iyi gelmez, Brutus.

O nasıl kaçıştı öyle yatağımdan?

Dün akşam da öyle,

Birdenbire kalktın yemekten;

Başladın bir aşağı bir yukarı

Dalgın dalgın, uflaya puflaya dolaşmaya

Kollarını göğsünde kavuşturup.

Nen var diye sorduğum zaman,

Gözlerini sert sert dikip durdun yüzüme.

Bir daha sorunca başını kaşıdın önce,

Sonra ayağını yere vurdun sabırsızlıkla.

Bir daha sordum, yine karşılık yok.

Üstelik, öfkeyle kapıya uzatıp elini

Çek git demek istedin bana, ben de gittim;

Korktum, büsbütün artırırım diye

Bir hayli hışımlı sabırsızlığını;

Her erkekte zaman zaman

Böyle öfke parlamaları olur deyip geçtim.

Ama böyle yemez, konuşmaz, uyumaz olursan,

İç yüzün böyle değiştirirse dış yüzünü,

Brutus’u tanıyamaz olurum artık.

Ne olur, söyle bana ne derdin varsa.

brutus

Rahatsızım biraz, başka bir şeyim yok.

portıa

Brutus akıllı insandır; rahatsız olsa

İyi olma çarelerini arar.

brutus

İyi ya, arıyorum işte, canım Portia; sen git yat.

portıa

Demek Brutus hasta ve iyileşmek için

Kalkmış, üstüne bir şey almadan,

Islak sabah soğuklarına veriyor kendini?

Nasıl hasta olur da Brutus,

Sıcacık yatağından gizlice kaçıp

Gecenin zehirli soluğuna açar ciğerini,

Sisli, bulaşık havaya meydan okur

İyice artırmak için hastalığını?

Yok Brutus’um; senin kafanda bir şey var,

Bunu öğrenmekse benim hakkım ve ödevim.

Diz çöküp yalvarırım sana,

Bir zamanlar övdüğün güzelliğim,

Bana ettiğin aşk yeminleri adına,

Bizi bağlayan, birleştiren söz adına,

Açıl bana, kendine, kendinin bir yarısına;

Neden düşüncelisin bu kadar? Kimdir o

Seni görmeye gelen adamlar bu gece?

Altı yedi kişi vardı burda,

Karanlıkta bile yüzlerini saklayan.

brutus

Durma dizüstü öyle, canım Portia.

portıa

Diz çökmezdim önünde canın bilseydin beni.

Söyler misin Brutus? Bizim evlilik anlaşmamız

Senin sırlarını bilmek hakkını

Vermiyor mu bana? Sadece sözde

Ya da belli bir sınıra kadar mı eşinim?

Sofranda oturmak, yatağını şenlendirmek,

Arada bir seninle konuşmak için mi yalnız?

Keyfinizin kenar sokakları mı benim yerim?

Öyleyse Portia Brutus'un

Bir odalığı demektir, karısı değil.

brutus

Sen özbeöz şerefli karımsın benim;

Kasvetli yüreğime can getiren

Yakut damlaları gibisin benim için.

portıa

Doğru olsaydı bu söz, bilirdim sırrını.

Bir kadınım gerçi ben, ama yiğit Brutus'un

Kendine eş diye seçtiği bir kadın;

Bir kadınım, doğru; ama Cato'nun kızı

Adı, şanı olan bir kadın.

Öyle bir babam, böyle bir kocam olunca

Cinsimden daha güçlü olamam mı dersin?

Neler kurduğunu söyle bana, sır vermem:

Yüreğimin sağlamlığını göstermişim ben

Kendi kendime bıçak saplayarak

Bacağımın şurasından. Buna dayanırım da,

Kocamın sırlarını mı tutamam?

brutus

Tanrılar! Yardım edin bana

Bu soylu karıma layık olmam için.

Kapı vurulur.

Dinle, duydun mu? Kapı vuruldu.

Portia, gir içeri biraz; biraz sonra,

Yüreğin paylaşacak yüreğimdeki sırları.

Neye girişmişsem, okunmaz

Ne yazı varsa çatık kaşlarımda

Açıklayacağım hepsini sana.

Çabuk, bırak beni şimdi.

Portia çıkar.

Lucius ve Ligarius girerler.

Lucius, kim vurdu kapıya?

lucius

Hasta bir adam, konuşmak istiyor sizinle.

brutus

Caius Ligarius, Metellus’un bahsettiği.

Hadi, sen git, delikanlı. Nasılsın, Ligarius?

lıgarıus

İyi sabahlar demek size ne şeref benim için.

brutus

Aman, yiğit Caius, tam zamanını bulmuşsun

Böyle başını sarmanın: Hasta olmayasın sakın?

lıgarıus

Hiçbir hastalığım kalmaz,

Brutus şerefli bir iş aldıysa eline.

brutus

Öyle bir iş var elimde, Ligarius;

Elverir ki sağlam kulağın olsun dinleyecek.

lıgarıus

Romalıların inandığı bütün tanrılar adına

Aldırmıyorum hastalığıma. Ey Roma'nın canı!

Ey yiğit oğlu şanlı şerefli atalarının,

Bir büyücü gibi dirilttin ölü ruhumu benim.

Şimdi yürü, de bana; yapılmaz işlere girerim,

Girer başarırım da. Söyle nedir yapılacak?

brutus

Hastaları sağlığa kavuşturacak bir iş.

lıgarıus

Siz atın adımınızı, ben gelirim ardınızdan;

Yeni tutuşmuş bir yürekle hazırım

Ne olduğunu bilmediğim şeyleri yapmaya:

Yeter ki Brutus olsun önüme düşen.

brutus

Gel öyleyse ardımdan.

Çıkarlar. Gök gürültüleri duyulur.

SAHNE II

Caesar'ın evi. Gök gürültüleri, şimşekler. Caesar geceliğiyle girer.

caesar

Ne yerde rahat vardı bu gece, ne göklerde.

Calpurnia üç kez bağırdı uykusunda:

"Hey, imdat, Caesar'ı öldürüyorlar" diye.

Kim var orda?

Bir hizmetçi girer.

hizmetçi

Buyurun efendimiz.

caesar

Git rahiplere söyle, kurban kessinler:

Uğurlu uğursuz ne görürlerse,

Gel söyle bana.

hizmetçi

Baş üstüne, efendimiz.

Calpurnia girer.

calpurnıa

Ne oluyor, Caesar? Çıkmaya mı kalkıyorsun?
Bugün adımını atamazsın evden dışarı.

caesar

Çıkacak Caesar. Beni kuşatan tehlikeler,
Arkamdan bakmışlardır bana yalnız:
Yüz yüze gelince Caesar'la
Dağılıp gider hepsi.

calpurnıa

Caesar, ben uğursuz görüntülere aldırmam,
Ama korkuyorum bugün. Biri var içerde,
Bizim görüp duyduklarımızdan başka,
Gece bekçilerinin karşılaştığı
Öyle korkunç görüntüler anlatıyor ki!
Bir dişi aslan sokak ortasında doğurmuş;
Mezarlar yarılıp ölüler çıkmış dışarı;
Bulutların üstünde ateş saçan askerler
Saf saf, bölük bölük savaşmışlar düpedüz;
Kanları yağmur gibi yağmış Kapitol'ün üstüne;
Savaş gümbürtüleri sarmış havayı;
Atlar kişniyor, can çekişenler inliyormuş;

Üstelik de çığlık çığlığa

Hortlaklar koşuşup durmuş sokaklarda.

Caesar! Caesar! Olacak şey değil bunlar,

Korkuyorum gerçekten.

caesar

Kim önüne durabilir

Güçlü tanrıların bize hazırladığı sonun?

Her şeye karşın Caesar çıkacak evinden.

Bu uğursuz görüntüler bütün dünya içindir,

Yalnız Caesar için değil.

calpurnıa

Dilenciler ölürken kuyrukluyıldız görünmez:

Büyüklerin ölümü tutuşturur gökleri bile.

caesar

Korkaklar ölmezden önce ölüp dururlar;

Yiğit olan bir kez tadar yalnız ölümü.

Dünyada beni şaşırtmış şeylerin en garibi şudur:

İnsanlar, ister istemez öleceklerini,

Son günün ne zaman gelecekse geleceğini bilirler,

Yine de korkarlar ölümden.

Bir hizmetçi girer.

Ne diyor kâhinler?

hizmetçi

Bugün çıkmazsanız iyi olur, diyorlar.

Kurbanın içinde ne varsa çıkarmışlar,

Yüreğini aramış bulamamışlar hayvanın.

caesar

Tanrıların korkaklarla alay etmesidir bu.

Caesar yüreksiz bir hayvan demektir

Korkudan çıkamazsa evinden bugün.

Hayır, çıkacak Caesar: Belanın ta kendisi

Bilir, çok iyi bilir ki Caesar

Daha belalıdır kendisinden!

Onunla ben aynı gün doğmuş iki aslanız:

İlk doğan benim, daha yamanım ondan!

Çıkacak evinden Caesar.

calpurnıa

Ah, koca Caesar, bu senin kendine güvenin

Akıl erdem bırakmıyor sende.

Çıkma bugün dışarı; senin değil,

Benim korkum yüzünden çıkmadığını söyle.

Marcus Antonius’u yollarız Senato’ya,

Bugün biraz rahatsız olduğunu söyler.

caesar

Peki, Antonius rahatsız olduğumu söylesin:

Senin hatırın için evde kalacağım bugün.

Decius girer.

Hah, Decius geldi; o gider söyler.

decıus

Caesar, selam sana! İyi sabahlar, yiğit Caesar!

Seni alıp Senato’ya götürmeye geldim.

caesar

Tam da zamanında geldin, Decius,

Senatörlere selamlarımı götürmek için:

Bugün gelemeyeceğimi söyle onlara.

Gelmeye gücüm yetmiyor desem yalan,

Gelmeyi göze alamıyorum desem, o da yalan;

İyisi mi, bugün gelmeyecek, dersin, Decius.

calpurnıa

Hasta deyin, hasta.

caesar

Caesar yalan mı söylemiş olsun?

Bunca zaferi niçin kazandı bu kollarım?

Boz sakallı birkaç kişiye

Doğruyu söylemekten korkmak için mi?

Decius, git, Caesar gelmeyecek, de.

decıus

Yüce Caesar, bir sebep söyle ki gelmeyişine

Anlattığım zaman gülmesinler bana.

caesar

Sebep benim keyfim: Gelmek istemiyor canım.

Bu kadarı yeter Senato'ya.

Ama seni sevdiğim için

Doğrusunu söylemek isterim sana:

Şu Calpurnia, karım, bırakmıyor beni.

Dün gece heykelimi görmüş düşünde:

Yüz ağızlı bir çeşme gibiymişim,

Her bir ağzından al kanlar akan.

Birçok Romalı, güle söyleye gelmiş,

Ellerini yıkamışlar bu çeşmede.

Bunları uğursuz belirtiler sayıp

Başıma gelecek var sanıyor,

Diz çöküp yalvardı evde kalmam için bugün.

decıus

Bu düş tam tersine yorumlanmış;

Bundan daha güzel, daha uğurlu düş olamaz:

Birçok yerinden kanlar akan

Önünde sevinçli Romalılar yıkanan heykeliniz

Sizin yüce Roma'ya, yepyeni diriltici

Bir kan getireceğinize alamettir.

Roma'nın büyükleri koşuşarak gelip sizden

Yazılar, anılar, belgeler isteyecek demektir.

Budur Calpurnia'nın gördüğü düşün anlamı.

caesar

Bence senin yorumun çok daha doğru!

decıus

Elbet, hele şimdi söyleyeceğimi duyunca

Daha da doğru bulacaksın. Senato bugün

Taç giydirmeye karar verdi büyük Caesar'a.

Gelmiyorum diye haber yollarsanız

Değişebilir kafaları. Hem biri çıkıp

Kötü bir şaka yapmaya da kalkabilir:

Senato’yu erteleyelim, der, Caesar’ın karısı

Daha güzel düşler görünceye kadar.

Caesar saklanırsa, fısıldaşmaz mı çokları:

“Bak, bak; Caesar’ı korkular aldı” diye?

Bağışla beni Caesar, senin yoluna koyduğum

Derin, çok derin sevgidir beni böyle konuşturan:

Aklım sevgimin buyruğundadır benim.

Publius, Brutus, Ligarius, Metellus, Trebonius, Casca ve Cinna girerler.

caesar

Bak, Publius da gelmiş beni almaya.

publıus

Uğurlu sabahlar, Caesar.

caesar

Hoş geldin, Publius. Vay Brutus,

Sen de mi bu kadar erken ayaktasın?

Günaydın Casca. Caius Ligarius,

Caesar hiçbir zaman düşman olmadı sana

Seni böyle kurutan zehirli sıtma kadar.

Saat kaç?

brutus

Sekiz oldu, Caesar.

caesar

Eksik olmayın hepiniz, zahmet ettiniz.

Antonius girer.

Vay, Antonius da kalkmış erken erken

Bütün gece cümbüş ettiği halde.

Günaydın, Antonius.

antonıus

Sağ ol, Caesar'ım.

caesar

Hey, şarap hazırlayın içerde bize.

Sizi ayakta bekletiyorum böyle, ne ayıp!

Cinna da gelmiş, Metellus da. Ha Trebonius,

Sana uzun uzun söyleyeceklerim var,

Unutma, gör bugün beni. Yakınımda ol ki

Aklımdan çıkmasın benim de.

trebonıus

Peki Caesar; (kendi kendine)

Öyle yakınında olacağım ki hem de

Dostların olmaz olaydı diyecekler.

caesar

İçeri buyurun, sevgili dostlar;

Bir yudum şarap için benimle,

Sonra hep birlikte çıkarız dostça.

brutus (kendi kendine)

Her dost görünen dost olmuyor, Caesar!

Bunu düşünmekse burkuyor

Brutus'un yüreğini.

Çıkarlar.

SAHNE III

Kapitol yanında bir sokak. Artemidorus bir kâğıttan okuyarak girer.

artemıdorus

Caesar, Brutus'tan sakın; Cassius'u kolla; Casca'ya yaklaşma; Cinna'yı gözden kaçırma; Trebonius'a güvenme; Metellus Cimber'i mimle; Decius sevmiyor seni; Ligarius sana kırgın. Bütün bu adamların kafası bir ve bu kafa Caesar'a karşı pusuda. Ölümsüz değilsen çevrene iyi bak: Çok güvenen kolay tuzağa düşer. Yüce tanrılara emanet ol! Seni seven, Artemidorus.

Burda durur Caesar'ın geçmesini beklerim,

Bir dilekçe gibi veririm ona bunu.

Yüreğimi paralıyor değerli insanların

Kıskançlığın dişlerinden kurtulamaması.

Bunu okursan, ey Caesar, daha yaşayabilirsin,

Yoksa, hainlerle birlik oldu demektir kaderin.

Çıkar.

SAHNE IV

Brutus’un evinin önü. Portia ile Lucius girerler.

portıa

Aman yalvarırım, Lucius, hemen Senato’ya koş;

Durma, bırak konuşmayı benimle, git hemen,

Daha ne bekliyorsun?

lucıus

Ne yapacağımı söylemenizi bekliyorum.

portıa

Oraya gidip dönmeni istiyorum hemen,

Orda ne yapacağını söyleyemem ki sana.

Ey dayanma gücüm, bırakma beni; bir dağ koy

Yüreğimle dilimin arasına!

Kafam erkek kafası, gücüm kadın gücü.

Ne zormuş meğer bir kadının sır saklaması.

Sen burda mısın hâlâ?

lucıus

Ne yapacağımı söyleyin, sayın bayanım.

Kapitol’e koştum, sonra?

Buraya da döndüm, başka? O kadar mı?

portıa

Evet; efendin iyi mi, bak, haber getir.

Hasta hasta çıktı. Caesar ne yapıyor,

Ona da bak: Kimler sokuluyor yanına, gör.

Aman, dur bakayım, nedir bu gürültü?

lucıus

Ben bir şey duymuyorum.

portıa

İyi dinlesene canım; bir kavga gürültü,

Ayaklanma sesleri duyar gibi oldum:

Rüzgâr Kapitol’den getiriyor olmalı.

lucıus

Hayır, ben hiçbir şey duymuyorum.

Kâhin girer.

portıa

Yaklaşsana, hemşerim; nerden geliyorsun?

kâhin

Evimden, güzel bayanım.

portıa

Saat kaç?

kâhin

Dokuz suları, bayanım.

portıa

Caesar Kapitol’e gitmedi mi daha?

kâhin

Hayır, daha gitmedi. Beklemeye gidiyorum,

Kapitol’e girerken görmek için onu.

portıa

Caesar’a bir söyleyeceğin mi var?

kâhin

Var, bayanım; Caesar’ın keyfi diler de

Beni dinleyip Caesar’a iyilik etmek isterse,

Kendini koru, diye yalvaracağım.

portıa

Niçin? Bir şey mi biliyorsun başına gelecek?

kâhin

Ne geleceğini bildiğim yok,

Ama korkarım çok şeyler gelebilir.

Hoşça kalın; burda sokak çok dar.

Caesar'ın peşine takılacak kalabalık,

Senatörler, pretörler, yalvarıcılar,

Cılız bir adamı öldüresiye sıkıştırabilir.

Daha geniş bir yer bulmalıyım ki

Konuşabileyim Caesar'la geçerken.

Çıkar.

portıa

Ben de içeri gireyim. Yazıklar olsun,

Ne dayanıksız şeymiş kadın yüreği!

Ah Brutus, çabuk yürütsün tanrılar

Giriştiğin belalı işi.

(Kendi kendine) Aman ne söyledim,

Çocuk duymuş olmalı. (Lucius'a)

Brutus'un bir dileği olacaktı Caesar'dan,

Dinlemeyecek diye korkuyorum da.

(Kendi kendine) Aman, bayılacağım.

(Lucius'a) Koş, Lucius, selam söyle efendine,

Hiç merak etmediğimi söyle, buraya dön yine:

Ulaştır hemen bana söyleyeceklerini.

Ayrı ayrı çıkarlar.

Perde III

SAHNE I

Roma. Kapitol'ün önü. Boru sesleri. Caesar, Brutus, Cassius, Metellus, Casca, Decius, Trebonius, Cinna, Antonius, Lepidus, Artemidorus, Publius ve kâhin girerler.

caesar

Martın on beşi geldi işte.

kâhin

Evet Caesar, geldi, ama daha geçmedi.

artemıdorus

Selam sana Caesar! Şu yazıyı oku.

decıus

Trebonius bütün saygılarıyla şu dilekçeyi

Okumanızı ister, canınız istediği zaman.

artemıdorus

Caesar, önce benimkini oku; çünkü

Caesar'ı en yakından ilgilendiren benimki.

Oku, büyük Caesar.

caesar

Beni ilgilendiren şeyler

En sona bırakılmalı.

artemıdorus

Sona bırakma, Caesar, hemen oku.

caesar

Bak hele şuna; deli mi nedir?

publıus

Çekil be! Kapama yolu!

cassıus

Ne var? Ne diye sokakta veriyorsun dilekçeni?

Kapitol'e gel.

Caesar ve birçokları Senato'ya girerler.

publıus

Dilerim başarılı olur bugünkü işiniz.

cassıus

Hangi işimiz, Publius?

publıus

Uğurlar olsun!

Caesar'ın ardından gider.

brutus

Publius ne söyledi?

cassıus

Bugünkü işimizde başarı diledi;

Korkarım biliyor ne yapmak istediğimizi!

brutus

Bakın, nasıl sokuluyor Caesar'a:

Gözden kaçırmayın onu.

cassius

Casca, elini çabuk tut;

Önleyecekler bizi korkarım.

Brutus, ne yapmalı? Duyulmuşsa iş

Ya Cassius sağ çıkmaz burdan, ya Caesar.

brutus

Cassius, tut kendini.

Publius bizim işten söz etmiyor.

Gülümsüyor bak; Caesar'da da bir değişme yok.

cassius

Trebonius işe girişti vaktinde;

Bakın, Antonius'u uzaklaştırıyor ortadan.

Antonius'la Trebonius çıkarlar.

decius

Metellus Cimber nerde? Gitsin,

Başlasın hemen dileğini söylemeye.

brutus

Gitti işte. Sokulup destekleyelim biz de.

cınna

Casca, ilk elini kaldıracak sensin.

caesar

Hep hazır mıyız? Caesar ve Senatosu

Hangi yolsuzlukları koyacak yoluna?

metellus

Ulular ulusu, güçlüler güçlüsü Caesar,

Metellus Cimber zavallı yüreğini

Atıp bastığın yerlere…

Diz çöker.

caesar

Önceden şunu söyleyeyim sana, Cimber:

Bu yere yatmalar, aşağılık pohpohlar

Orta malı yüreklerin kanını tutuşturup

Kurulu düzenleri, anayasaları

Çocuk oyuncağına çevirttirebilir.

Aklını kaçırıp Caesar’ın damarlarında

Bir vurguncu kanı aktığını sanmayasın:

Doğru yoldan saptırılabilir miyim ben

Budalaları baştan çıkaran şeylerle,

Tatlı diller, iki büklüm bellerle,

Aşağılık köpek yaltaklanmalarıyla?

Senin kardeşini kanun yolladı sürgüne.

Onun için yalvarıp yaltaklanacaksan

Bir it gibi tekmeler, atarım seni yolumdan.

Caesar yolsuz iş yapmaz, bunu bil;

Haklı bulmadığı sözlerle de yumuşatılmaz.

metellus

Benimkinden daha değerli bir ses yok mu,

Caesar'ın kulaklarına daha tatlı gelecek,

Sürgündeki kardeşimi kurtarmak için?

brutus

Hiç de yaltaklanmadan elinden öper

Ben de senden dilerim bunu Caesar;

Publius Cimber hemen kavuşsun özgürlüğüne.

caesar

Ne, Brutus, nasıl?

brutus

Bağışla Caesar; Caesar bağışla beni:

Cassius da kapanıyor ayaklarına,

Publius Cimber'in kurtulması için sürgünden.

caesar

Sizler gibi olsam, yumuşatırdınız beni;

Yalvarmasını bilsem, dinlerdim yalvaranları;

Ama ben Kutupyıldızı gibi oynamam yerimden,

O yıldız ki bütün göklerde

Eşi yoktur dayatıp yerinde durmakta.

Bunca kıvılcımlar donatıyor gökyüzünü,

Hepsi ateş alev, hepsi pırıl pırıl,

Ama bir teki var, yalnız hep yerli yerinde duran.

Dünyamız da böyle: İnsan dolu dünyamız da;

Hepsinin eti kemiği var, kanı var, canı var.

Ama bir tek insan var benim bildiğim,

Sarsılmaz, yerinden oynatılmaz,

İşte o insan da benim.

Bırakın, bu işte olsun, göstereyim bunu size:

Cimber'i sürgüne gönderen bendim,

Sürgünde kalmasını isteyen de benim yine.

cınna

Dinle, Caesar…

caesar

Çekil karşımdan!

Dağları yerinden oynatabilir misin?

decıus

Ulu Caesar…

caesar

Brutus bile boşuna yalvardıktan sonra…

casca

Elim, sen konuş benim yerime!

Caesar'ı vururlar.

caesar

Sen de mi Brutus? Öyleyse yıkıl Caesar!

cınna

Yaşasın özgürlük! Kulluk, zorbalık bitti!

Koşun, verin bu müjdeyi, bağırın sokaklarda!

cassıus

Gidin bağırın meydan yerlerinde:

Bağımsız, özgürüz artık; kölelikten kurtulduk!

brutus

Ey halk ve senatörler, korkmayın!

Kaçmayın, durun olduğunuz yerde!

Borç nedir bilmeyen ödedi borcunu![3]

casca

Çık, kürsüye çık, Brutus!

decıus

Sen de Cassius!

brutus

Publius nerde?

cınna

Burda, donakalmış şaşkınlıktan.

metellus

Sıkı durun hepiniz; bazı dostları Caesar'ın

Belki tutar…

brutus

Bırak sıkı durmayı. Publius, merak etme;

Kötülük etmeyi düşünen yok sana,

Ne de başka hiçbir Romalıya.

Bunu böylece söyle herkese, Publius.

cassius

Uzaklaşın burdan, Publius: Yoksa halk,

Üstümüze gelirse, yaşınıza bakmayabilir.

brutus

Evet, öyle yap; bu işten bir zarar gelecekse

Yalnız yapanların başına gelsin.

Trebonius girer.

cassius

Antonius nerde?

trebonius

Aklı başından gidip evine kaçtı.

Kadın erkek, çoluk çocuk şaşkına dönmüş,

Bağrışıp koşuşuyor herkes

Kıyamet günü gelmiş gibi.

brutus

Ey Kader, bize de yapacaksın dilediğini.

Öleceğiz biz de, biliyoruz; sadece zaman,

Ömrü birkaç gün daha uzatmak sadece

İnsanların dört elle sarıldıkları şey.

casca

Üstelik, ömrün yirmi yılını kesip atan
O kadar yılın ölüm korkusunu da
Kesip atmış olur.

brutus

Böyle düşündünüz mü, bir kurtuluştur ölüm;
İşte biz, Caesar'ın dostları da, böylece
Kısaltmış olduk zamanını ölüm korkularının.
Eğilin, Romalılar, eğilin,
Caesar'ın kanına batıralım ellerimizi
Dirseklerimize kadar.
Kılıçlarımızı da bulayıp kanına,
Yürüyelim dışarıya, meydan yerine;
Başımızda sallayarak kızıl bileklerimizi
Bağıralım, "barış, kurtuluş, özgürlük" diye.

cassius

Eğilip yıkanalım. Gelecek nice çağlarda,
Daha doğmamış devletler, bilinmedik dillerde
Oynanacak yaşadığımız bu yüce oyun!

brutus

Kaç kez akacak dünya sahnelerinde kanı,

Şimdi Pompeius heykelinin ayakucunda,

Bir toz yığınından farksız yatan Caesar'ın!

cassıus

Her seferinde de anılacak adlarımız bizim

Yurtlarına özgürlük getirmiş insanlar diye.

decıus

Haydi, çıkıyor muyuz?

cassıus

Evet, hep birlikte: Brutus düşsün önümüze;

Ve Roma'nın en temiz, en değerli yürekleri

Yürüsün ardından.

Bir hizmetçi girer.

brutus

Dur biraz; kim o gelen? Antonius'un adamı.

hizmetçi

Şöyle, Brutus, şöyle diz çök, dedi efendim;

Sonra şöyle yat yere, dedi Marcus Antonius;

Yatınca da böyle, şunları söylersin, dedi:

Brutus soyludur, akıllıdır, yiğittir, dürüsttür;

Caesar’sa heybetli, cüretli, haşmetli,

Ve yüreği sevgi doluydu.

De ki dedi, ben Brutus’u severim, sayarım;

Caesar’dan korkardım, saydım, sevdim onu:

Eğer Brutus izin verirse, dersin, dedi,

Antonius’un korkusuzca yanına gelmesine,

Ve anlatılırsa eğer kendisine

Caesar’ın ölüm döşeklerini niçin hak ettiği,

Caesar’ın ölüsünü, Brutus’un dirisinden

Daha çok sevecek değilim, dedi.

Elbet, dedi, bugünlerin tehlikeleri içinde

Soylu Brutus’un kaderine, girişeceği işlere

Candan bağlı kalırım, dedi.

Efendim Antonius’un dedikleri bu.

brutus

Efendin akıllı ve yiğit bir Romalıdır;

Değerini küçümsemiş değilim hiç.

Söyle, buyursun gelsin buraya;

Bize hak verdirmeye çalışırız kendisine.

Ve şerefim üzerine söz: Kılına da dokunmayız.

hizmetçi

Hemen gidip söylerim.

Hizmetçi çıkar.

brutus

Eminim dostluğunu kazanacağımızdan.

cassıus

Keşke kazanabilsek; ama ben yine de

Bir hayli kuşkulanıyorum ondan.

Aksi gibi de hep haklı çıkarım

Kuşkulanmakta.

Antonius girer.

brutus

İşte geliyor Antonius. Hoş geldin Antonius.

antonıus

Ey koca Caesar! Sen yerlerde mi yatacaktın böyle!

Bunca fetihlerin, zaferlerin, talanların,

Sığdı demek şu kadarcık yere? Uğurlar olsun!

Bilmiyorum, sayın baylar, nedir düşündüğünüz:

Daha kimden kan alınacak, kim başka hasta?

Sıra bendeyse, Caesar'ın öldüğü saatten

Daha uygun bir saat olamaz benim için.

Arasam daha değerlisini bulamam

Dünyanın en soylu kanına bulanmış

Kılıçlarınızdan sizin.

Yalvarırım, bir hıncınız varsa bana,

Daha kan tüterken kızıl elleriniz,

Alın hıncınızı benden. Bin yıl yaşasam

Daha rahat yürekle katlanamam ölmeye.

Hiçbir yerde, hiçbir ölüm,

Burda, çağımızın seçkin, akıllı insanlarının

Didik didik ettiği Caesar'ın yanı başında

Ölmekten daha güzel gelemez bana.

brutus

Antonius, ölüm dilenme bizden.

Ne kadar kanlı ve zalim görünsek de şimdi

Ellerimiz ve yaptığımız işle,

Yalnız ellerimiz ve gördükleri kanlı iştir

Senin gördüğün. Yüreklerimizi görmüyorsun;

Acıma duygusuyla dolu bizim yüreklerimiz,

Ezilen Roma'ya acıdık biz,

Ve, ateş nasıl söndürürse ateşi,
Acımak acıma duygumuzu köreltip
Kıydı Caesar’a böylesine.
Sana gelince, Marcus Antonius,
Sana karşı ucu kördür kılıçlarımızın;
Kollarımız açık, yüreğimiz kardeş
Yüreğidir sana.
Sevgiyle, saygıyla aramıza alırız seni.

cassıus

Oyunuz kimsenin oyundan arda kalmaz
Yeni yetkilerin verilmesinde.

brutus

Yalnız sabırlı ol; hele bir yatıştıralım
Korkudan şaşkına dönmüş kalabalıkları,
O zaman anlatırım sana, niçin ben,
Caesar’ı seven ben vurdum Caesar’ı,
Niçin yaptım bu yaptığımı.

antonıus

Aklınızdan yana kuşkum yok;
Bırakın sıkayım kanlı ellerinizi hepinizin.

Önce senin, Brutus; ver elini.

Sonra senin, Cassius, uzat elini;

Şimdi sen, Decius; sonra sen, Metellus;

Sen de, Cinna; ve sen, yiğit Casca;

Son, ama yüreğimde son olarak değil,

Sen, sevgili Trebonius.

Ne diyeyim, soylu Romalılar,

Ne diyeyim bilmem ki sizlere;

Öyle kaypak bir yerdeyim ki gözlerinizde,

İkisi de kötü iki yüz göreceksiniz bende:

Ya korkak ya dalkavuk diyeceksiniz bana.

Sevmiyor muydum seni, Caesar?

Seviyordum, hem de nasıl!

Şu anda ruhun bakıyorsa bize, soylu insan,

Ölmekten daha acı gelmiştir sana

Düşmanlarınla barışması Antonius’un,

Kanlı ellerini birer birer sıkması,

Cesedinin yanı başında.

Senin canına kıyanlarla dost olacağıma

Yaraların kadar gözlerim olaydı da,

Kanın kadar çabuk akaydı gözyaşlarım.

Bağışla beni, Julius! Şurda vurdular seni,

Şurda düştün yere, yiğit ceylan!

Ve işte seni vuran avcılar, başucunda,

Üstlerinde ölümünün damgası,

Akıp giden kanlarının kızılıyla!

Ey dünya, sen ormanıydın o ceylanın!

Ve o ceylan, ey dünya, yüreğindi senin!

Bunca yiğit kral avlayıp seni

Sermişler yere!

cassıus

Marcus Antonius…

antonıus

Bağışla beni, Caius Cassius;

Caesar'ın düşmanları bile söyler bunları:

Bir dost ağzındansa az bile,

Soğukkanlı biledir söylediklerim.

cassıus

Caesar'ı böyle övmene bir diyeceğim yok;

Ama bizimle nasıl anlaşmak niyetindesin?

Dostlarımız arasında bilecek miyiz seni,

Yoksa gidecek miyiz yolumuza,

Hiçbir bağımız olmadan seninle?

antonıus

Ben de bunun için sıktım ellerinizi;

Ama sarsıldım Caesar'ı böyle görünce yerde.

Hepinizle dostum, severim hepinizi,

Ama umarım ki iyice anlatacaksınız bana,

Niçin, nasıl bir tehlike olduğunu Caesar'ın.

brutus

Öyle olmasa bir vahşet sahnesi olurdu bu.

O kadar haklı nedenlerimiz var ki gösterecek

Caesar'ın oğlu bile olsan, Antonius,

Yatardı aklın, öğrenince.

antonıus

Benim bütün istediğim de bu.

Bir de şu dileğim var sizden:

Ölüsünü ben götüreyim meydan yerine,

Ve kürsüden, bir dosta nasıl yaraşırsa,

Konuşabileyim öylece cenaze töreninde.

brutus

Konuşursun Antonius.

cassıus

Brutus, bir sözüm var sana. (Kulağına)

Ne yaptığını bilmiyorsun. Razı olma

Antonius'un törende konuşmasına.

Bilir misin ne türlü coşabilir halk

Söyleyeceği dokunaklı sözlerle?

brutus

Yalnız, hoş görürsen, Antonius,

Önce ben çıkacağım kürsüye,

Caesar'ın niçin öldüğünü açıklamak için.

Şunu da bildireceğim ki halka, sen

Bizim isteğimiz, iznimizle konuşacaksın

Ve biz istemiş olacağız Caesar'ın şanına layık

Her türlü törenle, gereğince gömülmesini.

Zarardan çok yararı olur bunun bize.

cassıus

Sonu neye varır bilmem, ben sevmedim bu işi.

brutus

Antonius, al götür Caesar'ın ölüsünü.
Konuşmanda bizi kötülemek yok.
Caesar'ı dilediğin gibi övebilirsin,
Ama bizim iznimizle övdüğünü söyleyerek.
Yoksa törene hiç karıştırmayız seni.
Bir de, benim konuşacağım kürsüden
Konuşacaksın sen de, ben sözü bitirince.

antonıus

Öyle olsun; benim başka şey istediğim yok.

brutus

Hazırla öyleyse ölüyü ve ardımızdan gel.

Çıkarlar. Antonius kalır.

antonıus

Bağışla beni, ey kanayan toprak parçası
Tatlı tatlı konuştuğum için kasaplarınla.
Yıkılmış sarayısın sen bütün çağların
Yetiştirdiği en soylu insanın.
Gün görmesin bu değerli kanı döken eller!
Kâhince söylerim ki yaraların önünde,
O yaralar ki sessiz birer ağız gibi

Açıp yakut dudaklarını
Biraz ses, biraz söz dileniyorlar benden;
Derim ki lanet yağacak
Dört bir yanına insanların;
Kardeş kavgaları, azgın iç savaşlar
Saracak İtalya'nın dört bir yanını.
Kan dökmeler, yakıp yıkmalar alıp yürüyecek;
Öylesine alışılacak ki korkunç şeylere,
Analar bakıp gülümseyecek
Savaşın didik didik ettiği çocuklarına.
Acıma duygusunu boğacak işkence alışkanlığı.
Ve kanına kan isteyen Caesar'ın ruhu,
Alıp cehennemden ateş alev gelen
Azgın öç tanrıçası Ate'yi yanına,
"Öldürün!" diye bağıracak her yanda
O haşmetli kral sesiyle,
Ve salacak savaş köpeklerini ortalığa,
Sarsın diye dünyayı bu cinayetin kokusu
İnim inim mezar dilenen
İnsan cesetlerinden.

Octavius'un hizmetçisi girer.

Octavius Caesar'ın adamı değil misin sen?

hizmetçi

Evet, Marcus Antonius.

antonıus

Caesar Roma'ya gelmesini yazmıştı ona.

hizmetçi

Aldı mektuplarını, geliyor;

Size ağızdan şunu söylememi istedi ki…

Vah Caesar!

antonıus

Taştı yüreğin; git bir köşede ağla.

Yürek acısı ne de çabuk geçiveriyor

İnsandan insana. Yaşlandı hemen gözlerim

Görünce gözlerine dolan keder incilerini.

Efendin yolda mı?

hizmetçi

Roma'ya yedi fersah kadar uzak

Bir yerde kalacak bu gece.

antonıus

Hemen dön yanına, anlat olanları.
Yaslı bir Roma bu, belalı bir Roma:
Octavius için
Güvenilir bir Roma değil henüz.
Koş hemen, söyle ona bunu. Ama dur biraz;
Caesar'ın ölüsünü Forum'a götüreyim bir,
Sonra gidersin. Bakalım, ben konuşunca,
Halk nasıl karşılayacak bu kanlı katillerin
Yürekler acısı marifetlerini.
Sonucu görür, ona göre anlatırsın
Durumun ne olduğunu genç Octavius'a.
Gel şimdi yardım et bana.

Çıkarlar.

SAHNE II

Forum Meydanı. Brutus gelip kürsüye yürür, Cassius bir halk kalabalığıyla ardından girer.

halk

Anlamak istiyoruz; hesap verilsin bize!

brutus

Gelin öyleyse, dinleyin beni dostlar.

Cassius, sen öbür yola git,

İkiye böl kalabalığı.

Beni dinleyecekler burda kalsın,

Cassius'un ardından gidecekler gitsin.

Bütün halka açıklanacak

Niçin öldüğü Caesar'ın.

birinci yurttaş

Ben Brutus'un konuşmasını dinleyeceğim.

ikinci yurttaş

Ben de Cassius'u dinleyeyim.

Her ikisini ayrı ayrı dinleyip

Karşılaştırırız söyleyeceklerini.

Cassius bazılarıyla çıkar.

üçüncü yurttaş

Soylu Brutus çıkıyor kürsüye, susun!

brutus

Sabırlı olun sözüm bitinceye kadar. Romalılar, yurttaşlarım, dostlarım, dinleyin anlatacaklarımı, ve ses çıkarmayın ki duyasınız beni. Şerefim adına inanın bana; şerefime saygınız olmalı ki inanasınız bana. Aklınızla yargılayın beni; can kulağınızı da açın ki iyi birer yargıç olasınız. Bu toplulukta Caesar'ı çok sevmiş biri varsa derim ki ona, Brutus'un Caesar'a sevgisi daha az değildi onunkinden. Öyleyse neden Caesar'a karşı ayaklandın derse bu dost bana, şu karşılığı veririm: Caesar'ı daha az sevdiğim için değil, Roma'yı daha çok sevdiğimden. Caesar yaşayıp da hepinizin köle olarak ölmeniz mi daha iyi, yoksa Caesar ölüp de hepinizin hür insanlar olarak yaşamanız mı? Caesar beni severdi, ağlarım onun için; mutluluğa ermişti, sevinirim; bir kahramandı, saygı duyarım; ama tutkuya kapıldı, öldürürüm. Sevgisine gözyaşı, mutluluğuna sevinç, yiğitliğine saygı, tutkusuna ölüm. Köle olmayı isteyecek kadar aşağılık biri var mı burda? Varsa söylesin: Ona kötülük ettim. Romalı olmayı istemeyecek bir odun kafalı var mı içinizde? Varsa söylesin: Ona kötülük ettim. Yurdunu sevmeyecek kadar alçak biri var mı burda? Varsa söylesin: Ona kötülük ettim. Var mı öylesi, soruyorum?

halk

Yok, Brutus, yok öylesi!

brutus

Öyleyse kötülük etmedim kimseye. Ben Caesar'a, sizin Brutus'a yapabileceğinizden fazlasını yapmış değilim. Ölümünün hesabı Kapitol'de yazılıp dürülmüştür. Ne hak ettiği yerde şanı şerefi küçültülmüş, ne de ölmesini gerektiren suçları büyütülmüştür.

Antonius ve başkaları Caesar'ın ölüsüyle girerler.

İşte getiriyor ölüsünü Marcus Antonius. Onun eli yoktu bu işte, ama o da yararlanacak Caesar'ın ölümünden, bir yeri olacak devlet işlerinde. Hanginizin olmayacak zaten? Son sözüm şu size: Beni en çok seven insanı nasıl Roma uğruna vurdumsa, aynı hançeri kendime saklıyorum, yurdum için ölmem ne zaman gerekirse.

halk hep bir ağızdan

Yaşasın Brutus! Yaşa! Var ol!

birinci yurttaş

Evine zafer töreniyle götürelim onu.

ikinci yurttaş

Atalarının yanına bir heykeli dikilmeli.

üçüncü yurttaş

Caesar'ımız o olsun!

dördüncü yurttaş

Caesar'ın iyi tarafları Brutus'ta taçlansın!

birinci yurttaş

Evine kadar götürelim bağrışarak.

brutus

Yurttaşlarım…

ikinci yurttaş

Durun! Susun! Brutus konuşuyor!

birinci yurttaş

Hey, dinleyin!

brutus

Sevgili yurttaşlarım, bırakın yalnız gideyim.

Benim hatırım için Antonius'la kalın.

Caesar'ın ölüsüne saygılı olmanız gerek.

Antonius'u da saygıyla dinleyin:

Bizim iznimiz, isteğimizle

Caesar'ın şanlı günlerini övecek.

Ben istiyorum sizden bunu:

Antonius sözünü bitirinceye kadar

Benden başkası ayrılmasın burdan.

Çıkar.

birinci yurttaş

Hey, durun yerinizde! Antonius'u dinleyelim.

üçüncü yurttaş

Kürsüye çıksın! Sesini duyalım.

Soylu Antonius, kürsüye çık.

antonıus

Brutus'un hatırı için,

Uymak zorundayım isteğinize.

dördüncü yurttaş

Ne diyor Brutus için?

üçüncü yurttaş

Diyor ki, Brutus'un hatırı için

Dinlemek zorundaymış bizi.

dördüncü yurttaş

Aklı varsa kötü söz etmesin Brutus için.

birinci yurttaş

Zorbanın biriymiş demek bu Caesar.

üçüncü yurttaş

Elbet, ona ne şüphe.

Bereket şerrinden kurtuldu Roma.

ikinci yurttaş

Susun! Antonius ne diyor bakalım.

antonıus

Canım Romalılar…

halk hep bir ağızdan

Susun hey! Dinleyelim!

antonıus

Dostlar, Romalılar, yurttaşlar, dinleyin;

Ben Caesar’ı gömmeye geldim, övmeye değil.

İnsanın ettiği kötülük yaşar ardından,

İyilikleriyse toprağa gider kemikleriyle.

Bırakın, öyle olsun Caesar için de.

Soylu Brutus, muhteris dedi Caesar için:

Öyle idiyse, ağır bir suç bu.

Ve Caesar bütün ağırlığıyla ödedi suçunu.

Burda Brutus ve ötekilerin izniyle

(Çünkü Brutus şerefli bir insandır,

Ötekiler de öyle, hep şerefli insanlardır)

Konuşmaya geldim Caesar’ın cenazesinde.

Dostumdu; vefalı ve dürüsttü bana karşı;

Ama Brutus muhteristi diyor:

Brutus şerefli bir insandır.

Caesar nice esirler getirdi Roma’ya,

Fidyeleriyle devlet hazineleri doldu:
Bundan ötürü mü muhteris göründü Caesar?
Fakirler ağlayınca gözleri yaşarırdı;
Bir muhteris daha katı yürekli olsa gerek,
Ama Brutus muhteristi diyor,
Brutus'sa şerefli bir insandır.
Geçen bayram hepiniz gördünüz,
Krallık tacını üç kez sundum ona,
Üçünde de almadı. İhtiras denir mi buna?
Ama Brutus muhteristi, diyor;
Brutus'sa şerefli bir insandır, şüphesiz.
Ben Brutus'a karşı konuşmuyorum, hayır;
Bildiğim kadarını söylüyorum yalnız.
Hep sevdiniz onu bir zamanlar,
Boşuna da değildi elbet sevginiz;
Sonra ne oldu da yanmıyorsunuz ölümüne?
Ey Düşünce, yırtıcı hayvanlar arasına kaçmışsın;
İnsanlar yitirmiş akıllarını... Bağışlayın beni;
Yüreğim şurda şimdi, Caesar'ın tabutunda:
Konuşamam dönünceye kadar bana.

birinci yurttaş

Hiç de haksız gelmedi bana söyledikleri.

ikinci yurttaş

Doğrusunu düşünürsek bu işin

Büyük haksızlık Caesar'a yapılan.

üçüncü yurttaş

Öyle mi dersiniz?

Korkarım gelen gideni aratacak.

dördüncü yurttaş

Duydunuz değil mi? Krallık tacını almamış,

Demek hiç de açgözlü değilmiş.

birinci yurttaş

Öyleyse eğer, kimilerine

Pek pahalıya mal olacak bu iş.

ikinci yurttaş

Zavallıcık! Gözleri kızarmış ağlamaktan!

üçüncü yurttaş

Bu Roma'da Antonius'tan soylusu yok!

dördüncü yurttaş

Bakın, bakın; yeniden başlıyor konuşmaya.

antonıus

Daha dün Caesar'ın bir sözü
Dünyadan daha ağır basardı.
Şimdiyse serilmiş yatıyor şurda,
Bir dilenci bile eğilmez olmuş önünde.
Ah kardeşler! Ben yüreklerinizi, kafalarınızı
Azdıracak, ayaklandıracak bir insan olsaydım,
Brutus'a da, Cassius'a da kötülük edebilirdim;
Ama, bilirsiniz, şerefli insanlardır onlar.
Onlara kötülük etmek istemem. Bir ölüye,
Kendime ve sizlere zararlı olmam daha doğru
O şerefli insanlara kötülük etmekten.
Ama bir yazı var, Caesar'ın mührü basılmış;
Çekmecesinde buldum; vasiyetnamesi Caesar'ın.
Bunları halka okusam, ki hoş görün,
Hiç okumak niyetinde değilim,
Bir okusam bunları, halk doğru gider,
Yaralarını öperdi ölmüş Caesar'ın;
Mendillerini boyardı kutsal kanına.
Ne kanı, tek kılını dilenirdi saçlarının

Anmak için Caesar’ı, ve ölürken de

Değerli bir miras diye bırakmak için

Çocuklarına.

dördüncü yurttaş

Dinlemek istiyoruz vasiyetnamesini.

Oku, Marcus Antonius!

halk hep bir ağızdan

Vasiyetname! Vasiyetname!

Okunsun Caesar’ın vasiyetnamesi!

antonıus

Sabırlı olun dostlarım, okumam doğru olmaz:

Sırası mı şimdi bilmenizin

Sizi ne kadar sevdiğini Caesar’ın?

Odun değil, taş değil, birer insansınız;

İnsan olarak dinleyince de Caesar’ın dileklerini,

Tutuşur yürekleriniz, deliye dönersiniz.

Bilmemeniz daha iyi

Her şeyini sizlere bıraktığını.

Bilirseniz neler neler olur kim bilir!

dördüncü yurttaş

Oku, dinlemek istiyoruz! Oku, Antonius!

Oku Caesar'ın vasiyetnamesini!

antonıus

Sabırlı olun, bekleyin biraz, ne olur!

Fazla ileri gittim, korkarım,

Size bu vasiyetnameden söz etmekle.

Bir zararım olmasından korkuyorum doğrusu

Caesar'ı bıçaklayan şerefli insanlara;

Korkuyorum gerçekten.

dördüncü yurttaş

Hainmiş bu herifler! Şerefli insanlara bak!

halk hep bir ağızdan

Son dilekleri Caesar'ın! Vasiyetname!

ikinci yurttaş

Alçak, katil herifler! Okunsun!

Caesar'ın vasiyeti okunsun!

antonıus

Anlaşıldı, zorla okutturacaksınız bana.

Öyleyse bir halka olun Caesar'ın çevresinde,

Göstereyim size bu dilekleri yazanı.

İnebilir miyim? İzin veriyor musunuz bana?

halk hep bir ağızdan

İnebilirsin!

ikinci yurttaş

Haydi, in!

Antonius kürsüden iner.

üçüncü yurttaş

İzin veriyoruz dilediğin yerde konuşmana!

dördüncü yurttaş

Halka olun! Çevrilin şöyle!

birinci yurttaş

Tabuttan uzaklaşın! Açılın biraz!

ikinci yurttaş

Antonius'a yer verin! Koca Antonius!

antonıus

Durun, üşüşmeyin üstüme! Açılın biraz!

halk hep bir ağızdan

Açılın! Yer verin! Çekilin geriye!

antonıus

Yaş varsa gözlerinizde, hazır olun dökmeye;

Bu şalı hep bilirsiniz; ben hiç unutmam
Onu Caesar'ın üstünde ilk gördüğüm günü;
Bir yaz akşamı çadırındaydık:
Nervius'un ordularını yendiği gün.
Bakın şurasından girmiş hançeri Cassius'un.
Şurasını ne hırsla yarmış Casca.
Şurasından o çok sevdiği Brutus bıçaklamış!
Geri çekerken de lanetlik hançerini
Bakın nasıl gelmiş ardından Caesar'ın kanı.
Kapılara fırlayıp anlamak ister gibi
Gerçekten Brutus mu değil mi diye
Böylesine hoyratça vuran.
Çünkü, biliyorsunuz, Brutus
Koruyucu meleğiydi Caesar'ın.
Tanrılar, siz söyleyin nasıl severdi onu!
Aldığı yaraların en acısı bu oldu.
Vurduğunu görünce Brutus'un,
Nankörlük, hıyanetin kollarından beter
Yıktı bitirdi onu, yarıldı aslan yüreği,
Kapayıp maşlahıyla yüzünü koca Caesar

Düştü Pompeius heykelinin dibine,
Kanlarının oluk oluk aktığı yere.
Ah, o ne düşüştü o, yurttaşlar,
Ben, sen, hepimiz düştük onunla
Ve en kanlı hıyanet geçti başımıza.
Elbet ağlarsınız böyle, duyuyorum içimde
Yüreklerinizin nasıl yandığını.
Rahmet damlaları bu döktüğünüz yaşlar.
Duygulu yürekler, sizleri ağlatan
Yaralı maşlahını görmek mi oldu yalnız?
Bir de şuraya bakın! Bakın, işte kendisi
Delik deşik olmuş ihanet hançerleriyle.

birinci yurttaş

Ah, bakılır gibi değil!

ikinci yurttaş

Vah yiğit Caesar!

üçüncü yurttaş

Ne uğursuz günmüş bugün!

dördüncü yurttaş

Kalleşler! Alçaklar!

birinci yurttaş

Kan dökmenin böylesi görülmemiş!

ikinci yurttaş

Kanına kan alacağız!

halk hep bir ağızdan

Kanına kan! Yürüyelim! Bulalım hepsini!

Yakalım! Verin ateşi! Öldürün! Gebertin!

Bir tekini sağ bırakmayalım hainlerin!

antonıus

Durun, yurttaşlarım!

birinci yurttaş

Susun! Antonius'u dinleyin!

ikinci yurttaş

Dinleyelim! Ardından gidelim! Uğrunda ölelim!

antonıus

Dostlar! Canım kardeşlerim! Sizi böyle birden

İsyana sürüklemiş duruma sokmayın beni.

Bu işi yapanlar şerefli insanlardır.

Yazık, bilmem neye kızıp da yaptılar bunu.

Akıllı, şerefli insanlar hepsi;

Elbet, haklı sebepler gösterirler size.
Ben yüreklerinizi çalmaya gelmedim, dostlar;
Ben bir söz ustası değilim, Brutus gibi;
Hep bilirsiniz, ben dostunu seven
Kaba saba bir adamım; bunu bildikleri için
İzin verdiler halkın önünde konuşmama.
Ne zekâm elverir, ne sözlerim, ne değerim,
Etkim, inandırma gücüm yeter
Halkın kanını azdırıp tutuşturmaya.
Ben içimden geleni söylüyorum düpedüz;
Sizin de bildiğiniz şeyler söylediklerim.
Canım Caesar’ın yaralarını gösteriyorum,
Şu zavallı, güçsüz, dilsiz ağızları
Konuşturuyorum kendi yerime.
Ama ben Brutus olsaydım,
Ya da Brutus Antonius’un yerinde olaydı,
Öyle bir Antonius olurdu ki,
Akıllarınızı başlarınızdan alır,
Caesar’ın her bir yarasını bir dile çevirip
Roma’nın taşlarını yerinden oynatır,

Ayaklandırırdı sizi.

halk hep bir ağızdan

Ayaklanacağız!

birinci yurttaş

Brutus’un evini yakalım!

üçüncü yurttaş

Haydi öyleyse! Gelin, arayalım hainleri!

antonıus

Ama dinleyin yurttaşlar, beni dinleyin önce.

halk hep bir ağızdan

Susun hey! Antonius’u dinleyin,

Soylular soylusu Antonius’u.

antonıus

Dostlar, ne yapacağınızı bilmeden gidiyorsunuz;

Sevgilerinize nesiyle hak kazandı Caesar?

Ah, bilmiyorsunuz bunu; şunu söylemeliyim size:

Vasiyet yazısı var dedim, unuttunuz.

halk hep bir ağızdan

Öyle ya, evet! Vasiyeti! Durun dinleyelim!

antonıus

İşte vasiyeti, Caesar'ın mührüyle hem de.

Her Roma yuttaşına, her birine ayrı ayrı

Yetmiş beşer drahmi bırakıyor.

ikinci yurttaş

Yüce Caesar! Öcünü alacağız!

üçüncü yurttaş

Büyük ruhlu Caesar!

antonıus

Sabırlı olun, dinleyin!

halk hep bir ağızdan

Susalım!

antonıus

Ayrıca Tiber kıyısındaki gezi yerleri,

Kendi bağları, bahçeleri, yeni fidanlıkları

Hep size kalıyor, size bırakıyor hepsini,

Size ve mirasçılarınıza dünya durdukça;

Hep birlikte gezip dolaşasınız,

Gidip dinlenesiniz diye oralarda.

İşte buydu Caesar. Bir daha gelir mi böylesi?

birinci yurttaş

Gelmez, dünyada gelmez! Haydi davranın, yürüyün!

Kutsal yerde yakalım Caesar’ın ölüsünü,

Onu yakan ateşlerle de

Tutuşturalım hainlerin evlerini.

Kaldırın ölüyü.

ikinci yurttaş

Gidin yakacak arayın!

üçüncü yurttaş

Sıraları kıralım!

dördüncü yurttaş

Kapı, pencere, kırın ne rast gelirse!

Yurttaşlar cesetle çıkarlar.

antonıus

Şimdi bırak yürüsün.

Bir kez ayaklandın ya, ey Hınç,

Dilediğin yere git artık! Ne var, ahbap?

Hizmetçi girer.

hizmetçi

Efendimiz, Octavius Roma’ya geldi.

antonıus

Nerde şimdi?

hizmetçi

Lepidus'la birlikte Caesar'ın evinde.

antonıus

Hemen gider görürüm orda kendisini,
Tam zamanında gelmiş. Talih güldü bize,
Ne dilersek verecek, böyle giderse.

hizmetçi

Octavius'tan duydum, Brutus'la Cassius
Deliye dönüp dörtnala kaçmışlar
Roma kapılarından dışarı.

antonıus

Demek aldılar kokusunu
Halkı ne türlü coşturduğumun.
Hadi, gidelim Octavius'a.

Çıkarlar.

SAHNE III

Roma'da bir sokak. Şair Cinna ve arkasından halk kalabalığı girer.

cınna

Bu gece rüyamda Caesar'la yedik içtik.

Uğursuz şeyler gelip geçiyor kafamdan;

Hiç çıkmak istemiyordu canım,

Ama bir şeyler çekti beni dışarı.

birinci yurttaş

Adın ne senin?

ikinci yurttaş

Nereye gidiyorsun?

üçüncü yurttaş

Nerde oturuyorsun?

dördüncü yurttaş

Evli misin, bekâr mısın?

ikinci yurttaş

Kaçamaksız cevap ver sorulanlara.

birinci yurttaş

Evet, kısaca.

dördüncü yurttaş

Akıllıca.

üçüncü yurttaş

Doğrusunu söylersen iyi edersin.

cınna

Adım ne? Nereye gidiyorum? Nerde oturuyorum? Evli miyim, bekâr mıyım? Her birinize kaçamaksız, kısaca, akıllıca ve yalansız cevap vermem gerekiyorsa, aklımı başıma toplayarak söyleyeyim: Bekârım.

ikinci yurttaş

Evlenenlerin aklı başında değildir demeye gelir bu. Senin canın dayak istiyor galiba. Kestirme yoldan karşılık ver.

cınna

Kestirme yoldan Caesar'ın cenazesine gidiyorum.

birinci yurttaş

Dostu olarak mı düşmanı olarak mı?

cınna

Dostu olarak.

ikinci yurttaş

Bak işte bu cevap kestirme.

dördüncü yurttaş

Oturduğun yer neresi, kısaca.

cınna

Kapitol tarafında otururum kısaca.

üçüncü yurttaş

Adını söyle, yalansız.

cınna

Yalansız adım Cinna.

birinci yurttaş

Gebertin! Hainlerden biri!

cınna

Ben şair Cinna'yım, şair Cinna'yım ben!

dördüncü yurttaş

Kötü şiirleri için de vurun,

Kötü şiirleri için de!

cınna

Hain Cinna değilim ben.

birinci yurttaş

Olmasın, adı Cinna ya. Önce kesin çıkarın adını yüreğinden, sonra bırakın gitsin.

üçüncü yurttaş

Gebertin, gebertin! Haydi, gidip verelim ateşi evlerine! Brutus’unkine, Cassius’unkine! Gidip yakalım hepsini. Kiminiz Decius’un evine, kiminiz Casca’nınkine! Kiminiz Ligarius’un evine! Haydi, hemen! Yürüyün!

Cinna’yı bıçaklayıp çıkarlar.

Perde IV

SAHNE I

Roma. Antonius’un evinde bir oda. Antonius, Octavius ve Lepidus girerler.

antonıus

Demek ölecek olanlar bunlar:

Adlarının altı çizili olanlar.

octavıus

Kardeşinin de ölmesine razı mısın, Lepidus?

lepıdus

Razıyım…

octavıus

Çiz onun da altını, Antonius.

lepıdus

Ama Publius’un da ölmesi şartıyla,

Senin kız kardeşinin oğlu, Antonius.

antonıus

Ölsün. Bak, çizip atıyorum onu da.

Şimdi, Lepidus, sen Caesar’ın evine git;

Vasiyet kâğıdını bul getir;

Hangi dileklerini çıkaracağımızı konuşalım.

lepıdus

Peki, sizi burda mı bulayım yine?

octavıus

Ya burda, ya Kapitol'de.

Lepidus çıkar.

antonıus

Değersiz, küçük adamın biri, bu Lepidus;

Ayak işleri gördürmeye yarar yalnız.

Üçe bölersek dünyayı,

Üç paydan birini nasıl hak eder bu?

octavıus

Sen verdin bu hakkı ona;

Kara listemizi hazırlarken, sen istedin

Kimlerin ölmesi gerektiğini ona sormayı.

antonıus

Octavius, ben senden daha çok gördüm dünyayı.

Ona böylesi şerefler yüklemekle

Birçok belalı, çamurlu yükleri

Kendi sırtımızdan atmış oluyoruz.

Bu şerefleri eşek altın taşır gibi taşır o;
Yükün altında terleye soluya, itile kakıla
Gider bizim çevirdiğimiz yola.
Altınları getirdi mi dilediğimiz yere,
Yükünü alır sırtından, salarız çayıra,
Otlasın diye, kulaklarını sallayarak,
Başıboş bir sürü eşekle birlikte.

octavıus

Nasıl istersen öyle yap;
Ama bize bağlı, değerli bir askerdir.

antonıus

Benim atım da öyledir, Octavius;
Onun için bol bol yem veririm ona;
Dövüşmesini, çark etmesini, durmasını,
Dörtnala gitmesini öğretirim;
Benim kafam yönetir beden hareketlerini.
Lepidus da budur aşağı yukarı:
Eğitir, yetiştirir, sürersin ileri.
Damdazlaktır kafasının içi;
Başkalarının eskitip attığı şeylerle,

Onun bunun bilgi kırıntılarıyla beslenir;
Köhne şeylere yeni diye özenir.
Böylelerine bir araç diye bakar geçersin.
Şimdi, Octavius, gelelim büyük işlere.
Brutus'la Cassius kuvvet topluyorlar:
Hemen karşı durmamız gerek.
Sıkı bir birlik kurmaya bakalım;
En iyi dostlarımızı toparlayalım,
Elimizdeki güçleri geliştirelim;
Hemen bir toplantı yapıp konuşalım
Görünmez tehlikeleri nasıl önleyeceğimizi,
Görünenleri nasıl karşılayacağımızı.

octavıus

Evet, ya; bir sürü düşmanın ortasında,
Köpeklerin sardığı bir av gibi duruyoruz.
Korkarım yüzümüze gülenlerin yüreklerinde
Sürüyle kötülük yatıyor bize karşı.

Çıkarlar.

SAHNE II

Sardis yakınlarında bir ordu kampı. Brutus'un çadırının önü. Davul sesleri. Brutus, Lucilius, Lucius ve askerler girerler. Gelenleri Titinius ve Pindarus karşılarlar.

brutus

Dur olduğun yerde.

lucılıus

Sen de dur, parola ver!

brutus

Vay, Lucilius, sen misin? Cassius yakınlarda mı?

lucılıus

Nerdeyse gelir. Pindarus burda;

Efendisinden selam getirmiş size.

brutus

Getiren sağ olsun. Senin efendin, Pindarus,

Ya kendindeki bir değişme,

Ya da adamlarının beceriksizliği yüzünden,

Nerdeyse beni pişman ettirecek,

Olanlar keşke olmasaydı dedirtecek bana.

Ama geliyor madem, kendisi anlatsın niçin.

pındarus

Hiç şüphe etmiyorum soylu efendimin

Her bakımdan güveneceğiniz

Şerefli bir insan olduğunu göstereceğine.

brutus

Kendisinden kuşkulanıyor değilim Lucilius

Ama, dur bir şey sorayım:

Seni nasıl karşıladı, onu merak ediyorum.

lucılıus

Kibarlığına, saygısına diyecek yoktu;

Ama eski senlibenli konuşma havasını,

Dost teklifsizliğini bulamadım doğrusu.

brutus

Dostluk sıcaktan soğuğa böyle geçer işte.

Dikkat et, hep böyle olur, Lucilius:

Sevgi tükenip bezginliğe yüz tuttu mu,

Zoraki nezaket gösterileri başlar.

Açık yürekli, candan bağlı bir insan gösteriş yapmaz.

Yüreği boşalmış insanlar,

Sırtlarına binilmedikçe şahlanan,

Kişneyip böbürlenen atlar gibidir:

Bir gün sıkı mahmuzu yediler mi böğürlerine,

İndiriverirler aşağı kuyruklarını,

Yığılır kalırlar yarışta, kof beygirler gibi.

Ordusu geliyor mu bari Cassius'un?

lucılıus

Bu gece Sardis'te olacak diyorlar.

Çoğu atlı olan büyük kuvvetler,

Cassius'la birlikte geldi.

Cassius askerleriyle yaklaşır.

brutus

Dur! Geliyor işte.

Gidip karşılayalım tatlılıkla.

cassıus

Durdurun bölükleri!

brutus

Bölük dur! Tekrarlayın komutu arkadakilere!

birinci asker

Bölük dur!

ikinci asker

Bölük dur!

üçüncü asker

Bölük dur!

cassius

Pek sayın kardeş, bana haksızlık ettin.

brutus

Tanrılar, siz yargılayın beni:

Düşmanıma haksızlık etmiş adam mıyım ben?

Değilsem, nasıl kardeşime haksızlık ederim?

cassius

Brutus, bu dürüst görünüşünün arkasında

Kötülükler saklı senin.

İnsana haksızlık ederken de…

brutus

Cassius, kendine gel: Neye içerlediysen

Soğukkanlılıkla söyle. Seni iyi bilirim.

Ordularımız önünde çatışmayalım:

Her ikisinin bizi dost bilmeleri gerek.

Söyle askerlerine gitsinler, Cassius:

Sonra gel çadırımda dök içini;

Söyle ne söyleyeceksen bana.

cassius

Pindarus, komutanlara söyle,

Çekilip rahat etsinler biraz ötede.

brutus

Lucilius, sen de aynı komutu ver;

Kimse yanaşmasın çadırımıza

Konuşmamız bitinceye kadar.

Lucilius’la Titinius kapıda beklesinler.

Çıkarlar.

SAHNE III

Brutus'un çadırı. Brutus'la Cassius girerler.

cassius

Beni dost saymadığını şununla belli ettin:

Sardislilerden rüşvet alıyor diye

Lucius Pella'yı lekeleyip vurdun yere.

Oysa tanıdığım olduğunu yazmış,

Onu korumanı istemiştim senden:

Kulak asmadın mektuplarıma.

brutus

Böyle bir zamanda hiç de doğru değildi.

cassius

Böyle bir zamanda hiç de doğru değildi

Ufak tefek işleri ince eleyip sık dokumak.

brutus

Bana bak, Cassius; senin için de bana

Gözü para peşinde diyorlar;

Devlet işlerini, para karşılığı,

Değersiz kişilere veriyormuşsun.

cassius

Benim gözüm para peşinde ha? Tanrılar!

İyi ki Brutus'un ağzından duyuyorum bunu:

Yoksa son sözü olurdu bu, söyleyenin!

brutus

Cassius adı, şanı şerefiyle

Kanat geriyor bu yolsuzlukların üstüne.

Onun için çıkamıyor kınından doğruluğun kılıcı.

cassius

Doğruluğun kılıcı ha!

brutus

Hatırla, Martın on beşini hatırla!

Doğruluk uğruna akmadı mı koca Julius'un kanı?

Doğruluk uğruna olmasa, hangi alçak

Kılına dokunur, bıçaklayabilirdi onu?

Ne demek? Dünyanın en büyük adamını

Hırsızları korumak için mi vurduk?

Aşağılık rüşvetlerle mi kirlenecek ellerimiz?

Engin şerefimizin yüce yurdunu

Bir avuç altına satacak insanlar mıyız biz?

Böyle bir Romalı olmaktansa

Köpek olup, aya karşı uluyalım daha iyi!

cassius

Brutus, yüklenme o kadar, kaldırmam;

Kendini bilmez olup bunaltıyorsun beni.

Ben askerim, daha eskiyim bu meslekte senden;

Daha iyi yürütürüm işleri.

brutus

Yürüt haydi! Yürütemezsin, Cassius.

cassius

Yürütürüm.

brutus

Yürütemezsin diyorum sana.

cassius

Kızdırma kafamı, tutamam sonra elimi;

Sağ kalmak istiyorsan yürüme üstüme.

brutus

Çekil git, aşağılık adam!

cassius

Nasıl, bana nasıl söyleyebilirsin bunu?

brutus

Sen baksana, dinlesene beni:

Senin öfkene pabuç bırakacak adam mıyım ben?

Bir delinin sert bakışı korkutabilir mi beni?

cassıus

Tanrılar, nasıl katlanayım bütün bunlara!

brutus

Bütün bunlara mı? Dahası var:

Şişir doymaz yüreğini patlayıncaya kadar;

Göster kölelerine

Ne belalı bir öfken olduğunu;

Titresin önünde kulların.

Ben de mi ürkeceğim, keyfine uyacağım senin?

El pençe divan mı duracağım önünde

Kabarıp ateş püskürdüğün zaman?

Hayır, çatlasan patlasan da,

Kendi içine akacak dalağındaki zehir!

Bundan sonra eğlendirecek,

Kah kah güldürecek beni, senin küplere binmen.

cassıus

Bu hale geldik demek, ha?

brutus

Daha iyi asker olduğunu söylüyorsun:

Hadi, göster kendini, doğrula övünmeni:

Pek sevinirim buna; çünkü bir zevktir benim için

Yiğit kişilerden ders almak.

cassius

Her yandan haksızlık,

Hep haksızlık ediyorsun bana, Brutus:

Daha iyi değil, daha eski bir askerim dedim;

Daha iyi mi dedim, söyle?

brutus

Öyle de desen aldırmam.

cassius

Sağlığında Caesar bile göze alamazdı

Beni böylesine kızdırmayı.

brutus

Hadi, hadi; asıl sen göze alamazdın

Caesar'ı kızdırmayı.

cassius

Alamaz mıydım?

brutus

Hayır.

cassius

Ben göze alamazdım ha? Ben, Caesar’ı kızdırmayı?

brutus

Dünyada alamazdın!

cassius

Sana olan sevgime güvenme bu kadar:

Pişman olacağım bir şey yaptırma bana.

brutus

Pişman olman gereken şeyi yaptın bile.

Korkutmaların boşuna, Cassius, korkmam:

Dürüstlüğüm öyle bir zırh ki benim,

Savurduğun şimşekler yumuşak yeller gibi

Geçer üstümden, duymam bile.

Adam yollayıp para istedim senden,

Göndermedin. İstedim, çünkü ben

İğrenç yollara başvuramam para için.

Tanrılar bilir, yüreğimi para diye basar,

Kanımı damla damla meteliklere çeviririm de

Köylülerin nasırlı ellerinden

Kanunsuz para koparmaya kalkmam!

Askerlerim için para istedim senden,

Göndermedin: Cassius'a yakışır mıydı bu?

Cassius, ben Cassius'a yapar mıydım bunu?

Ben, Marcus Brutus, bir gün olur da,

Aşağılık maden parçalarını sandıklara kitleyip

Dostlarımdan esirgeyecek olursam,

Tanrılar, savurun hemen yıldırımlarınızı,

Paramparça edin beni.

cassius

Ben böyle bir şey yapmadım.

brutus

Yaptın!

cassius

Yapmadım. Sersemin biriymiş demek

Sana cevabımı getiren.

Yüreğimi yaktı, Brutus, bunu senden duymak.

Herkes dostunun kusurlarını görmezden gelir,

Brutus'sa olduğumdan daha kötü görüyor beni.

brutus

Seni kötü gördüğüm yok, kötülük görüyorum

senden.

cassius

Sen beni sevmiyorsun.

brutus

Kötülüklerini sevmiyorum.

cassius

Bir dost gözü kötülük görmez dostunda.

brutus

Bir dalkavuğun gözüdür o görmeyen,

Kötülük dağlar kadar büyüse bile karşısında.

cassius

Gel Antonius, gel Octavius, gelin!

Yalnız Cassius'tan alın öcünüzü.

Cassius bezdi çünkü dünyasından:

Sevdiği sevmez, kardeşi üstüne yürür oldu;

Bir köle gibi azarlanır oldu Cassius.

Bütün kusurları göze batıyor,

Defterlere yazılıp ezberleniyor

Suratına çalınmak için. Canımı yaş edip

Dökesim geliyor gözlerimden!
Al işte hançerim, ve işte apaçık göğsüm:
Plutus'un madenlerinden daha zengin,
Altından daha değerli bir yürek var içinde:
Sök çıkart dışarı, bir Romalıysan.
Senden para esirgeyen, yüreğini veriyor sana.
Vur, Caesar'a nasıl vurduysan! Vursana!
Caesar'dan en çok nefret ettiğin zaman bile
Cassius'tan daha çok seviyordun onu.

brutus

Koy hançerini kınına.
Kız bana dilediğin zaman, susacağım;
Hakaret et, şaka sayacağım.
Ah, Cassius, sen bir kuzuyla koşulusun, korkma:
Çakmaktaşının içinde saklı ateş
Gibidir o kuzunun yüreğinde taşıdığı öfke.
Pek sert bir elle vuruldu mu üstüne
Bir kıvılcım çıkarır ve söner hemen.

cassius

Cassius bunun için yaşadı demek;

Brutus vursun diye yüreğine

Cassius'un yüreği kan ağladığı zaman.

brutus

Benim yüreğim de kan ağlıyordu

Seninle böyle konuşurken.

cassius

Bu kadar açılıyor musun bana?

Ver öyleyse elini.

brutus

Yüreğimi de veriyorum birlikte.

cassius

Ah Brutus!

brutus

Söyle Cassius.

cassius

Bana katlanacak kadar sevemez misin beni?

Bağışlayamaz mısın beni,

Kanıma anamdan geçen bu huy

Çileden çıkardığı zaman beni?

brutus

Peki Cassius, bugünden sonra,

Öfkeye kapıldığın zaman bana karşı,

Yine annen huysuzlanıyor deyip

Bırakırım seni kendi haline.

Bir şair, arkasında Lucilius, Titinius ve Lucius'la girer.

şair

Bırakın beni, kumandanları göreceğim.

Kavga ediyorlar; yalnız bırakmak olmaz!

lucılıus

Giremezsin yanlarına.

şair

Yalnız ölüm durdurabilir beni.

cassıus

Ne var? Ne oluyor?

şair

Ayıp değil mi komutanlar? Nedir bu kavga?

Sevin birbirinizi, dost olun;

Sizin gibi iki insana budur yaraşan,

Öğrenin bunu sizden yaşlı bir insandan.

cassıus

Hele hele! Havladığı mısralara bakın

Bu köpeksi şairin!

brutus

Çekil git, küstah, saygısız herif, def ol!

cassius

Hoş gör, Brutus: Şairce şaka ediyor.

brutus

Şakanın sırasını bilmeli ki hoş göreyim.

Savaşta işi ne bu zevzek zıpırların?

Hadi, sersem herif, dışarı!

cassius

Hadi, hadi, çık dışarı!

Şair çıkar.

brutus

Lucilius, Titinius, komutanlara söyleyin,

Birlikleri yerleştirip yatırsınlar bu gece.

cassius

Söyleyin gelin; Messala'yı getirin hemen.

Lucilius ve Titinius çıkarlar.

brutus

Lucius, bir testi şarap getir.

cassius

Bu kadar kızabileceğini sanmazdım senin.

brutus

Ah Cassius, türlü acılar yıktı beni.

cassius

Filozofluğun işe yaramaz oldu demek

Geçici sıkıntılar karşısında.

brutus

Kimse daha iyi katlanamaz böylesi acıya:

Portia ölmüş.

cassius

Ne dedin? Portia mı?

brutus

Ölmüş.

cassius

Ölümden nasıl kurtuldum öyleyse

Sana kafa tuttuğum zaman demin?

Dayanılmaz, çok acı bir kayıp bu.

Hastalığı neymiş?

brutus

Yokluğum tüketmiş sabrını;

Octavius'la Antonius'un güçlenmeleri de

Son umutlarını yıkmış olmalı;

Çünkü ölüm haberi

Onların yükseliş haberiyle birlikte geldi.

Yitirmiş aklını ve yalnız kaldığı bir sıra

Kızıl kömürler tıkmış ağzına.

cassıus

Öyle ölmüş ha?

brutus

Öyle ölmüş.

cassıus

Ey ölümsüz tanrılar!

Lucius şarap ve kâselerle girer.

brutus

Bırak, sözünü etme artık. Ver bir kupa şarap.

Bütün kızgınlıkları boğuyorum bununla, Cassius.

İçer.

cassıus

Bu soylu davranışın susattı yüreğimi;

Doldur, Lucius, doldur kupayı taşırasıya.

Ne kadar içsem azdır Brutus'un sevgisini.

Lucius çıkar.

Titinius ve Messala girerler.

brutus

Gel bakalım, Titinius. Hoş geldin Messala.

Gelin şimdi, yan yana oturup şu ışıkta,

Görüşelim durumu, bütün sorunlarımızı.

cassius

Portia, gittin mi gerçekten?

brutus

Yeter, rica ederim.

Messala, bak, mektuplar aldım;

Octavius'la Antonius, büyük bir orduyla,

Üstümüze iniyorlarmış, Philippi'ye doğru.

messala

Ben de böyle diyen mektuplar aldım.

brutus

Başka ne diyorlar?

messala

Octavius, Antonius ve Lepidus

Yüz senatörü öldürtmüşler,

Ayaklanma ve kanun çiğnemeyle suçlandırıp.

brutus

Mektuplarımız tutmuyor birbirini:

Benimkilere göre yetmiş senatör ölmüş;

Cicero da var içlerinde.

cassius

Cicero da mı var?

messala

Cicero da ölmüş, aynı fermanla.

Karınızdan mektup var mı, Brutus?

brutus

Hayır, Messala.

messala

Gelen mektuplarda sözü geçmiyor mu?

brutus

Hayır, Messala.

messala

Bu biraz garip, doğrusu.

brutus

Niçin sordun? Senin mektuplarda var mı bir şey?

messala

Hayır, Brutus.

brutus

Haydi, bir Romalı olarak, söyle doğrusunu.

messala

Bir Romalı olarak dinle öyleyse doğrusunu:

Ölmüş diyorlar, hem de çok garip bir ölümle.

brutus

Eh neylersin; güle güle gitsin, Portia!

Hep ölecek değil miyiz, Messala?

Günün birinde öleceğini düşüne düşüne

Alıştırmıştım kendimi bu acıya.

messala

İşte büyük acılara böyle katlanır büyükler.

cassıus

Bu sanatı ben de öğrendim senin gibi,

Ama benim yüreğim dayanmaz seninki kadar.

brutus

Peki, şimdi canlı işimize gelelim. Ne dersiniz,

Philippi'ye yürüyelim mi hemen?

cassıus

Doğru olmaz derim ben.

brutus

Neden?

cassıus

Nedeni şu: Düşmanın bize gelmesi daha iyi;

Olanaklarını harcar, askerlerini yorar;

Yıpratır kendini. Biz ise yerimizde oturup,

Dinlenmiş, korunmaya hazır, zinde kalırız.

brutus

Doğru bir görüş, doğruluk adına,

Daha doğru bir görüşe hak vermeli.

Philippi ile burası arasındaki halk

Zoraki bir sevgi gösteriyor bize.

Verdiklerini hiç de isteyerek vermediler bize.

Düşman ordusu aralarından geçerken,

Birçoğunu ekleyebilir ordu gücüne:

Yenilenmiş, çoğalmış, yüreklenmiş de olur.
Bu fırsatı almış oluruz elinden
Arkamızda bırakıp bura halkını,
Düşmanı Philippi’de karşılayacak olursak.

cassius

Dinle beni canım kardeş…

brutus

İzin ver bitireyim. Şunu da unutmayın:
Dostlarımız verebileceklerini verdiler,
Birliklerimiz dolu, yüreklerimiz yüklü.
Düşman her gün biraz daha güçleniyor,
Bizim gücümüzse tepeye varmış inmek üzere.
İnsan çabaları deniz gibi yükselir bir ara,
Sular alır götürür o zaman bizi mutluluğa;
Bir kaçırdık mı o fırsatı, ömür yolculuğu
Sığlıklar, terslikler içinde bocalar.
Biz kabarmış bir deniz üstündeyiz şimdi;
Vaktinde yararlanmalıyız sulardan,
Yoksa kaçırırız fırsatı.

cassius

Öyle istiyorsun madem, haydi yürü.

Biz de gelir, Philippi’de karşılarız düşmanı.

brutus

Karanlık iyice bastırdı biz konuşurken.

Tabiatın kanunlarına uymak gerek,

Biraz uyursak buyruğu yerine gelir.

Başka bir şey var mı konuşulacak?

cassius

Hayır yok: İyi geceler.

Yarın sabah erkenden kalkar gideriz.

brutus

Lucius!

Lucius girer.

Hırkamı getir. Güle güle Messala.

İyi geceler Titinius. Yiğit, soylu Cassius

İyi geceler, rahat uykular!

cassius

Canım kardeşim, kötü başlamıştı bu gece.

Bir daha öyle ayrılmasın yüreklerimiz!

Aman bırakma, ayrılmasın!

Lucius hırkayla girer.

brutus

Düzeldi her şey, merak etme.

cassıus

İyi geceler, Brutus'um.

brutus

İyi geceler, canım kardeşim.

tıtınıus ve messala

İyi geceler, sayın Brutus.

brutus

Güle güle, hepinize.

Cassius, Titinius ve Messala çıkarlar.

Ver şu hırkamı. Çalgın nerde senin?

lucıus

Burda, çadırda.

brutus

Nedir o uykulu ses öyle?

Zavallıcık, ayıplamam seni doğrusu,

Uykusuzluk canına yetmiş olmalı.

Bana Claudius'la bir adamını çağır;

Çadırımdaki şiltelerde yatacaklar.

lucius

Varro! Claudius!

Varro ile Claudius girerler.

varro

Bizi mi çağırdınız, efendimiz?

brutus

Rica ederim, baylar, çadırımda yatın bu gece.

Belki kaldırırım sizi bir ara,

Cassius kardeşime yollamak için.

varro

Baş üstüne; oturur bekleriz emirlerinizi.

brutus

Hayır, istemem: Yatın, uyuyun dostlarım;

Belki vazgeçerim düşündüğümden.

Bak, Lucius, burdaymış o kadar aradığım kitap;

Hırkamın cebine koymuşum.

Varro ve Claudius yatarlar.

lucius

Çok iyi biliyordum bana vermediğinizi.

brutus

Hoş gör, evlat, öyle unutkan oldum ki.

Biraz açıp da kapanan gözlerini

Bir iki ses çıkarabilir misin çalgından?

lucıus

Elbet efendimiz, canınız istiyorsa…

brutus

İstiyor, çocuğum.

Çok yoruyorum seni, ama cömert yüreklisin sen.

lucıus

Dilediğinizi yapmak ödevim, efendimiz.

brutus

Ödevlerinin gücünü aşmasını istemem.

Delikanlılar bol bol uyumak ister.

lucıus

Demin uyudum, efendimiz.

brutus

İyi ettin, yine de uyursun şimdi.

Çok tutmam seni. Yaşarsam

İyiliğim dokunmasını isterim sana.

Çalgı ve türkü

Uykulu bir hava bu da.

Lucius'un başı önüne düşer, uykudan.

Ey canlara susamış uyku! Kurşun topuzunu

İndirdin uşağımın başına çalgı çalarken.

Uyu, iyi geceler, sevimli yumurcak!

Büyük kötülük olur seni uyandırmak şimdi.

Bir yanına düşsen, çalgını kıracaksın:

Dur, alayım elinden. Hadi yavrum, iyi geceler!

Kitabını alıp karıştırır.

Neresiydi, neresiydi, hangi sayfaydı,

Bu mu, okurken katlayıp bıraktığım?

Hah, şurası galiba.

Caesar'ın hayaleti girer.

Ne kötü yanıyor bu ışık. Hey, kim o gelen?

Gözlerim mi karardı da yorgunluktan

Bu korkunç görüntü

Gelir gibi oluyor üstüme doğru?

Nesin sen, gerçek bir şey mi?

Bir tanrı, bir melek ya da bir ecinni misin?

Kanımı dondurup diken diken ettin saçlarımı.

Neyin nesisin, söyle!

hayalet

İçindeki şeytan, Brutus.

brutus

Ne diye geldin karşıma?

hayalet

Philippi'de görüşürüz demeye geldim.

brutus

Ya, demek bir daha göreceğim seni?

hayalet

Evet, Philippi'de.

brutus

Git öyleyse, Philippi'de görüşürüz.

Hayalet çıkar.

Yüreğim nasıl da ferahladı gidince.

Kör şeytan! Keşke biraz daha konuşsaydım onunla!

Hey Lucius! Varro! Claudius! Uyanın!

Claudius!

lucıus

Teller bozuk, efendimiz.

brutus

Hâlâ çalgı çalar sanıyor kendini.

Lucius, uyan!

lucıus

Efendimiz!

brutus

Rüya mı gördün ki bağırdın öyle?

lucıus

Bağırdım mı, efendimiz? Hiç bilmiyorum.

brutus

Evet, bağırdın. Bir şey mi gördün?

lucıus

Hiçbir şey görmedim.

brutus

Haydi, uyu yine. Hey Claudius!

Uyansana be, sersem herif!

varro

Efendim?

claudıus

Efendimiz!

brutus

Niçin bağırdınız öyle, uykuda?

ikisi birden

Bağırdık mı, efendimiz?

brutus

Evet. Bir şey mi gördünüz?

varro

Hayır, ben bir şey görmedim.

claudıus

Ben de görmedim bir şey.

brutus

Git kardeşim Cassius'a selam götür benden,

Ordusuyla erkenden yola çıkmasını söyle.

Biz de geleceğiz ardından.

ikisi birden

Baş üstüne, efendimiz.

Çıkarlar.

Perde V

SAHNE I

Philippi ovası. Octavius, Antonius ordularıyla girerler.

octavıus

Bak Antonius, umduğumuzdan iyi gidiyor işler.

Sen diyordun ki düşman aşağı inmez,

Tepeleri, yukarı bölgeleri tutar.

Öyle çıkmadı; orduları ayağımıza geliyor.

Burda, Philippi'de yürüyorlar üstümüze,

Aramadan buldurdular kendilerini bize.

antonıus

Sen bakma, ben onların

Ciğerlerinin içini görürüm. İşlerine gelirdi

Başka yerlerde karşılamak bizi.

Böyle yaman bir gösterişle aşağı inerek

Yüreklerini sağlam göstermek istiyorlar bize.

Ama aldatamazlar beni.

Bir haberci girer.

haberci

Hazır olun komutanlar;

Düşman bütün hışmıyla geliyor;

Kan kırmızı savaş sancaklarını çekmişler,

Hemen yapılmalı ne yapılacaksa.

antonıus

Octavius, sen al birliklerini

Ovanın sol yanına götür yavaş yavaş.

octavıus

Ben sağı tutacağım, sen solu tut.

antonıus

Ne diye sağ sol pazarlığı ediyorsun

Böyle bir durumda benimle?

octavıus

Pazarlık ettiğim yok: Öyle istiyorum.

Davul sesleri. Brutus, Cassius, Titinius, Lucilius, Messala ve başkaları girerler.

brutus

Durdular; konuşmak istiyorlar anlaşılan.

cassıus

Titinius, dur yerinde. Gidip konuşmalı.

octavıus

Antonius, çekelim mi savaş bayrağını?

antonıus

Hayır Caesar, saldırı onlardan, savunma bizden.

Çık ileri; konuşmak istiyor komutanları.

octavıus

Kımıldamayın bayrak kalkmadan önce.

brutus

Önce konuşma, sonra vuruşma: Öyle mi yurttaşlar?

octavıus

Biz sözlere düşkün değiliz sizin kadar.

brutus

İyi konuşmak, iyi vuruşmaktan daha iyidir, Octavius.

antonıus

Sen kötü vurdun, iyi konuştun, Brutus!

Sen değil miydin Caesar'ın yüreğini delen

"Yaşa, var ol Caesar" diye bağıraraktan?

cassıus

Antonius, senin yaptıkların kime yarayacak?

Belli değil. Ama söylediklerin,

Soydu Hybla arılarının peteklerini,

Balsız bıraktı o güzelim arıları.

antonıus

İğnelerini de körleterek, değil mi?

brutus

Evet, sessiz de bırakarak;

Çünkü vızıltılarını da çaldın o arıların!

Kurnazca korku salıyorsun sokmazdan önce.

antonıus

Alçaklar, siz öyle yapmadınız

Caesar'ın iki yanından birbiri üstüne

İnerken kalleş hançerleriniz.

Maymunlar gibi sırıtıp

Köpekler gibi yaltaklanıyordunuz,

Köleler gibi eğilip ayaklarını öpüyordunuz

Melun Casca, kancıkça, arkadan

Ensesinden vururken Caesar'ı.

Sizi dalkavuklar sizi!

cassıus

Dalkavuklar ha? Gör işte yaptığını, Brutus;

Bu dil bunları söyleyemezdi bugün bize

Cassius sözünü dinletebilseydi.

octavıus

Yeter, yeter, işimizi görelim.

Lafla çekişme yalnız ter döktürür bize:

İspat daha kızıl terler dökmekle olacak.

Bakın bana:

Ben kılıcımı isyancılara karşı çektim.

Ne zaman kınına girer dersiniz bu kılıç?

Hiçbir zaman, öcü alınmadıkça bir bir

Caesar’ın otuz üç yarasının.

Ya da hainlerin kılıcı

Bir başka Caesar’ın daha kanına bulanmadıkça.

brutus

Octavius Caesar, hainler öldürecekse seni

Ancak yanı başındakiler olabilir o hainler.

octavıus

Öyle olmasını dilerim; Brutus’un kılıcıyla

Ölmek için doğmuş değilim ben.

brutus

Delikanlı, soyunun en soylusu da olsan

Ondan daha şerefli bir ölümle ölemezdin.

cassıus

O şerefi ne ararsın bu sersem okul çocuğunda,

Bir maskaranın, bir serserinin yamağında?

antonıus

Hep o eski Cassius!

octavıus

Haydi Antonius, gidelim. Hainler,

Meydan okuyoruz işte yüzünüze karşı.

Bugün göze alırsanız savaşı, çıkın ortaya.

Octavius, Antonius ve askerler çıkar.

cassıus

Şimdi essin yeller, kudursun dalgalar, yüzsün gemi!

Fırtına koptu artık; rüzgâra bağlı her şey!

brutus

Hey, Lucilius, gel, bir sözüm var sana.

lucılıus

Buyur, Brutus.

Brutus'la Lucilius konuşarak uzaklaşırlar.

cassıus

Messala!

messala

(Uzaktan) Buyur, komutanım.

cassius

Messala, bugün doğum günüm benim.

Tam bugün doğdu Cassius. Ver elini, Messala.

Tanığım ol ve bil ki, ben de Pompeius gibi,

İçimden hiç istemeyerek razı oldum

Varımızı yoğumuzu bir tek savaşa bağlamaya.

Bilirsin ne kadar bağlıyımdır Epikuros'a

Ve inancına. Ama değişti artık düşüncem:

Kader belirtilerine inanır oldum az çok.

Sardis'ten gelirken, iki heybetli kartal

Süzüldü öndeki sancağımızın üstüne.

Konup kaldılar orda,

Askerlerin elinden yedikçe yiyerek

Philippi'ye kadar geldiler bizimle.

Bu sabah kalktı gitti o kartallar,

Yerlerine şimdi kuzgunlar, kargalar, çaylaklar

Uçuşur oldu tepemizde; gözleri üstümüzde,

Can çekişen hayvanlara bakar gibi.

Gölgeleri bir ölüm sayvanı sanki,

Altında yatıyor ordumuz,

Hortlaklara dönmezden önce.

messala

İnanmayın böyle şeylere.

cassius

Yarı inanıyorum ben de;

Aklım başımda çünkü, kararlıyım da

Bütün belalara yılmadan atılmaya.

brutus

Evet, haklısın, Lucilius.[4]

cassius

Şimdi, yiğit Brutus'um,

Tanrılar bugün yar olsun da bize,

Barışta da dost kalarak

Uzun ömürler sürelim seninle.

Ama insan işlerine güven olmaz,

En kötüyü hesaba katarak düşünelim.

Bu savaşı kaybedecek olursak,

Son konuşmamız olacak bu konuşma:
Kararın nedir böyle bir durum karşısında?

brutus

Ben, kendi kendini öldürdüğü için
Cato'yu ayıplamışımdır. Benim düşünce yolum
Böyle bir inanca götürüyor beni.
Neden bilmem, ama korkakça, pısırıkça
Bir şey geliyor bana ömrü kısaltmak,
Başımıza gelebileceklerden korkarak.
Bence sabrın zırhına bürünüp insan,
Bizi yukarıdan yöneten yüce güçlerin
Kararını beklemeli.

cassius

Demek, savaşı kaybedersek, Roma sokaklarında,
Zafer mostralığı olarak dolaştırılmaya
Razı olacaksın?

brutus

Hayır, Cassius, hayır; sen ki özbeöz Romalısın,
Brutus Roma'ya eli bağlı gider sanamazsın.
Buna düşmeyecek kadar yüksektedir başı.

Ama Martın on beşinde başlayan iş

Bugün bitmeli.

Bir daha görüşür müyüz artık bilemem;

Onun için son bir kez uğurlaşalım:

Uğurlar olsun, Cassius, sonsuz uğurlar!

Sonsuz zamanlara dek uğurlar olsun!

Yeniden buluşursak, güler yüzle buluşuruz,

Buluşmazsak da güle güle ayrılmış oluruz.

cassıus

Uğurlar, sonsuz uğurlar olsun, Brutus!

Bir daha buluşursak, iyi güleriz, doğru;

Buluşmazsak güzel ayrılıyoruz gerçekten.

brutus

Haydi öyleyse, yürüyelim! Ah bir bilse insan

Neye varacak bugünkü işin sonu!

Ama bitecek nasıl olsa bugün,

Bitince de bilinecek sonu.

Haydi, ordular, ileri!

Çıkarlar.

SAHNE II

Philippi. Savaş yeri. Boru sesleri. Brutus ve Messala girerler.

brutus

Atla atına, Messala, atla götür bu emirleri

Öte yandaki birliklere.

Boru sesleri artar.

Yüklensinler hemen, söyle. Gördüm çünkü,

Octavius'un kanadı gevşek savaşıyor;

Birden yürünürse üstüne yarılacak.

Durma Messala, sür dörtnala,

İndir hepsini aşağıya.

Çıkarlar.

SAHNE III

Meydanın bir başka yeri. Boru sesleri. Cassius ve Titinius girerler.

cassıus

Aman bak, Titinius, bak; kaçıyor alçaklar!

Kendi askerime kendim düşman kesildim:

Şu benim sancağım geriye dönmüş gidiyordu;

Öldürdüm korkak herifi, kendim aldım elime.

tıtınıus

Ah Cassius, Brutus çok erken davrandı;

Biraz üstünlük görünce Octavius'a karşı

Var gücüyle yüklendi üstüne.

Askerleri talan derdine düştü,

Antonius arkadan kuşatırken bizi.

Pindarus girer.

pındarus

Uzağa kaçın efendimiz, daha uzağa koşun!

Antonius çadırınızda, efendimiz!

Uzaklaşın yiğit Cassius, gidin burdan!

cassıus

Bu tepe oldukça uzak. Şuraya bak, Titinius!

Benim çadırlarım mı o yananlar?

tıtınıus

Onlar, efendimiz.

cassıus

Titinius, beni seviyorsan, bin atına,

Vur mahmuzu gidip dönünceye kadar şuraya,

Karşı yamaçtaki birliklere.

Dost mu düşman mı ordakiler, bilmeliyim.

tıtınıus

Hemen dönerim, bir düşünce hızıyla hem de.

Çıkar.

cassıus

Sen de, Pindarus, tepenin daha yukarısına çık,

Benim gözüm iyi görmez; Titinius'a bak;

Söyle ne görürsen gittiği yerde.

Pindarus çıkar.

Bugün ilk nefes aldığım gün,

Döndü dolaştı ona geldi yine zaman;

Nerde başladıysam orda bitecek bu iş.

Ömrüm tamamladı zaman çemberini.

Hey, söyle, ne görüyorsun?

pındarus

Ah, efendimiz…

cassıus

Ne var?

pındarus

Dolu dizgin atlılar sardı Titinius’u;

O sürüyor hâlâ dörtnala.

Şimdi yetiştiler ona nerdeyse.

Aman Titinius! Birkaçı indi attan.

Ah işte, o da iniyor. Yakaladılar.

Haykırmalar duyulur.

Bakın nasıl da bağırıyorlar sevinçten.

cassıus

Gel aşağı; bakma artık.

Ne alçak adammışım ben! Burnumun ucunda

En iyi dostumu esir ediyorlar.

Ben hâlâ yaşıyorum burda.

Pindarus gelir.

Gel bakayım buraya, ahbap,
Seni Parthia’da esir etmiştim.
Canını bağışlayınca yemin etmiştin bana,
Sana ne yap dersem diyeyim yapacağına.
Gel şimdi, tut yeminini ve özgürlüğüne kavuş.
Caesar’ın karnını deşen bu güzel kılıcı
Sok göğsümden içeri. Hayır, söz istemem.
Al, tut iyice kabzasından.
Başımı şöyle örter örtmez, sapla kılıcı.
Caesar, öcün alındı,
Seni öldüren kılıçla hem de.

Ölür.

pındarus

Demek özgürüm artık. Ama elimde olsaydı da
Başka türlü kazansaydım bu özgürlüğü.
Ah Cassius, burdan gidiyor artık Pindarus
Hiçbir Romalının görmeyeceği yerlere.

Çıkar.

Titinius ve Messala girerler.

messala

Bir talih alışverişi oldu bu sadece, Titinius;

Octavius'u Brutus'un birlikleri püskürttü,

Antonius da Cassius'un birliklerini.

tıtınıus

Bu haber su serpecek yüreğine Cassius'un.

messala

Nerde bırakmıştın onu?

tıtınıus

Bu tepede, kölesi Pindarus'la birlikte,

Umutsuz bir halde.

messala

O değil mi şu yerde yatan?

tıtınıus

Sağ bir insanın yatışı değil bu.

Ah, dayan yüreğim!

messala

O mu?

tıtınıus

Hayır, oydu, Messala;

Şimdi yok artık Cassius. Ey batan gün,
Sen kızıl ışınlarınla gömülürken bu geceye
Cassius'un günü de batıyor al kanlara.
Roma'nın güneşi battı. Günümüz geçti bizim.
Bulutlar, sisler, belalar, gelin artık;
Yapacak işimiz kalmadı bizim.
Dönmemden umut keserek yapmıştır bunu.

messala

Kazanma inancını yitirerek yapmıştır.
Ah kör olası Aldanış, kara düşüncenin oğlu,
Sen hep olmayan şeyleri
Sokmaya çalışırsın insanların kafasına.
Ah Aldanış, çok erken yaratılan çocuk,
Doğuşun mutlu olmaz hiçbir zaman;
Öldürürsün seni doğuran anayı.

tıtınıus

Hey Pindarus! Sen nerdesin? Pindarus!

messala

Sen onu arayadur, Titinius, ben gidip
Brutus'un kulaklarına saplayayım bu haberi.

Saplayayım dedim, başka ne diyeyim:

Keskin çelikler, zehirli oklar

Bu gördüğümü anlatacak sözlerden

Daha acı gelemez Brutus’un kulaklarına.

tıtınıus

Hemen git, Messala; ben Pindarus’u arayayım.

Messala çıkar.

Beni niçin yollamıştın, yiğit Cassius?

Gidip bulmadım mı dostlarını?

Şu zafer çelengini koymadılar mı başıma

Getirip sana vereyim diye?

Duymadın mı sevinç çığlıklarını burdan?

Yazıklar olsun! Ters anladın her şeyi.

Al işte, koyuyorum çelengini başına.

Senin Brutus’un öyle demişti bana:

Getirdim işte emrini yerine. Brutus, yetiş:

Gel gör ne türlü kutladığımı Cassius’u.

Tanrılar, izin verin. Bir Romalıya düşen budur.

Gel, Cassius’un kılıcı, Titinius’un yüreğinde dur.

Ölür. Boru sesleri. Brutus, Messala, genç Cato, Strato, Volumnius, Lucilius girerler.

brutus

Nerde, nerde, Messala, nerde yatıyor?

messala

İşte, şurda; Titinius da ağlıyor başında.

brutus

Titinius göklere çevirmiş yüzünü.

cato

Kılıç saplı göğsüne.

brutus

Ah Julius Caesar, hâlâ ayaktasın sen;

Ruhun dolaşıyor aramızda; kılıçlarımızı

Kendi ciğerimize saplatıyor bize!

Boru sesleri

cato

Yiğit Titinius!

Bakın çelengi takmış Cassius'un ölüsüne.

brutus

Böyle iki Romalı kaldı mı yeryüzünde?

Son Romalı, uğurlar olsun sana.
Bir eşini daha yetiştiremez Roma senin.
Dostlar, bu ölüye dökülecek
O kadar gözyaşı var ki içimde,
Dökemem burda.
Bir vaktini bulurum, Cassius, bulurum vaktini.
Gelin, alın; Thasos'a gönderin ölüsünü.
Burda yapmayalım cenaze törenini,
Orduda yürek kalmaz. Gel Lucilius;
Sen de gel Cato; gidelim savaş yerine.
Labeo, Flavius, geçin alayların başına.
Saat üç; haydi, Romalılar, gün ermeden karanlığa
Deneyelim bahtımızı ikinci bir savaşla.

Çıkarlar.

SAHNE IV

Savaş alanında bir başka yer. Boru sesleri. Brutus, Messala, Cato, Lucilius ve Flavius girerler.

brutus

Dayanın yine de, yurttaşlar; baş eğmeyin!

cato

Hangi piç baş eğer? Kim geliyor benimle?

Adımı bağıracağım meydan yerinde.

Hey, Marcus Cato'nun oğluyum ben!

Zorbaların düşmanı, yurdumun dostu!

Marcus Cato'nun oğluyum ben, hey!

Askerler girer; çarpışma

lucılıus

Ben de Brutus'um, Marcus Brutus!

Yurdumun dostu Brutus, tanıyın beni!

Cato düşer.

Ah Cato, soylu delikanlı, düştün mü?

birinci asker

Teslim ol, yoksa öldüğün gündür.

lucılıus

Ben ölüme teslim olurum ancak.

Al sana bir kese altın, hemen vur beni.

Öldür Brutus’u, şeref kazan ölümüyle.

birinci asker

Öldürmeyelim. Büyük bir esir bu.

Antonius girer.

ikinci asker

Açılın! Hey! Söyleyin Antonius’a,

Brutus yakalandı!

birinci asker

Ben vereceğim müjdeyi. İşte geliyor.

Brutus’u esir aldık, aldık komutanım.

antonıus

Hani nerde?

lucılıus

Hayır Antonius; esir alınmadı Brutus;

Hiçbir düşman, hiçbir zaman

Sağ yakalayamaz Brutus’u, bilesin bunu.

Tanrılar korur onu böyle bir utançtan.

İster sağ ister ölü, bulursan eğer Brutus’u

Brutus olarak bulacaksın, kendisi olarak.

antonıus

Brutus değil bu, arkadaş: Ama üzülme

Değerce ondan aşağı kalmaz. Sağ kalsın.

Çok iyi davranın ona. Keşke düşmanım değil

Dostum olsa böyleleri. Gidin arayın,

Sağ ya da ölü, bulun Brutus’u nerdeyse.

Ne haberiniz olursa getirin bize.

Octavius’un çadırına.

Çıkarlar.

SAHNE V

Savaş alanının bir başka yeri. Brutus, Dardanius, Clitus, Strato, Volumnius girerler.

brutus

Gelin, dostlarımın zavallı kalıntıları,

Dinlenin şu kayalıkta biraz.

clıtus

Statilius ışık salladı karşıdan,

Ama dönmedi; ya öldü, ya yakalandı.

brutus

Otur şuraya Clitus. Öldü demelisin,

Günün sözü bu. Gel, getir kulağını.

Fısıldar.

clıtus

Aman ne söylüyorsun? Hayır, dünyalar yıkılsa.

brutus

Sus öyleyse. Konuşma.

clıtus

Kendimi öldürürüm daha iyi.

brutus

Sen gel Dardanius.

Fısıldar.

dardanıus

Dünyada yapar mıyım öyle şey!

clıtus

Ah Dardanius!

dardanıus

Ah başıma gelen, Clitus!

clıtus

Ne istedi Brutus senden?

dardanıus

Öldür beni diyor, Clitus. Bak, daldı düşünüyor.

clıtus

Öylesine acıyla dolu ki bu soylu kupa

Acı taşıyor artık gözlerinden.

brutus

Yakın gel, canım Volumnius: Dinle.

volumnıus

Buyurun, efendimiz.

brutus

Bak, dinle Volumnius; Caesar’ın hayaleti

Gece iki kez çıktı karşıma.

Bir kez Sardis’te, bir kez de dün gece,

Bu Philippi kırlarında.

Son günüm geldi benim, biliyorum.

volumnıus

Aman demeyin öyle şey.

brutus

Evet, su götürmez bu, Volumnius.

Görüyorsun neye vardığını dünyamızın.

Boru sesleri

Düşman yendi bizi, kazdı kuyumuzu:

O mu gelip itelesin bizi içine?

Kendi kendimizi atmak düşmez mi bize?

Canım Volumnius, unuttun mu,

Okula birlikte giderdik seninle.

Eski dostluğumuz adına, yalvarırım sana,

Tut kılıcını, atılayım üstüne.

Boru sesleri

volumnıus

Bir dosttan istenecek şey değil bu.

clıtus

Kaçın, kaçın efendimiz, durulmaz artık burda.

brutus

Sana uğurlar olsun,

Volumnius, Dardanius sizlere de.

Strato, sen hep uyudun bu arada.

Sana da uğurlar olsun.

Kardeşler, ne mutlu bana ki bütün ömrümce

Dostlarım hep gerçek dost çıktı benim.

Her şeyi yitirdiğim bugün kazanacağım şerefi

Octavius’la Antonius kazanamayacaklar

Bu aşağılık zaferleriyle.

Haydi, size uğurlar olsun, gidin;

Brutus söyledi bitirdi sayılır artık

Hayatının hikâyesini.

Karanlıklar iniyor gözlerime,

Bunca didinmeden sonra bu ana kavuşmak için,

Dinlenmeye can atıyor kemiklerim.

Boru sesleri. Dışardan, “Kaçın! Kaçın!” bağrışmaları.

clıtus

Kaçalım Brutus, kaçalım!

brutus

Yürüyün! Geliyorum ardınızdan.

Clitus, Dardanius, Volumnius çıkarlar.

Strato, ne olur, sen kal efendinle.

Güvenilir bir arkadaşsın sen.

Şeref payı da az değildir hayatının.

Tut şu kılıcımı, yüzünü arkaya çevir,

Ben atılırken üstüne. Tutar mısın Strato?

strato

Önce ver elini. Uğurlar olsun, yiğit Brutus.

brutus

Uğurlar olsun, canım Strato.

Caesar, artık rahat uyu:

Seni öldürürken

Bunun yarısı kadar bile istekli değildi Brutus.

Ölür. Boru sesleri. Zafer bağrışmaları. Antonius, Octavius, Messala, Lucilius ve askerler

girer.

octavıus

Kim bu adam?

messala

Brutus’un adamı. Strato, efendin nerde?

strato

Senin düştüğün kulluktan çok ötelerde, Messala.

Yenenler olsa olsa yakabilirler ancak onu.

Çünkü Brutus’u yalnız kendisi serdi yere.

Hiç kimse şeref kazanmadı ölümünden.

lucılıus

Bulunursa böyle bulunur işte Brutus.

Teşekkürler Brutus; doğru çıkardın dediğimi.

octavıus

Brutus’a hizmet etmiş olan herkesi

Ben yanıma almaya hazırım.

Arkadaş, ister misin benim yanımda kalmak?

strato

İsterim, Messala alın derse size.

octavıus

Yap bunu, yiğit Messala.

messala

Efendimiz nasıl öldü, Strato?

strato

Kılıcını tuttum, üstüne atıldı.

messala

Öyleyse, Octavius, alın onu yanınıza,

Son hizmeti o görmüş efendime.

antonıus

En soylu Romalı Brutus'tu aralarında.

Bütün arkadaşları arasında yalnız o

Kin duygusuyla yapmadı Caesar'a yaptığını.

Yalnız o, çıkarını düşünmeden, temiz yürekle,

Halkın yararı için katıldı aralarına.

Mertçe yaşadı Brutus, ve öyle değerler

Bir araya gelmişti ki onda, Yaradılış

Kalkıp ayağa diyebilir bütün dünyaya:

İşte bu, bir insandı.

octavıus

Değerince saygı gösterelim ona,
Ölüm töreni şanına yaraşır olsun.
Bu gece çadırımda yatsın ölüsü
Bir askerin şeref örtülerine bürünerek.
Şimdi çağırın orduyu çadırlara, dinlenmeye;
Biz de gidelim bu mutlu günün şanlarını bölüşmeye.

Hepsi çıkar.

[1] Kâhin Mart ayının on beşinden sakınmasını söylüyor.

[2] Plutarkos'un da belirttiği gibi çok iyi Yunanca konuşan Cicero, ne dediğini herkes anlamasın diye sadece seçkinlerin anladığı bir dilde konuşuyor.

[3] Brutus Roma'nın başyargıcı (preator) görevini yürütüyordu.

[4] Brutus Lucilius'la konuşarak Cassius'un yanına gelir.